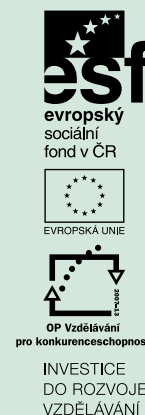

Publikace vychází v rámci projektu Bohemistika: obor pro III. tisíciletí
Tento projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem České republiky

MIROSLAV VEPŘEK

ISKONI BĚ SLOVO

Texty ke studiu
diachronních bohemistických
a slavistických disciplín

Olomouc 2011

Miroslav Vepřek

ISKONI BĚ SLOVO

**Texty ke studiu
diachronních bohemistických
a slavistických disciplín**

Olomouc 2011

Oponenti:

doc. PhDr. Helena Bauerová

doc. PhDr. Karel Komárek, Ph.D.

Publikace vychází v rámci projektu

Bohemistika: obor pro III. tisíciletí

Tento projekt je spolufinancován

Evropským sociálním fondem

a státním rozpočtem České republiky

Publikace byla připravena v rámci studentské edice Günther

1. vydání

© Miroslav Vepřek, 2011

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2011

ISBN 978-80-244-2837-6

0.1 Úvod

Studium diachronních disciplín je již od samého počátku nezbytnou součástí olomoucké bohemistiky. Ačkoliv moje paměť nesahá příliš hluboko do minulosti, rád v této souvislosti vzpomínám na některé své učitele, na doc. PhDr. Helenu Bauarovou, která nám na začátku našeho studia díky své mimořádné pedagogické a vědecké erudici otvírala dosud neznámý pohled na historii a prehistorii jazyka, a na prof. PhDr. Miroslava Komárka, DrSc., jenž nejeden ze svých pozoruhodných výkladů z morfologie současného jazyka začínal exkurzem do staroslověštiny.

Kladu si neskromný cíl zařadit do této olomoucké tradice také předkládanou čítanku staroslověnských, církevněslovanských a staročeských textů. Podnět k jejímu vytvoření byl dán především vznikem dvou nových studijních předmětů s názvem *Vývoj českého jazyka a Čeština z diachronního pohledu*. V těchto disciplínách se prolíná diachronní slavistika a bohemistika bez dělicí čáry na konci období praslovanského. K zámeru spojit diachronní slavistiku, paleoslovenistiku a bohemistiku mě vedla především skutečnost, že tuto dělicí čáru v kontextu písemnictví vzniknuvšího na českém území můžeme považovat za značně neostrou. Vždyť jazykové prvky západoslovanské (ale i v užším slova smyslu české) se objevují již v nejstarší souvislé slovanské písemné památce, v Kyjevských listech, jejichž jazyk podle dnes stále rozšířenějšího názoru představuje podobu staroslověštiny velkomoravské. Bohemismy ve všech jazykových rovinách pronikají i do kontinuálně se rozvíjející české církevní slovanštiny v desátém a jedenáctém století, a to dokonce i v takové míře, že nebyly v úplnosti odstraněny při opisování v jiných slovanských prostředích (zejména na Rusi). Nemůžeme dále opomenout vliv církevní slovanštiny na starou češtinu ve druhé polovině čtrnáctého a na počátku patnáctého století skrze působení slovanského Emauzského kláštera. A konečně, byť v omezené míře, je církevní slovanština, proniknutá prvky českými, také součástí nejnovější kultury 20. a 21. století, ať už se jedná o díla liturgická, či umělecká (za všechna jmenujme slavnou Janáčkovu Glagolskou mši).

Spojení paleoslovenistiky a diachronní bohemistiky lze ovšem odůvodnit i čistě jazykovými argumenty. Jeden příklad za všechny – staroslověština nám podává nejlépe ze všech doložených slovanských jazyků obraz tvaroslovného systému praslovanského, zatímco stará čeština zachycuje mnohé ze starých morfologických tvarů již ve značně pokročilém stadiu ústupu a rozpadu. Pro snadnější a také systematictější pochopení některých tvaroslovných jevů staročeských se tak jeví jako nezbytné poznání jejich praslovanského východiska prostřednictvím doloženého materiálu staroslověnského, a to i v jednotlivých specifikách nářečního dělení pozdní praslovanštiny.

Vybrané ukázky textů v této čítance tedy reprezentují jak památky staroslověnské a církevněslovanské, tak i staročeské. Tento výběr byl motivován především jazykově – představena je staroslověština velkomoravská, bulharsko-makedonská, církevní slovanština české redakce a ve výběru i další redakce církevní slovanštiny; starou češtinu pak reprezentují především texty ze 14. století. Vedle toho ovšem byla volba textů vedena také snahou o dokladování problematiky širěji filologické. Na základě četby vybraných ukázek je tak možno studovat otázky jednotlivých pravopisných systémů a vztahu grafického záznamu jazyka s hláskoslovím. Prezentovány jsou také různé způ-

soby edicí starých památek (diplomatické vydání, transliterace, transkripce, vydání s různročteními, rekonstruované texty) a u některých ukázek je nabízena možnost vzájemné komparace.

Považuji za svou milou povinnost poděkovat oběma recenzentům čítanky, doc. PhDr. Heleně Bauerové (jí speciálně také za mnohé cenné rady a podněty ke koncepci čítanky a výběru textů) a doc. PhDr. Karlu Komárkovi, Ph.D. Děkuji Mgr. Václavu Čermákovi, Ph.D., ze Slovanského ústavu AV ČR v Praze za zprostředkování některých obtížně dostupných textů a Mgr. Veronice Rákocy, vedoucí oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny v Praze za poskytnutí snímků Milíčovského sborníku modliteb. Rád bych také vyjádřil své poděkování Mgr. Lence Pořízkové za pomoc při technické realizaci této čítanky. Pro záznam cyrilice bylo využito fontu Kliment, jehož autorem je Kiril Ribarov. Pro přepis některých speciálních znaků latinkou v textu práce používáme font Fonetic X téhož autora. Oba fonty byly vytvořeny v rámci vnitřních grantů FF UP v roce 1997 a 1998, řešitelkou byla doc. PhDr. Helena Bauerová.

Miroslav Vepřek

0.2 Tabulka hlaholice a cyrilice

Podle J. Kurze (Učebnice jazyka staroslověnského. SPN, Praha 1969, s. 22–23).

Hlaholice	Číselná platnost	Cyrilice	Číselná platnost	Přepis latinkou	Slovan. název
ⱁ	1	А	1	a	azъ
ⱂ	2	Б	—	b	buky
ⱃ	3	В	2	v	vědě
ⱄ	4	Г	3	g	glagol'i
ⱅ	5	Д	4	d	dobro
ⱆ	6	Є	5	e	jestъ
ⱇ	7	Ж	—	ž	živěte
ⱈ	8	Ѕ, З	6	dz	dzělo
ⱉ	9	З, З	7	z	zemplja
ⱊ, ⱋ	10	І, І, (І)	10	i	iže
ⱌ	20	И	8	i	i
ⱍ	30	—	—	g'	děrv
ⱎ	40	К	20	k	kako
ⱏ	50	Л	30	l	ljudъje
ⱐ	60	М	40	m	myslite
ⱑ	70	Н	50	n	našъ
ⱒ	80	О	70	o	онъ
ⱓ	90	П	80	p	pokoјъ
ⱔ	100	Р	100	r	гъci
ⱕ	200	С	200	s	slovo
ⱖ	300	Т	300	t	tvгъdo
ⱗ	400	У, У	400	u	ukъ

Hlaholice	Číselná platnost	Cyrilice	Číselná platnost	Přepis latinkou	Slovan. název
Ѡ, ѡ	500	Ѡ, ѡ	500	f	frътъ, fertъ
Ѣ	(500)	Ѣ, ѣ	9	th	–
Ѥ, ѥ	600	Ѥ	600	ch	chěгъ
Ѧ	700	Ѧ	800	o	otъ
Ѩ	800	Ѩ	–	št	šta
Ѭ	900	Ѭ	900	c	ci
Ѯ	1000	Ѯ	90	č	čгъvъ
Ѱ	–	Ѱ	–	š	ša
Ѳ	–	Ѳ	–	ъ, ŭ	jer (tvrďý)
Ѵ, ѵ, Ѷ, ѷ	–	Ѵ, ѵ, Ѷ, ѷ	–	y	jery
Ѹ	–	Ѹ	–	ь, ĭ	jer (měkký)
Ѻ	(800?)	Ѻ	–	ě	jatъ
Ѽ		Ѽ	–	ju	ju
–		Ѿ	–	ja	–
–		ѿ	–	je	–
ѿ		ѿ	900	e	eсъ
ѿ		ѿ	–	o	oсъ
ѿ		ѿ	–	je	jесъ
ѿ		ѿ	–	jо	jосъ
–		ѿ	60	ks	–
–		ѿ	700	ps	–
ѿ	(400)	ѿ	400	y	yžica

0.3 Tabulka stč. spřežkového pravopisu

Starší spřežkový pravopis		Mladší spřežkový pravopis	
Grafém	Transkripce	Grafém	Transkripce
ch	ch	ch	ch
chz	č	cz	c, č
cz	c	g	j
g	j	rs, rf, rz	ř
rs, rf, rz	ř	s, f	s, š
s, f	ž	ss, ff	s, š
ff	š	z	z, ž
w	v	w	v
v	u	v	v, u
zz	s	ie, ye	ě, ie
z	z	i, y	j
ie, ye	ě, ie	i, y	i, y
i, y	i, y		

1.1 Kyjevské listy

Hlaholský text (rukopis z 9.–10. stol.) transliterovaný do cyrilice uvádíme podle edice V. V. Nimčuka (Німчук, В.В.: Київські глаголичні листки. Найдавніша пам'ятка слов'янської писемності, Наукова думка, Київ 1983, s. 114–120).

Pozn.: Z nadřádkových značek uvádíme pouze titlu.

[Fol. 4b]

ПО ВЗСЖДѢ ⋆

19. (Д)АЗЪ НАМЪ : ВЪСЕМОГЪІ БЖЕ •
 ДА БЖЕ НЪІ ЕСИ НЕБЕСЬСКЪІА
 ПЦА НАСЪІТІЛЪ : ТАКОЖЕ
 ЖЕ І ЖИВОТЪ НАШЪ СИЛО—
 Ж ТВОЕЖ ОУТВРЪДИ : ГМЪ :

МЪШѢ : Г ⋆ О ТОМЪЗЕ ⋆

20. (Ц)ѢСАРЬСТВѢ НАШЕМЪ ГІ МІ—
 ЛОСТЬЖ ТВОЕЖ ПРИЗЪРІ :
 І НЕ ОТЪДАЗЪ НАШЕГО ТОУ—
 ЗІМЪ • І НЕ ОБРАТІ НАСЪ
 ВЪ ПЛѢНЪ НАРОДОМЪ ПОГА—
 НЬСКЪІМЪ : ХА РАДІ ГІ НА—
 ШЕГО • ІЖЕ ЦѢСАРИТЪ СЪ ОТЪ—
 ЦЕМЪ І СЪ СВЯТЪІМЪ ⋆

НАДЪ ОПЛАТЪМЪ :

21. (Т)ВОѢ ЦИРКЪНАѢ ТВРЪДЪ ЗА—

(ш)ЧИТИ НЗИ ГІ • ЖЖЕ ЕСІ
 ОБРАЗЪМЪ СВОИМЪ ОУПО-
 ДОБИЛЪ • ЖЖЕ НЗИ ЧЬСТІ-
 (МЪ) НА БАЛЪСТВО НАШЕ • ТО-
 (Г)О РАДІ ЕСІ НАМЪ ВѢЧЬ-
 (Н)ОЕ ОБѢЩАНІЕ ПРИНЕСЛЪ :•
 (ГМЪ) НАШИМЪ :•

[Fol. 5a]

прѣф(ациѣ д...)

22. ДА БЖИЖЕ СЖТЪ ТВОѦ СІ •
 СЛОУЖЬБЪИ ВЪЖЛЮБЛЕНЪИ-
 Ѧ • ТАКЪИЖЕ МЪИСЛЪМИ СВО-
 ІМІ НЗИ ТВОРИМЪ • А ТЪИ
 САМЪ ГІ ПРИСНО НЗИ ПРИЕМЛИ :
 ДА ВЪЗМОЖЕМЪ ПРАВЪДЬ-
 НАѢ ТВОѢ НАСЛѢДОВАТИ •
 І ОТЪ НЕПРИѢЗНИНЪ ДѢЛЪ
 ОЧИСТИТИ СѦ : ХМЪ ГМЪ НАШ-
 МЪ : ИМЪЖЕ ВЕЛИЧЬСТВО :•

ПО ВЪСЖДѢ

23. ТВОѢ СВѢТАѢ ВЪСЕМОГЪИ
 БЖЕ • БЖЕ СЕ НЗИ ПРИЕМЛЕМЪ :
 НА РАЗДРѢШЕНІЕ • І НА ОЧИЩЕ-

НИЕ НАМЪ БЖДЖ : А ТЪИ СА-
МЪ ПОМОЦЫЖ ТВОЕЖ ВЪ-
ЧЬНОЖ ЗАШЧИТИ НЪИ : ГМ(Ь) .

*МЪШЪ ·Д· О ТОМЪЗЕ :·

24. Просимъ тѣ ꙗ ꙗ въздѣ-
гнѣ срьдѣца нашѣ къ тебѣ о-
тѣ земльскыѣхъ похотѣ(нѣ)
да възможемъ хотѣти <не>-
вѣсьскыѣмъ твоимъ :·

[Fol. 5b]

<НАДЪ ОПЛАТЪЗМЪ.

25. Ъкыже дарзи имамъ · прѣдъ
тобою сѣтъ · ꙗ просимъ
тѣ приими ѣ · да ꙗ нѣ възмо-
жемъ въ възлюбленнѣ тво-
емъ : ГМЪ НАШИМЪ : прѣфа-
циѣ · до вѣчныѣ бже :·

26. Злоба нашѣ не възрѣснѣ сѣ въ
насъ · нѣ издрѣшеннѣ вѣчѣ-
ное прѣсно намъ бждѣ · ꙗ
нашего радѣ : тѣ бо нѣ са-
мъ отъ тѣмънныѣхъ отвѣ-

ДЕ : І ОЧИСТІ І ЗАКЛЕПЕ •

І ДОСТОІНО ИЗБАВИ : ХМЬ

ГМЬ НАШИМЬ :• ПО ВЗСЖДѢ :

27. (В)ЗСЖДЬНАѢ МОЛИТВА НАШѢ

ОУТВѢРДИ НЗИ ГІ БѢЧЬНЫМИ

ТВОІМИ : І ПОДАЗЬ НАМЪ СЪ-

ПАСЕНИЕ ТВОЕ : ГМЬ НАШИМЬ :•

1.2 Assemanův evangeliář

Ukázky z hlaholského rukopisu (konec 10.–poč. 11. stol.) v transliteraci do cyrilice otiskujeme podle edice J. Kurze (Kurze, J.: *Evangeliář Assemanův. Kodex Vatikánský 3. slovanský. II. Úvod, text v přepise cyrilském, poznámky textové, seznamy čtení. Nakladatelství Československé Akademie věd, Praha 1955, s. 2–3; 277–279.*

Pozn.: Z nadřádkových značek uvádíme pouze titlu ve sjednocené podobě.

A) JAN 1,1–14

[Fol. 1c]

1. ИСКОНІ БѢ
СЛОВО
(И) СЛОВО
БѢ ОУ БА .
И БѢ БѢ
СЛОВО .
2. СЕ БѢ ИСКО-
НИ ОУ БА . 3. ВЪ-
СѢ ТѢМЪ БЪИ
ША . И БЕЖНЕ-
ГО НИЧЕСОЖЕ
НЕ БЪИСТЪ . Е-
ЖЕ БЪИСТЪ :
4. ВЪ ТОМЪ ЖИВО-
ТЪ БѢ . И ЖИВО-
ТЪ БѢ СВѢТЪ
ЧЛКМЪ . 5. И СВѢ
ВЪ ТЪМѢ СВЪ-
ТІТЪ СѦ . И ТЪ-

МА ЕГО НЕ ОБАТ .
6. ВЪІ ЧЛКЪ ПОСЪЛА-
НЪ О БА . ИМА ЕМОУ
ИОАНЪ . 7. СЪ ПРИДЕ
ВЪ СВѢДѢТЕЛ-
СТВО ДА СВѢДѢ-
ТЕЛЬСТВОУЕТЪ

[Fol. 1d]

О СВѢТѢ ДА ЕС(И)
ВѢРЖ (И)МЖТЪ Е-
МОУ 8. НЕ БѢ Т(Ъ) СВѢ .
НЪ ДА СВѢДѢТЕ-
ЛЬСТВОУЕТЪ О
СВѢТѢ . 9. БѢ СВѢТ
ИСТИНЪ(Ъ). ІЖЕ
ПРОСВѢШТА(ЕТ)Ъ
ВЪСѢКОГО ЧКА И-

ДЖШТААГО ВЪ ..

рѣ 10. въ мѣрѣ бѣ

и мѣрѣ тѣмъ

бѣ^сѣ • и вѣсь мѣ-

рѣ его нѣ 11. прѣмѣ •

12. еликоже ихъ прѣ-

мѣтѣ • дасть

имъ область •

чадомъ бѣжѣмъ

бѣжити • вѣроу-

мѣшимъ въ и-

мѣ его. 13. ѡже нѣ

ѡ^т крѣве ни ѡ^т по-

хоти плѣтъ-

скѣмъ • ни ѡ^т по-

хоти мѣжѣскѣмъ •

нѣ ѡ^т бѣ родиша

сѣ • 14. и слово плѣ-

тъ вѣмѣтъ • и

вѣсѣмъ сѣ вѣ^снѣ :

[Fol. 2a]

и вѣдѣхомъ слѣ-

дѣмъ его • слѣ-

дѣмъ бѣко иночадѣ^а-

аго ѡ^т оца • исплѣ-

нѣ благодѣти

и истинѣ^а •

В) ЛК 3,1–18

[Fol. 138a]

1. ВЪ ПЯТОЕ НА ДЕСАТЕ ЛѢТО •
 ВЛАДЧЕВИѢ • ТИВЕРИѢ
 КЕСАРѢ • ОБЛАДАЮЩОУ ПО-
 НТЗСКОУМОУ ПИЛАТОУ • ИЮ-
 ДЕЖ • И ЧЕТВРЗТОВЛАСТЬ-
 СТВОУЮЩОУ • ГАЛИЛЕЖ ИРОДОУ •
 ФИЛИПОУ ЖЕ БРАТОУ ЕГО ЧЕТВРЗТО-
 ВЛАСТЬСТВОУЮЩОУ • ТУРНЕЖ •
 И СТРАХОНИТЗСКОЖ СТРАНОЖ • И
 ЛЮСАНИЮ • ЧЕТВРЗТОВЛАСТЬ-
 СТВОУЮЩОУ • АВІЛИНИЕЖ • 2. ПРИ
 АРХИЕРЕОУ АННѢ И КАНАФѢ • БѢИ
 ГЛѢ БЖИИ КЪ ИОАНОУ • СНОУ ЗАХА-
 РИИНОУ ВЪ ПОУСТЫНИ • 3. И ПРИ-
 ДЕ ВЪ ВСѢХЪ СТРАНѢХЪ ИЕРДАНЬ-
 СКѢХЪ • ПРОПОВѢДАЯ КРЩЕНІЕ ВЪ

[Fol. 138b]

ОСТАВЛЕНІЕ ГРѢХОМЪ • 4. ЪКОЖЕ Е-
 СТЪ ПИСАНО ВЪ КЪНИГАХЪ СЛОВЕ-
 СЪЗНАНИИХЪ • ИСАИѢ ПРѢКА ГЛѢША • ГЛА
 ВЪПИИЩААГО ВЪ ПОУСТЫНИ • ОУ-
 ГОТОВАИТЕ ПѢТЬ ГНѢ • ПРАВЕЗИ
 ТВОРИТЕ СТЬБА ЕГО • 5. ВЪСѢКА ДЕ-
 БРЬ ИСПЛЗНИТЪ СЯ • И ВЪСѢКА ГО-

ра и хлзмз сѣмѣритъ са . И бж-
 джтз стрзпзтзнаа вѣ права-
 а . и острии вѣ пжті гладзкзи .
 6. и оузьритъ в'сѣка плзть спсѣние
 бжіе . 7. и глааше исходащимз наро-
 домз крзститъ са отъ него . и-
 щади єхидьнова . кто сѣказа
 вамз бѣжати ѿ градѣщааго гнѣ-
 ва . 8. сѣтворите оубо плодзи до-
 стоинзи покааніѣ . и не начина-
 ите глаати вѣ себѣ . ꙗко оца има-
 мз авраама . Глѣж бо вамз . ꙗ-
 ко можетъ бѣ отъ каменіѣ сего .
 въздвигнѣти чада авраамову .
 9. Оуже и сѣкзѣра при корєніи дрѣва
 лежитъ . възсѣко оубо дрѣво не
 твораште плода добра посѣка-
 жтз . и вѣ огнь възмѣтажт .
 10. възпрашаахъ же и народи глѣше .
 оучителю чѣто сѣтворишь .
 11. отъвѣщавъ же глааше имз .

[Fol. 139a]

имѣни дѣвѣ ризѣ . да дастъ
 не имѣшюуму . И имѣни брашно .
 такожде да творитъ . 12. Прѣдъ же
 и мзитарє крзститъ са и рѣша
 къ немову оучителю . чѣто сѣтво-
 римъ . 13. онъ же рече . ничєсоже во-

лѣ повелѣнааго вамъ творите •
 14. Въпраашаахъ же и и воини гл҃ше •
 и мзи чѣто сѣтворимъ • и рече
 къ нимъ • никогоже не обидѣте •
 ни оклеветайте • и доволни бѣ-
 дѣте оброкъѣ вашими • 15. Чаж-
 штемъ же людемъ • и помзи-
 шлѣншемъ въ себѣ въ срд҃ци-
 хъ своихъ • о иоанѣ еда тѣ естѣ
 хъ • 16. Ѡвѣщавааше иоанъ въсѣ-
 мъ гл҃а • азъ оубо кр҃щаю взи-
 водою • Грядетъ же кр҃епен
 мене • Емоу же нѣсмъ достоинъ •
 отрѣшити ремене сапогоу его • тѣ
 взи кр҃ститъ дх҃мъ ст҃знимъ •
 и огнемъ • 17. Емоу же лопата въ-
 ржкоу его • И потрѣбитъ гоумно
 свое • И сѣберетъ пшеницъ въ
 житъницю свою • а плѣви
 сѣжеетъ огнемъ негасацимъ •
 18. Многа же ина оутѣшаю • благовѣ-
 стьствовааше людемъ •••• —

1.3 Staroslověnský text modlitby „Otče náš“

A) NORMALIZOVANÉ ZNĚNÍ MT VI,9–13

Weingart, M. – Kurz, J: Texty ke studiu jazyka a písemnictví staroslověnského. Praha 1949, s. 24.

1. ОТЬЧЕ НАШЪ, ИЖЕ ЮСИ НА НЕБЕСЬХЪ, ДА СВАТИТЪ СА ИМА ТВОЮ.
2. ДА ПРИИДЕТЪ ЦѢСАРЬСТВЕНІЕ ТВОЮ. 3. ДА БЖДЕТЪ ВОЛНА ТВОЯ, ЯКО
НА НЕБЕСЕ И НА ЗЕМЛІИ. 4. ХЛѢБЪ НАШЪ НАСЖИТЪНЗИИ ДАЖДЪ НАМЪ
ДЪНЬСЬ. 5. И ОТПОУСТИ НАМЪ ДЛЪГЪИ НАША, ЯКО И МЪИ ОТПОУШТАЕМЪ
ДЛЪЖНИКОМЪ НАШИМЪ. 6. И НЕ ВЪВЕДИ НАСЪ ВЪ НАПАСТЬ. 7. НЪ ИЗБАВИ
НЪИ ОТЪ НЕПРИЯЗНЬ.

B) PODLE ZOGRAFSKÉHO KODEXU (MT 6,9–13)

Jagić, V.: Quattuor evangeliorum Codex glagoliticus olim Zographensis nunc Petropolitanus. Weidmannos, Berolini 1879, s. 5.

TEXT V HLAHOLICI:

9. ОТЬЧЕ НАШЪ, ИЖЕ ЮСИ НА НЕБЕСЬХЪ, ДА СВАТИТЪ СА ИМА ТВОЮ.
2. ДА ПРИИДЕТЪ ЦѢСАРЬСТВЕНІЕ ТВОЮ. 3. ДА БЖДЕТЪ ВОЛНА ТВОЯ, ЯКО
НА НЕБЕСЕ И НА ЗЕМЛІИ. 4. ХЛѢБЪ НАШЪ НАСЖИТЪНЗИИ ДАЖДЪ НАМЪ
ДЪНЬСЬ. 5. И ОТПОУСТИ НАМЪ ДЛЪГЪИ НАША, ЯКО И МЪИ ОТПОУШТАЕМЪ
ДЛЪЖНИКОМЪ НАШИМЪ. 6. И НЕ ВЪВЕДИ НАСЪ ВЪ НАПАСТЬ. 7. НЪ ИЗБАВИ
НЪИ ОТЪ НЕПРИЯЗНЬ.

TEXT V CYRILSKÉM PŘEPISU:

9. ТАКО ОУБО МОЛИТЕ СЯ ВЗИ : ѠЧЕ НАШЬ • ЇЖЕ ЕСИ НА НЕБЕСЕХЪ •
 ДА СТИТЪ СЯ ІМА ТВОЕ • 10. ДА ПРИДЕТЪ ЦРСТВОЕ ТВОЕ • ДА БЖДЕТЪ
 ВОЛѢ ТВОѢ • ЪКО НА НСИ І НА ЗЕМЛІ • 11. ХЛѢБЪ НАШЬ НАСТОѢШТ.....
 ДАЖДЪ НАМЪ ДНЕСЬ • 12. І ОТЗПОУСТИ НАМЪ ДЛЪГЪІ НАШ(А) • ЪКО І
 МЪІ ОТЗПОУШТАЕМЪ ДЛЪЖНИКОМЪ НАШИМЪ • 13. І НЕ ВЪВЕДИ НАСЪ ВЪ
 НАПАСТЬ • НЪ ІЗБАВИ НЪІ ОТЪ НЕПРИѢЗНИ • ЪКО ТВОЕ ЄСТЪ ЦРСТВОЕ •
 І СИЛА І СЛАВА ВЪ (ВѢК) ВѢК(ОМЪ) АМИНЬ :

C) UKÁZKY Z CHARVÁTSKOH LAHOLSKÝCH MISÁLŮ

Nazor, A.: Budi volja tvoja. Hrvatski Očenaši u glagoljskim rukopisima.
Erasmus, Zagreb 2003, s. 47, 81.

Pozn. – ukázky jsou transliterovány z hlaholského textu, kurzívou značíme litery psané červeně, ve špičatých závorkách jsou rozvedeny rukopisné zkratky, v hranatých závorkách špatně čitelné nebo chybějící litery.

MISÁL ILLYRICO 4 (POL. 14. STOL.)

*Otče naš' iže esi na
 nebesěh'. s<ve>ti se i-
 me tvoe Pridi c<ěsa>rs-
 tvo tvoe Budi
 vola tvoě ěko n-
 a n<e>b<e>si i na z<e>mli. Hlěbъ
 naš' vsedn'ni dai namъ
 d<a>n<a>съ. i otpusti nam' dlъ-
 gi naše. ěkože i mi otpu-
 šćaem' dl'žnikom' n<a>šimъ
 I ne vvedi n<a>съ v napas-
 t' Na izbavi našъ ot nepri-
 ězni amen.*

HLAHOLSKÝ FRAGMENT Z 15. STOLETÍ

O⟨t⟩če n⟨a⟩šb iže esi n'
 n⟨e⟩b⟨e⟩sihь. s⟨ve⟩ti se ime
 tvoe. [Da] pridi [etь]
 c⟨ěs⟩rstvo tvoe b⟨u⟩di
 [vo]la tvoě ěko n⟨a⟩ n⟨e⟩b⟨e⟩sihь i nь z⟨e⟩mli.
Hlěbь n⟨a⟩šb v'sedan'ni dai n⟨a⟩mь
 dan⟨a⟩sь. i otpusti n⟨a⟩mь d'lgі n⟨a⟩še.
Ěk⟨o⟩že i mi otpušćaemь dlžn⟨i⟩komь nь-
 šimь. *I* nevavedi n⟨a⟩sь v napas'-
 tь. *otv*⟨ět⟩ . Nь izb⟨a⟩vi n⟨a⟩sь ot nepriěz'n-
 i.

D) KE KOMPARACI – TEXT STAROČESKÝ Z MILÍČOVSKÉHO SBORNÍKU MODLITEB (VIZ S. 105)

Otcze naš genz gfy w nebefyech of-
 wyet sye gmye twe przyd kralew-
 łtwey twe bud wola twa yakoz w neby
 y w zemy Chleb nas wezdayłfy day nam
 dnes y otpułt nam dluhy našfye yako
 y my otpułczyemy dluznykom našym
 y nevwod nas u pokułfenye ale zbaw ny
 ot zleho Amen

1.4 Zografský kodex

Ukázky z hlaholského rukopisu (konec 10.–poč. 11. stol.) v transliteraci do cyrilice uvádíme podle edice V. Jagiće (Jagić, V.: *Quattuor evangeliorum Codex glagoliticus olim Zographensis nunc Petropolitanus*. Weidmannos, Berolini 1879).

A) ZÁZRAK V KÁNĚ GALILEJSKÉ (JAN 2,1–11)

[Fol. 229a]

1 ѿ въ трети днь • бракъ бѣ
 въ кана галилѣисцѣ •
 ѿ бѣ мѣти ісѣа тоу • 2 зъ-
 ванъ же бѣ іс • ѿ оучени-
 ци его на бракъ • 3 ѿ недоста-
 вѣшю виноу • гла мѣти ісѣа
 къ немоу • вина не имѣтъ
 4 гла еи іс • чѣто естъ мнѣ
 ѿ тебѣ жено • не ю приде

[Fol. 229b]

година моѣ • 5 гла мѣти его
 слоугамъ • еже ѡште глѣ-
 тъ вамъ сѣтворите • 6 бѣ же
 тоу водоносъ камѣнъ шестъ
 по очищению іудѣискоу
 лежашъ • вѣмѣсташъ
 по двѣма • ли тремъ мѣра-

мѢ • 7 ГЛА ІМѢ ІС • НАПЛѢНИ-
 ТЕ ВОДѢ • І НАПЛѢНИША ДО
 ВРЪХА • 8 І ГЛА ІМѢ • ПОЧРЪПѢ-
 ТЕ НЪІНѢ І ПРИНЕСѢТЕ • АРХИ-
 ТРИКЛИНЪТОВИ • ОНИ ЖЕ ПРИ-
 НЕСОША • 9 ЪКО ЖЕ ВЪКОУСИ АРЦХИ-
 ТРИКЛИНЪ ВІНА ВЪІВЪШАГО
 ОТЪ ВОДѢ • І НЕ ВѢДѢАШЕ
 ОТЪ КЖДОУ ЕСТЬ • А СЛОУГЪІ
 ВѢДѢАХЪ ПОЧРЪПЪШЕІ ВОДѢ •
 ПРИГЛАСИ ЖЕНИХА ѲРХИТРИ-
 КЛИНЪ • 10 І ГЛА ЕМОУ • ВЪѢКЪ
 ЧКЪ ПРѢЖДЕ ДОБРОЕ ВІНО ДА-
 ЕСТЬ • І ЕГДА ОУПЬЖТЪ СѦ
 ТАЧАЕЕ • ТЪІ ЖЕ СЪБЛѢЮДЕ
 ДОБРОЕ ВІНО ДО СЕЛѢ • 11 СЕ СЪТВО-

[Fol. 230a]

РИ НАЧАТЪКЪ ЗНАМЕНІЕМЪ
 ІС • ВЪ КАНА ГАЛИЛЕІ • І ЪВИ
 СЛАВЪ СВОѢ • І ВѢРОВАША
 ВЪ НѢ ОУЧЕНИЦИ ЕГО •

B) PODOBENSTVÍ O MARNOTRATNÉM SYNU (LK 15,11–32)

[Fol. 189b]

11 рече же •
чкз ѣтерз їмѣ дѣва сѣна •

[Fol. 190a]

12 ї рече мѣни сѣнз єю оцю
оче даждь ми • достоїнж-
ж • часть їмѣньѣ • ї раздѣ-
ли їма їмѣньє • 13 ї не по
мнозѣхъ дѣнєхъ • сѣвзравъ •
все мѣни сѣнз • ѡтиде на
странж далече • ї тоу ра-
сточи їмѣньє свое живзї
блждзно • 14 ї ждївзшю же
ємоу вѣсѣ • вѣїстз гла-
дъ крѣпзкз на странѣ тої •
ї тз начатз лишити сѣ •
15 ї шѣдз прилѣпи сѣ єдино-
мъ отз житєлз тоѣ стра-
нзї • ї посзла ї на села
своѣ • пастз свинїи • 16 ї же-
лаѣше насзїтити сѣ • отз
рожьць ѡже ѣдѣѣхъ свинїи •
ї никзтоже даѣше моу • 17 въ
себѣ же пришѣдз рече • ко-

ЛИКОУ НАІМЬНИКЪ ОЦА МОЕ-
ГО ІЗБЫВАЖТЪ ХЛѢБИ .
АЗЪ ЖЕ СЪДЕ ГЛАДОМЪ ГЪІБЛѢЖ .

[Fol. 190b]

18 ВЪСТАВЪ ІДЖ КЪ ОЦЮ МОЕМОУ .
І РЕКЖ ЕМОУ . ѠЧЕ СЪГРѢШИ-
ХЪ НА НБО І ПРѢДЪ ТОВОЖ . 19 ЮЖЕ
НѢСМЪ ДОСТОІНЪ . НАРЕ-
ШТИ СЯ СЪНЪ ТВОИ . СЪТВОРИ
МА . ЪКО ЁДИНОГО ОТЪ НАІ-
МЬНИКЪ ТВОИХЪ . 20 І ВЪСТА-
ВЪ ІДЕ КЪ ОЦЮ СВОЕМОУ .
ЕШТЕ ЖЕ ЕМОУ ДАЛЕЧЕ СЖ-
ШТЮ . ОУЗЫРѢ І ОЦЬ ЕГО . І МИ-
ЛЪ ЕМОУ ВЪІ . І ТЕКЪ НАПА-
ДЕ НА ВЪІЖ ЕГО . І ОБЛО-
ВЪІЗА І . 21 РЕЧЕ ЖЕ ЕМОУ СЪНЪ .
ОЧЕ . СЪГРѢШИХЪ НА НБО
І ПРѢДЪ ТОВОЖ . ЮЖЕ НѢ-
СМЪ ДОСТОІНЪ НАРЕШТИ
СЯ СЪНЪ ТВОИ . СЪТВОРИ МА .
ЪКО ЁДИНОГО ОТЪ НАІМЬ-
НИКЪ ТВОИХЪ . 22 РЕЧЕ ЖЕ ОЦЬ
КЪ РАБОМЪ СВОІМЪ . СКО-
РО ІЗНЕСѢТЕ ОДЕЖДЖ ПРЪ-
ВЖЖ . І ОБЛѢЦѢТЕ І . І
ДАДИТЕ ПРЪСТЕНЬ НА РЖКЖ ЕГО .

[Fol. 191a]

і сапогѣ на нозѣ • 23 і приве-
дѣше тельць оупитѣнѣи •
заколѣте • і бѣдѣше да ве-
селимѣ са • 24 бѣко снѣз моѣ съ •
мрзѣвѣ бѣ і оживѣ • і згѣи-
блѣ бѣ і обрѣте са • і нача-
ша веселити са • 25 бѣ же снѣз
его старѣи на селѣ • і бѣко
градѣи приближи са кѣ до-
моу • і слыша пѣниѣ і
ликѣи • 26 і призѣвавѣ еди-
ного отѣ рабѣ • вѣпрашаѣ-
ше і • чѣто оубо си сѣтѣ •
27 онѣ же рече емоу • братѣ
твоѣи приде і закѣла оцѣ
твоѣи • тельць оупитѣнѣи •
бѣко сѣдрава і приѣтѣ • 28 ра-
згнѣва же са • і не хотѣа-
ше вѣнѣти • оцѣ же его і-
шѣдѣ молѣѣше і • 29 онѣ же
отѣвѣштавѣ рече оцѣю сво-
емоу • се колико лѣтѣ рабо-
таѣ тебѣ • і николиже

[Fol. 191b]

ЗАПОВѢДИ ТВОЕѦ НЕ ПРѢ-
СТѢПИХЪ . І МЫНѢ НИКОЛИ-
ЖЕ НЕ ДАЛЪ ЕСИ КОЗЫЛАТЕ .
ДА СЪ ДРОУГЪИ МОЇМИ ВЪЗВЕ-
СЕЛИЛЪ СЯ БИМЪ . 30 ЕГДА ЖЕ
СНЪ ТВОИ . ІЗЪДЪИ ТВОЕ
ІМѢНЬЕ . СЪ ЛЮБОДѢЦАМИ .
ПРИДЕ . І ЗАКЛА ЕМОУ ТЕЛѢ-
ЦЪ ПИТОМЪИ . 31 ОНЪ ЖЕ РЕЧЕ
ЕМОУ ЧАДО . ТЪИ ВСЕГДА
СЪ МНОЖЕ ЕСИ . І ВЪСѢ МОѢ
ТВОѢ СЖТЪ . 32 ВЪЗВЕСЕЛИ-
ТИ ЖЕ СЯ І ВЪЗДРАДОВА-
ТИ ПОДОБАЙШЕ . ЪКО БРАТРОЪ
ТВОИ СЪ . МРЪТВЪ БѢ І О-
ЖИВЕ . ІЗГЪИБЛЪ БѢ І О-
БРѢТЕ СЯ .

С) VZKŘÍŠENÍ LAZARA (JAN 11,1–45)

Text s vybranými různočteními z Assemanova evangeliáře (As) a Mariánského čtveroevangelia (Mar) v transliteraci do cyrilice, z charvátskohlaholského evangeliáře Illyrico 4 (Illyr 4) v transliteraci do latinky a ze Savviny knihy (Sav), Ostromirova evangeliáře (Ostr), Nikolského čtveroevangelia (Nik) .

[Fol. 260a]

1 БѢ¹ ЖЕ ЕТЕРЗ²
 БОЛА ЛАЗАРЬ³ ОТЪ ВИТАНИИ⁴ .
 ГРАДЬЦА МАРИНА⁵ . Ї МАРЪТЗИ⁶
 СЕСТРЪІ ЕЯ⁷ . 2 БѢ ЖЕ МАРИѢ .
 ПОМАЗАВЪШИѢ ГѢ МѢРОМЪ⁸ .
 Ї ОТЬРЪШЬ НОСѢ ЕГО ВЛАСЪІ
 СВОИМИ . ЕЯЖЕ БРАТЪ⁹ ЛАЗАРЬ

[Fol. 260b]

БОЛѢАШЕ . 3 ПОСЪЛАСТЕ¹⁰ ЖЕ СЕ-
 СТРѢ ЕГО КЪ НѢМОУ ГЛѢЖШТИ .

1 БЫСТЬ Nik.

2 ЄДИНЪ Sav, Mar; ЈЕДИНЪ Ostr.

3 ЛАЗАРЪ As; ЛАЗОРЪ Sav; *lazar* Illyr. 4.

4 ВИѦАНИИ As; ВИФАНИИ Ostr.

5 МАРИИНА As, Mar, Sav, Ostr, Nik; *marie* Illyr. 4.

6 МАРЪТЗИ Mar; МАРЪТЗИ Sav; МАРФЪІ Ostr; МАРЪТИ Nik; *marti* Illyr. 4.

7 Я Mar; ЕА Sav; ЕИ Nik; *ego* Illyr. 4.

8 МѢРОМЪ As, Sav; МѢРОЖ Mar; МѢРЪМЪ Ostr; МАСТИЮ Nik.

9 БРАТЪ Mar.

10 ПОСЛАСТѢ Sav, Ostr; ПОСЪЛАСТА Nik; *poslasta* Illyr 4.

ГИ СЕ ЕГОЖЕ ТЪІ¹¹ ЛЮБИШИ БО-
 ЛИТЪ¹² • 4 СЛЪІШАВЪ ЖЕ ІС РЕЧЕ •
 СИ ВОЛѢЗНЬ НѢСТЪ КЪ СЪМРЪ-
 ТИ • НЪ КЪ¹³ СЛАВѢ БЖІ • ДА ПРО-
 СЛАВИТЪ СА СЪНЪ БЖИ ЕЖ •
 5 ЛЮБЛѢАШЕ¹⁴ ЖЕ ІС • МАР'ТЖ •
 І СЕСТРЖ ЕЖ • І ЛАЗАР'Б¹⁵ •
 6 ЁГДА ЖЕ ОУСЛЪІША¹⁶ ЪКО БОЛИТЪ¹⁷
 ТОГДА ЖЕ ПРѢВЪІСТЪ • НА НѢ-
 МЪЖЕ БѢ¹⁸ МѢСТѢ ДЗВА ДЪНИ •
 7 ПО ТОМЪ ЖЕ ГЛА ОУЧЕНИКОМЪ¹⁹ •
 ІДѢМЪ ВЪ ІЮДЕЖ ПАКЪІ •
 8 ГЛАША ЕМОУ ОУЧЕНИЦИ²⁰ РАВВИ²¹
 НЪІНѢ ІСКАХЪ²² ТЕБЕ КАМЕ-
 НИЕМЪ ПОБИТИ ІЮДЕІ •
 І ПАКЪІ ЛИ ІДЕШИ ТАМО •

11 ТЪІ vynech. As, Mar, Nik, Ostr, Illyr 4.

12 СЕ...БОЛИТЪ vynech. Sav.

13 О As, Mar, Sav, Ostr, Nik, Illyr 4 (O).

14 ЛЮБѢАШЕ As; ЛЮБЛѢШЕ Sav; ЛЮБЛАШЕ Nik; *ljublaše* Illyr 4.

15 ЛАЗОРА Sav; ЛАЗАРА Nik; *mariju i lazora* Illyr 4.

16 СЛЪІША Ostr; *sliša* Illyr 4.

17 ЕГДА...БОЛИТЪ vynech. As.

18 БЫ Nik.

19 *ky učeníkom svojim* Illyr 4.

20 ОУЧЕНИЦИ ЕГО Mar, Sav, Ostr (ЮГО), Illyr 4 (*ego*).

21 ОУЧИТЕЛЮ Mar, Sav.

22 ИСКААХЪ As, Ostr; ИСКАХОУ Nik; *iskahu* Illyr 4.

9 ОТЗВѢШТА²³ ІС • НЕ ДЗБА²⁴ ЛИ НА
 ДЕСАТЕ ЧАСА²⁵ ЕСТЕ ВЗ ДЪНИ •
 ѿШТЕ КЗТО ХОДИТЗ ВЗ ДЪНЕ •
 НЕ ПОТЗКНЕТЗ СА • ЪКО СВѢ-
 ТЗ МИРА СЕГО ВИДИТЗ • 10 ѿШТЕ
 ЛИ КЗТО ХОДИТЗ НОШТИЖ ПО-

[Fol. 261a]

ТЗКНЕТЗ СА ЪКО СВѢТА НѢ-
 СТЗ О НѢМЬ • 11 СИ РЄЧЕ²⁶ • І ПО СЕ-
 МЬ ГЛА²⁷ • ЛАЗАРЬ ДРОУГЗ НАШЬ
 ОУСЗПЕ • НЗ ІДЖ ДА²⁸ ВЗЗБОУ-
 ЖДЖ І • 12 РѢША²⁹ ЖЕ ОУЧЕНИЦИ ЕГО •
 ГИ • ѿШТЕ ОУСЗПЕ • СЗПАСЕ-
 НЗ БЖДЕТЗ • 13 ІС ЖЕ РЄЧЕ³⁰ О СЗ-
 МРЗТИ ЕГО • ОНИ ЖЕ МЫНѢША •
 ЪКО О ОУСЗПЕНИИ СНИ І³¹ СЗНА³²
 ГЛЕТЗ • 14 ТОГДА РЄЧЕ ІМЗ ІС •

23 ОТЗВѢШАВЗ Sav; *otbvēštav* Illyr 4.

24 ДЪБѢ As; ДЗБѢ Mar, Sav, Ostr; ДБѢ Nik; *dvě* Illyr 4.

25 ГОДИНѢ As, Mar, Sav, Ostr; ГОДѢНЫ Nik; *godině* Illyr 4.

26 РЕКЗ Ostr; *rek* Illyr 4.

27 + ИМЗ Ostr, Mar; *im* Illyr 4.

28 *da otb s'na* Illyr 4.

29 РЕКОША Ostr.

30 ВѢЩА ЖЕ ІСЗ As.

31 СНИ І vynech. As, Mar, Sav, Nik, Ostr, Illyr 4.

32 СЗНОУ Ostr.

НЕ ОБИНОУНА СА³³ • ЛАЗАРЬ ОУ-
 МЬРѢТЪ³⁴ • 15 І РАДОУНА СА ВАСЪ
 РАДИ • ДА ВѢРЖ ІМЕТЕ ЪКО
 НЕ БѢХЪ³⁵ ТОУ • НЪ ІДѢМЪ КЪ НѢ-
 МОУ • 16 РЕЧЕ ЖЕ Т'ОМА³⁶ • НАРИ-
 ЦАЕМЪ БЛИЗНЬЦЬ • КЪ ОУЧЕ-
 НИКОМЪ • ІДѢМЪ І МЪ ДА
 ОУМЬРЕМЪ СЪ НІМЪ • 17 ПРИШЬ-
 ДЪ ЖЕ ІС ВЪ ВИТАНИИ • ѠБРѢ-
 ТЕ І • ЧЕТЪРИ ДНИ ІМЖ-
 ШЪ³⁷ ВЪ ГРОБѢ • 18 БѢ¹ ЖЕ ВИТА-
 НИѢ БЛИЗЪ ІЛМА • ЪКО Д І СТА-
 ДИ³⁸ • 19 І МНОСИ ЖЕ БѢАХЪ³⁹ ПРИ-
 ШЛИ • КЪ МАР'ТѢ І МАРИ⁴⁰ •

[Fol. 261b]

ДА ОУТѢШАТЪ І • О БРАТѢ ЕЮ
 20 МАРЪТА ЖЕ ЕГДА ОУСЛЫША •
 ЪКО ІС ГРАДЕТЪ СЪРѢТЕ⁴¹ І •

33 ОБИНЪІ СД Sav; ОБИНЪНА СД Ostr.

34 ОУМРѢ Ostr; *umrě* Illyr 4.

35 БЫХЪ Nik.

36 А.ОМА As, Mar, Sav; Ф.ОМА Ostr.

37 ЮЖЕ ИМЖИ As, Mar, Sav, Ostr, Nik (оуже), Illyr 4 (*juže*).

38 СТАТИИ Sav; ПОПЪРИШЪ Ostr; *pъprišt* Illyr 4.

39 БѢХЪ Sav; vynech. Ostr; БѢАХОУ Nik; *běhu* Illyr 4.

40 МАРИИ As, Mar, Sav, Ostr, Nik, Illyr 4 (*marii*).

41 *tekši srěte* Illyr 4.

ѿ мариѣ дома сѣдѣаше⁴² • 21 рече
 же мариѣ та кѣ ісѣ • ги ѿште
 би⁴³ съде вѣлѣ⁴⁴ • не би⁴³ бра-
 тѣ⁹ мои оумрѣлѣ • 22 нѣинѣ вѣ-
 мѣ⁴⁵ • ꙗко е҃гоже колижѣдо •
 просиши отѣ⁴⁶ ба дастѣ ти⁴⁷ вѣ •
 23 гла е҃и ис • вѣскрѣснетѣ бра-
 тѣ⁹ твои • 24 гла е҃моу мариѣ та •
 вѣмѣ⁴⁵ ꙗко вѣскрѣснетѣ •
 вѣ вѣскрѣшеніе вѣ послѣ-
 дѣни дѣнь • 25 рече же е҃и ис •
 азъ есмѣ вѣскрѣшеніе і
 животѣ • вѣроуѣи вѣ ма •
 ѿште оумрѣетѣ ѡживетѣ⁴⁸ •
 26 і вѣсѣкѣ живѣи • і вѣроу-
 ѣи вѣ ма не оумрѣетѣ⁴⁹ вѣ
 вѣкѣ⁵⁰ • імѣши ли вѣрѣ се-
 моу • 27 гла е҃моу е҃и ги • ѿзъ
 вѣровахъ⁵¹ ꙗко тѣи е҃си хъ

42 сѣдѣше Sav, Illyr 4 (*sěděše*); сѣдиѣше Nik.

43 вѣ Sav, Ostr.

44 *bil* Illyr 4

45 *vědě* Illyr 4.

46 оу As, Sav, Nik.

47 тѣбѣ Mar, Sav, Ostr, Nik, Illyr 4 (*tebě*).

48 живѣ вѣдетѣ Sav.

49 живѣ вѣдетѣ místo не оумрѣетѣ Sav.

50 вѣкѣ As; *věki* Illyr 4.

51 вѣроуѣ Ostr.

СНЗ БЖИИ⁵² • ГРАДДИ⁵³ ВЗ МИРЗ⁵⁴ •

28 І се рекзши Іде • І призв–

[Fol. 262a]

ВА⁵⁵ МАРИЖ СЕСТРЖ СВОЖ

ТАІ • І РЕКЗШИ ЕІ⁵⁶ • ОУЧИТЕ–

ЛЪ СЕ ЁСТЗ • І ЗОВЕТЗ⁵⁷ ТА •

29 ѠНА ЖЕ ЪКО ОУСЛЗИША⁵⁸ • ВЗ–

СТА СКОРО⁵⁹ • І ИДЕ КЗ НѠМОУ •

30 НЕ БѢ ЖЕ НЕ ОУ ІС • ПРИШЬЛЗ⁶⁰

ВЗ ВЪСЬ⁶¹ • НЗ БѢ⁶² НА МѢСТѢ

ЕШТЕ⁶³ • ІДЕЖЕ СЗРѢТЕ І

МАР'ТА • 31 ІЮДЕІ ЖЕ • СЖШТЕ–

І⁶⁴ СЗ НѠЖ ВЗ ДОМОУ • І ОУТѢ–

52 *boga živago* Illyr 4.

53 ГРѦДДИ As; ГРАДДИИ Mar, Ostr; ГРАДДИ Sav; ГРЕДИ Nik.

54 ВЕСЬ МИРЗ As, Mar; ВЪСЬ МИРЬ Nik; *iže v mir sa prišl esi* místo ГРАДДИ ВЗ МИРЗ Illyr 4.

55 ПРИГЛАСІ As; ПРИЗВЕА Sav; ПРИГАЛСИ Nik; *vъzva* Illyr 4.

56 Vynech. As, Mar, Ostr.

57 ГЛАШАЕТЗ As, Nik.

58 *slišavši* místo ЪКО ОУСЛЗИША Illyr 4.

59 ѦДРО Mar; ЕДРО Nik.

60 НЕ Ю ЖЕ БЫСТЬ ИСОУСЪ ПРИШАЛЬ Nik; *ne bě že ošte isus prišl* Illyr 4.

61 *gradъc* Illyr 4.

62 БЫ Nik; *bě ošte* Illyr 4.

63 *onom* Illyr 4.

64 СЖШТИИ As; СОУШТЕЕ Nik.

шалѣште⁶⁵ ѣ • видѣвше
 маринѣ • ѣко скоро⁵⁹ вѣста ѿ и-
 зиде • по нѣи ѿдѣ⁶⁶ глаѣште •
 ѣко ѿдетъ на гробъ ѿ⁶⁷ плаче-
 тъ са тоу⁶⁸ • 32 маринѣ же ѣко при-
 де • ѿдеже вѣ ис • видѣв-
 ши ѿ паде емоу на ногоу⁶⁹ •
 глаѣшти⁷⁰ емоу ги • ѡште би⁴³
 вѣилъ съде • не би⁴³ мои бра-
 тѣ⁹ оумрѣлъ • 33 ис же ѣко видѣ⁷¹
 ѣ плачѣштѣ са • ѿ пришь-
 дѣша на сѣ нѣѣ ѿюдеа • пла-
 чѣшта са • запрѣти доухоу •
 ѿ вѣзмѣти са самъ⁷² 34 ѿ рече •

[Fol. 262b]

кѣде положисте ѿ • гла-
 ша емоу • ги • гради⁷³ ѿ виждѣ •
 35 ѿ просльзи⁷⁴ са ис • 36 глахѣ

65 оутѣшаштѣ As; оутѣшахѣ Sav.

66 идоша As, Sav, Ostr; *idoše* Illyr 4.

67 да Mar, Ostr, Nik.

68 плакатъ са místo ѿ плачетъ са тоу Sav.

69 *pripade k nogama ego* místo паде...ногоу Illyr 4.

70 *reče* Illyr 4.

71 видѣвѣ As; *viděv* Illyr 4.

72 ахмъ As.

73 гради As; ходи Sav; приди Ostr; грѣды Nik.

74 вѣсльзи Nik.

же іюдеі • виждь како лѣю—
 блѣаше⁷⁵ і • 37 ѣтерні⁷⁶ же отъ
 нихъ рѣша⁷⁷ • не можааше⁷⁸
 ли съ ѿтверззѣ очѣ слѣ—
 поучемоу⁷⁹ • сзтворити • да
 і съ не оумьрѣтъ⁸⁰ • 38 іс же
 пакъ прѣта въ себѣ • при—
 де къ гробову • бѣ¹ же пещть⁸¹
 і камень належааше на
 нѣі • 39 гла іс • въззмѣте
 камень • гла емоу сестра
 оумьрзшаего⁸² • мар'та • ги
 юже смрздитъ • четврѣ—
 днєвьнъ⁸³ бо естъ • 40 гла еи
 іс • не рѣхъ⁸⁴ ли ти • ѣко ѡште
 вѣроуеши • оузьриши сла—
 вѣ бжѣ • 41 възаса⁸⁵ же ка—

75 ЛЮБЛѢШЕ Sav; ЛЮБЛАШЕ Nik.

76 ЄДИНИ Mar; ИНИ Sav; НѢЦНИ Ostr.

77 РЕКОША Ostr.

78 МОЖАШЕ Sav, Nik; *možaše* Illyr 4.

79 СЛѢПОУМОУ As; СЛѢПООУМОУ Mar; СЛѢПЬЦОУ Sav; СЛѢПОУОУМОУ Ostr;
 СЛѢПОМОУ Nik; *slěpu roždenu* Illyr 4.

80 ОУМЬРЕТЬ Ostr; *umr' l bi* Illyr 4.

81 ПЕЩЕРА Sav, Ostr; *peštera* Illyr 4.

82 ОУМЬРЗШААГО As, Mar, Ostr; ОУМАРЬШАГО Nik.

83 ЧЕТВРѢДНЄВЕНЪ As; ЧЕТВРЬТОДНЄВАНЪ Nik; *četvr' todnevъn* Illyr 4.

84 РЕКОХЪ Ostr.

85 ВЪЗАША Ostr; ВЪЗЕШЕ Nik; *vzeše* Illyr 4.

МЕНЬ⁸⁶ • ІС ЖЕ ВЪЗВЕДЕ⁸⁷ ОЧИ
 ВЪІСПРЬ⁸⁸ • І РЕЧЕ • ОЧЕ ХВА-
 ЛЖ ТЕБѢ ВЪЗДАЖ • ЪКО ОУ-
 СЛЪІША МА • 42 ЪЗВ ВѢДѢХЪ⁸⁹ •

[Fol. 263a]

ЪКО ВСЕГДА МЕНЕ ПОСЛОУ-
 ШАЕШИ • НЪ НАРОДА⁹⁰ РАДИ • СТО-
 ЯШТАЕГО⁹¹ ОКРЪСТЪ • РѢХЪ ДА
 ВѢРЖ ІМЖТЪ • ЪКО ТЪІ МА
 ПОСЪЛА • 43 І СЕ РЕКЪ • ГЛАСО-
 МЪ ВЕЛИЕМЪ ВЪЗГЛАСИ⁹² •
 ЛАЗОРЕ ГРАДИ⁹³ ВЪНЪ • 44 І АБНЕ
 ІЗНДЕ ОУМЪРЪІ • ОБАЗАНЪ
 НОГАМА І РЖКАМА • ОУКРОЕ-
 МЪ⁹⁴ • І ЛИЦЕ ЕГО ОБАЗАНО ОУ-

86 Prid. ИДЕЖЕ БѢ ОУМЕРЪІ ЛЕЖА Mar; ИДЕЖЕ БѢ ЛЕЖА МРЪТВЪІ Sav; ИДЕЖЕ
 БѢ ОУМЪРЪІН ЛЕЖА Ostr; *otъ groba v němže ležaše mrtvi* Illyr 4.

87 ВЪЗВЕДЪ Ostr; ВЪЗВЕДЪ Nik; *vъzved* Illyr 4.

88 ГОРѢ Sav, Ostr; *vispr na nebo* Illyr 4.

89 ВѢДѢХЪ Mar, Sav, Nik; *věděh* Illyr 4.

90 *ljudi* Illyr 4.

91 СТОЯШТААГО As, Mar, Ostr; СТОАШТАГО Sav; СТОЕШТАГО Nik; *stoeštih* Illyr 4.

92 ВЪЗЪВА Mar, Sav; ГЛАСЪМЪ ВЕЛИКЪМЪ ВЪЗЪВА Ostr; *vъzpi glasom veliem glagole* Illyr 4.

93 ИДИ Sav.

94 ОУКРОИМИ As; ОУКРОИМЪ Ostr; КИРИѢМИ Nik.

бꙋꙋсомь⁹⁵ • гла ѿмъ ис • ра-
 здръшите ꙗ • ѿ не дѣйте
 его ѿти • 45 мнози же отъ ѿ-
 юдѣи • пришьдъше⁹⁶ къ ма-
 рии • видѣвъше еже сътво-
 ри ис • вѣроваша въ нѣго⁹⁷ ∴ коцъ •

95 оꙋбꙋꙋсомъ ОБАЗАНО As; оꙋбꙋꙋсомъ ОБАЗАНО Mar, Sav; оꙋбꙋꙋсꙋмъ
 ОБАЗАНО Ostr; соꙋдаромъ ОБАЗАНО Nik; *ubrusom bě obezano* Illyr 4.

96 пришедъшини As; пришьдъше Ostr; *prišd'ših* Illyr 4.

97 нъ As; нь Nik; *va n* Illyr 4.

1.5 Mariánské čtveroevangelium

Ukázky z hláholského rukopisu (konec 10.–poč. 11. stol.) v cyrilské transliteraci uvádíme podle edice V. Jagiće (Jagić, V.: Quattuor evangeliorum versionis paleo-slovenicae. Codex Marianus glagoliticus. Characteribus cyrillicis transcriptum. Berolini-Sanctpeter-burg 1883, s. 400–401).

JAN 21,1–14

[Fol. 172a]

1 по сѣмь ѿ-
ви са пакзи ис̄ оученикомъ своимъ
на мори таворьѣдъсѣмь. аби же са
сице. 2 бѣахъ въ коупѣ симонъ
петръ. і тома нарицаѣмѣи близне-
цъ. і натапаниль. іже бѣ отъ кана га-
лилѣискъ. і с̄на зеведеѣова. і и-
на дѣва отъ оученикъ его. 3 гла имъ
симонъ петръ. і джъ рѣбъ ловитъ.
глаша емоу. ідемъ и мзи съ то-
бож. і изиджъ. и въсѣдъ въ корабъ
абие. і въ тжъ ноштъ не ѡса ничесо-
же. 4 оутроу же абие възвзшю. ста
ис̄ при врьсѣ. не познаша же оучени-
ци ѿко ис̄ естъ. 5 гла же имъ ис̄ дѣ-
ти. еда что сѣнѣдѣно имате. отъ-
вѣшташа же емоу ни. 6 онъ же рече
имъ. възврзѣте о дѣснѣхъ стра-
нъ кораблѣ мрѣжжъ. и обрштете.
въврзгъ же. і к томоу не можаахъ

ПРИВЛѢШТИ ЕѦ. ОТЪ МНОЖЬСТВА
 РЪІВЪ. 7 ГЛА ЖЕ ОУЧЕНИКЪ ЕГОЖЕ ЛЮ-
 БЛѢШЕ ІСЪ ПЕТРОВИ. ГЪ ЕСТЪ. СИ-
 МОНЪ ЖЕ ПЕТРЪ СЛЪШАВЪ ЪКО ГЪ Е-

[Fol. 172b]

СТЪ. ЕПЕНДИТОМЪ ПРѢПОѢСА СѦ. БѢ
 БО НАГЪ. І ВЪВРЪЖЕ СѦ ВЪ МОРЕ. 8 А ДРОУ-
 СИ ОУЧЕНИЦИ КОРАБИЦЬМЪ ПРИДЖ. НЕ
 БѢША БО ДАЛЕЧЕ ОТЪ ЗЕМЛѦ. НЪ ЪКО
 ДЪВѢ СЪТѢ ЛАКТЪ. БЛѢКЖШТЕ МРѢ-
 ЖЪ РЪІВЪ. 9 ЪКО ЖЕ ИЗЛѢЖЪ НА ЗЕМЛѢ.
 ВИДѢША ОГНЬ ЛЕЖАЩЪ И Р(Ъ)ИБЪ НА НЕ-
 МЪ ЛЕЖАШТЪ И ХЛѢ(Б)Ъ. 10 ГЛА ИМЪ ІС.
 ПРИНЕСѢТЕ ОТЪ РЪІВЪ ѦЖЕ ѦСТЕ НЪІ-
 НѢ. 11 ВЪЛѢЗЕ ЖЕ СИМОНЪ ПЕТ(Р)Ъ И ІЗ(В)ЛѢ-
 ЧЕ М(Р)ѢЖЪ НА ЗЕМЛѢ. ПЛЪЗНЪ ВЕ-
 ЛИ РЪІВЪ. СЪТО И ПѦТЬ ДЕСАТЬ И
 ТРИ. І ТОЛИКОУ СЖШТЬ НЕ ПРОТРЪ-
 ЖЕ СѦ МРѢЖА ∴ 12 ГЛА ИМЪ ІС. ПРИДѢ-
 ТЕ ОБѢДОУИТЕ. І НИКТОЖЕ НЕ СЪМѢ-
 АШЕ ОТЪ ОУЧЕНИКЪ ИСТАСАТИ ЕГО
 ТЪІ КТО ЕСИ. ВѢДЖШТЕ ЪКО ГЪ ЕСТЪ.
 13 ПРИДЕ ЖЕ ІС. І ПРИНѦТЪ ХЛѢБА И ДАСТЪ
 ИМЪ. І РЪІБЪ ТАК(О)ЖДЕ. 14 СЕ ЮЖЕ ТРЕ-
 ТИ(ИЦИ) ЪБИ СѦ ІС ОУЧЕНИКОМЪ СВОИ-
 МЪ ВЪСТАВЪ ОТЪ МРЪТВЪІХЪ ∴

1.6 Sinajské euchologium

Ukázku z hlaholského rukopisu (11. stol.) v transliteraci do cyrilice uvádíme podle edice R. Nahtigala (Nahtigal, R.: Euchologium Sinaiticum – starocerkvenoslovanski glagolski spomenik. II. del, Tekst s komentarjem. Akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1942, s. 208–216).

[Fol. 72a]

- 1 ⋈ и по ^мто вълѣзѣте въ цр̑квѣ ·
 ⋈ и паде ^тницъ на зѣми · хотаи испо-
 ⋈ вѣдати са · и ^тглѣ нерѣни надъ нимь
 ⋈ моли̑твѣхъ сѣ̑ ѿ̑ ~
- 5 г̑і бже̑ ѿ̑сѣмогъзи · тебѣ бжда азъ и-
 сповѣденъ · ѿ̑сѣхъ моихъ грѣхъ · и
 моего лиха сзтворениѣ сего · еже ко-
 лиждо изглахъ · и лихо сзтвори-
 хъ · и лихо мзслихъ · гломъ ли
- 10 дѣломъ · ли помзшлєнїємъ ·
 ѿ̑сего еже азъ помънѣ · любо
 не помънѣ · бже азъ сзвѣдзи
 сзгрѣшихъ · любо не сзвѣдзи · нж-
 ждеж любо не нждеж · сзпа ли
- 15 бѣда · лихоклатѣзи · и лѣжа · и вѣ
 помзшлєнїи неправеднѣ · поу-
 стоши и блади · бже азъ колижз-
 до сзтворихъ · и ѿ̑сѣ из лиха · въ бѣ-
 денїи · и въ питїи · и вѣ неправѣ-
- 20 днѣмъ сзпанїи · моли̑ та г̑і
 бже мои · да тзи ми рачилъ · жи-

БОТЪ И МИЛОСТЬ ПОДАТИ • ДА И А-
 ЗЪ НЕПОСРАМѢНЪ ПРѢДЪ ОЧИМА
 24 ТВОИМА БЖДЖ • І ДА И АЗЪ ЕЩЕ НА

[Fol. 72b]

1 СЕМЬ СВѢТѢ • МОИХЪ ГРѢХЪ ПОКА-
 НЖ СА • І ДОСТОИННО ПОКААНИЕ ИМѢ-
 ТИ МОГЖ • ЪКОЖЕ ТВОЯ ЩЕДРОТЪ
 СЖТЪ • ЪСЕВЛКО ГІ • ТРОИЦЕ БЖЕ
 5 ЪСЕМОГЪ • БЖДИ МИ ПОМОЩЬНИ-
 КЪ • І БЖДИ МИ ПОДАВЪИ СИЛЖ •
 І МЖДРОСТЬ • І ПРАВЪДЕНЪ ЗА
 МЪІСЛЪ • І ДОБРЖ ВОЛЖ • СЪ ПРА-
 ВЕДЪНОЖ ВѢРОЖ • НА ТВОЖ СЛОУ-
 10 ЖЪБЖ ГІ • ТЪІ ЕДИНЪ НА СЪ СВѢ-
 ТЪ ПРИДЕ ГРѢШЪНИКЪ ИЗБАВИТЪ •
 БЖДИ МА СПСЪІ • ИЗБАВИ МА
 ГІ БЖЕ СНЕ ГІ • ЪКОЖЕ ТЪІ ХОЩЕШИ •
 ЪКОЖЕ ТИ ЛЮБО • СЪТВОРИ СЪ МНО-
 15 Ж РАБОМЪ ТВОИМЪ • МИЛОСТИ-
 ВЪИ • ЕИ БЖЕ • РАЧИ МИ ПОМОЩИ
 ТВОЕМОУ РАБОУ • ТЪІ ЕДИНЪ ВЪСИ
 ГІ • КАКЪІ МОЖ СЖТЪ БѢДЪІ •
 ВЪ ТВОЖ МІСТЬ ПРѢДАЖ АЗЪ
 20 МОЕ СРЦЕ • І МОЖ МЪІСЛЬ • І
 МОЖ ЛЮБОВЬ І МОИ ЖИВОТЪ •
 І МОЖ ГРѢХЪІ • ОТЪЛОЖИ • МОѢ
 СЛОВЕСА • І МОЕ ДѢЛО ОКОНЪЧА-
 И ГІ • І ТВОЖ МІСТЬ • ВЪ МНѢ

25 ГРѢШЗНѢ РАБѢ ТВОИМЪ АВИ • І И—
 ЗБАВИ МА ГІ ОТЪ ЁСЕГО ЗЛА

[Fol. 73a]

1 •∴ НЗИНѢ И ПРИСНО И • ВЪ ВѢКЗИ ВѢК^МО •/•

1.7 Savvina kniga

Ukázku z cyrilského rukopisu (11. stol.) otiskujeme podle edice V. Ščepkina (Ščepkin, V.: Savvina kniga. Otdělenije russkago jazyka i slovesnosti imperatorskoj akademii naukъ. Sanktpetěrburg 1903, s. 37–38).

LK 8,26–39

[Fol. 53b]

26 ВЪ ѦНѢ. ПРИХОДАЩЮ ТСОУ ВЪ СТРАНЖ
ГАДАРИНЬСКЖ. 27 СЪРѢТЕ І МЖЖЪ ЁДИ-
НЪ ОТЪ ГРАДА. ЁЖЕ ЁМѢШЕ БѢСЪ ОТЪ
ЛѢТЪ МНОГЪ. Ё ВЪ РИЗЖ НЕ ѢБЛАЧА-
ШЕ СЯ. Ё ВЪ ХРАМИНѢ НЕ ЖИВѢШЕ НЪ
ВЪ ГРОВѢХЪ. 28 ОУЗЪРѢВЪ ЖЕ ТСА ПРИ-

[Fol. 54a]

ПАДЕ КЪ НЕМОУ. Ё ГЛАСОМЪ ВЕЛИЕ¹-
МЪ РЕЧЕ. ЧТО ЁСТЪ МНѢ Ё ТЕБѢ ТСЕ
СНЕ БА ВЪІШЪНІАГО. МОЛЖ ТИ СЯ НЕ МЖ-
ЧИ МЕНЕ. 29 ПРОЩАШЕ БО ТС ДХОУ НЕЧИ-
СТОУМОУ. ЁЗИТИ ОТЪ ЧЛКА. ОТЪ
МНОГЪ БО ЛѢТЪ ПОХВАЩАШЕ І. Ё ВА-
ЗАХЖ І ЖЪІ ЖЕЛѢЗНЪІ. Ё ПЖТЪІ СТ-
РѢГЖЩЕІ. Ё РАСТРЪГАВЪ ЖЪІ ГОНИ-
МЪ ВЪІВАШЕ БѢСОМЪ. СКОЗѢ ПОУС-

1 Na konci strany je rukou téhož písaře přípisek: ПОМОЗИ ГИ РАБОУ ТВОЁМОУ СЯВЮ (sic!).

тѣиѣ. 30 вѣпроси же ѿго ꙗко глагола. что
 ѿма ѿстѣ. ѿнѣ же рече. легѣѿнѣ.
 ꙗко бѣси мнози вѣниди вѣ нѣ. 31 мо-
 лѣхѣ же ꙗко. да не повелитѣ ѿмѣ
 вѣ бездѣнѣ вѣнити. 32 бѣ же тоу ста-
 до свиноѿ много пасомо вѣ горѣ.
 ѿ молиша ꙗко бѣси. да повелитѣ ѿ-
 мѣ вѣнити вѣ стадо свиноѿ. ѿнѣ
 же повелѣ ѿмѣ вѣнити. 33 ѿшѣдѣше
 же бѣси вѣниди вѣ сѣѣ свиноѿ.

[Fol. 54b]

ѿ оустрѣми сѣ все стадо по брѣ-
 гоу вѣ ѿзерѣ ѿ ѿстоу вѣ водѣ. 34 ви-
 дѣвѣше же насѣщеи вѣ вѣшеѿ.
 бѣжашѣ ѿ вѣзвѣстишѣ вѣ гра-
 дѣ. ѿ в сѣлѣхѣ. 35 ѿзидѣ же народи
 ѿз града. видѣтѣ вѣзвѣшаго. ѿ
 приди кѣ ꙗко. ѿ ѿбрѣтѣ сѣдаща
 чѣлка. при ногоу ꙗкоу. ѿз негоже ѿ-
 зидѣ бѣси. ѿвѣчѣна сѣмѣсла-
 ща. ѿ оувоушѣ сѣ. 36 вѣзвѣстишѣ
 же ѿмѣ. видѣвѣшеи како сѣпе сѣ
 вѣсѣи. (sic!) 37 ѿ молиша ꙗко вѣсь народѣ
 ѿласти герѣгесинѣскѣѿ ѿти-
 ти ѿтѣ ниѣхѣ. ꙗко страхомѣ вѣ-
 лиѣмѣ ѿдрѣжими бѣхѣ. ꙗко же вѣ-
 лѣзѣ вѣ корабѣ вѣзвѣрати сѣ. 38 мо-

лѣше же са ѿмоу мжжѣ ѿз негоже
 бѣси ѿидѣ. да бѣи съ нимъ бѣиѣ.
 ꙗко же ѿтѣпоустѣи ꙗко гла. 39 вѣзврати

[Fol. 55a]

са вѣ домѣ твоѣ. ꙗко повѣдаѣ ѿлико
 ти створи бѣ. ѿнѣ же ѿдѣше по
 всемоу градуу проповѣдаѣ. ѿли-
 ко створи ѿмоу ꙗко.

1.8 Staroslověnské evangelium v rekonstruovaném znění

Vajs, J.: Evangelium sv. Matouše. Text rekonstruovaný (Kritické studie staroslovanského textu biblického III.). Česká akademie věd a umění, Praha 1935.

A) MT 2,1–6

REKONSTRUKCE J. VAJSE (1935, S. 5):

1 Нисоусоу же рождышю са въ Витлеємѣ Июдѣисцѣємъ въ дѣни Ирода цѣсарѣа, се влѣсви отъ вѣстокъ приѣжъ въ Иєроусалимъ 2 глаголюще: кѣде єсть рождини са цѣсарѣъ Июдѣискъ? видѣхомъ бо свѣздъ ꙗго на вѣстоцѣ и приѣдомъ поклонитъ са ѣмоу. 3 Оуслѣшавъ же Иродъ цѣсарѣъ сѣмате са и вѣсь Иєроусалимъ съ нѣмъ, 4 и сѣбравъ вѣса архієрєѣа и кзнѣжьникѣи людѣскѣи, вѣпрашааше ѣа, кѣде Х(ристос)ъ раждаєтъ са. 5 Они же рѣша ѣмоу: въ Витлеємѣ Июдѣисцѣємъ. Тако бо пѣсано єсть пророкомъ: 6 и тѣи Витлеємє, землє Иудова, ничимъже мѣнѣши єси въ владѣкахъ Иудовахъ; ис тебе бо изидєтъ вождь, иже оупасєтъ люди моѣи Израилѣа.

KE KOMPARACI – PARALELNÍ TEXT V REKONSTRUKCI V. TKADLČÍKA

Tkadlečik, V.: Cyrillometodějský překlad Bible – úkoly a problémy rekonstrukce (k vydání připravili Helena Bauerová a Vladimír Kříž). In: Cyrillomethodiana. Sborník k uctění památky Mons. prof. ThDr. Vojtěcha Tkadlečika. CMTF Univerzity Palackého – Nakladatelství Euroslavica, Olomouc–Praha 2000, s. 34–35.

2 ¹ Ijisu su že rožyšü sę vъ Vitylejemě Ijudějbscěmъ vъ dъni Iroda cěsarja, se vľěsvi otъ vъstokъ prijъdō vъ Jerusalimъ ² glagoljōce: Kъde jestъ rožijъ sę cěsarъ Ijudějbskъ? Viděchomъ bo dzvęzdō jęgo na vъstocě i prijъdomъ poklonitъ sę jemu. ³ Uslyšavъ že Irodъ

cěсаръ съмѣте сѣ і вѣсь Іјерусалимъ съ нѣмъ, ⁴ і събѣравъ вѣсѣ архіјерејѣ і кѣнѣжѣныкы Іјудьскыѣ, вѣпрашае јѣ, кѣде Christosъ раѣаетъ сѣ. ⁵ Они же рѣшѣ јему: Вѣ Вітѣлѣјемѣ Іјудѣјьскѣмъ. Тако бо рѣсано јестъ пророкъмъ: ⁶ І ты Вітѣлѣјеме, землѣ Іјудова, нічѣмъ же мѣнѣјши јеси вѣ владыкахъ Іјудовачъ; іс тебе бо ізѣјдетъ владыка, јѣже upasetъ Іјуди мојѣ, Іздрѣјлѣја.

В) МТ 26,6–16 (VAJS 1935, S. 101)

6 Иисусъ же възвѣшю въз Віѣдѣнѣ въз домоу Симона прокаженѣаго, 7 пристѣпи кѣ нѣмоу жѣна имѣшти алабастръ мѣра драга и възлѣна на главѣ юмоу възлежаштю. 8 Видѣвъше же оученици ѣго негодоваша глаголюще: чѣсо ради гѣбѣлъ си? 9 можааше бо мѣро сепродано възѣти на мѣноу и дано възѣти ништинѣмъ. 10 Разоумѣвъ же Иисусъ рече имъ: чѣто троудѣ дајете жѣнѣ? дѣло бо добро сздѣла о мѣнѣ. 11 Вѣсѣгда бо ништаѣ имѣте съ собоѣ, мѣне же не вѣсѣгда имѣте. 12 Возлѣнавѣши бо си мѣро се на тѣло моѣ, на погребѣнѣ ма сзтвори. 13 Аминъ глаголю вамъ: ідеже аште проповѣдано бѣдетъ єванѣльѣ се въз вѣсемъ мирѣ, речетъ са и ѣже сзтвори въз памѣть ѣѣ. 14 Тогда шѣдъ єдинъ отъ обою на десѣте, нарицаѣмъзи Иѣода Искаріотъскъзи, кѣ архієреомъ, 15 рече: чѣто хоштѣте ми дѣти и азъ вамъ прѣдамъ и? они же поставѣша юмоу три десѣти сѣребрьникъ. 16 И отъ толи искааше подобѣна вѣрѣмѣне, да и прѣдастъ.

1.9 Život Konstantinův

Ukázku z cyrilského textu rekonstruovaného do klasické staro-slověštiny otiskujeme podle F. Pastrnka (Pastrnek, F.: Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda. S rozbořem a otiskem hlavních pramenů. Jubilejní fond pro vědeckou literaturu českou, Praha 1902, s. 201–204).

XV. дошѣдзшоу же юмоу Моравѣ, съ великоѡ чьстьѡ приѡтъ юго
 растиславѣ, и оученикѣ събѣравѣ вѣдастѣ ихѣ оучити. вѣ скорѣ же
 въсь црѣкѣвънѣин чинѣ прѣложѣ, наоучи ѡ оутрѣници, годинамѣ,
 вечернѣи, павечерѣници и таинѣи слоужьбѣ. и отвѣръж са по
 пророчьскоу юмоу словеси оушеса глоухѣихѣ оуслѣшати кѣнѣжънаѡ
 словеса, и ѡзѣикѣ ѡсьнѣ вѣистѣ гѣгнѣвѣихѣ. богѣ же са вѣзвесели
 о сѣмѣ, и дѣяволѣ постѣидѣ. растѣштоу же божью оученью зѣлѣи
 завѣистѣникѣ испрѣва, проклатѣи дѣяволѣ, не трѣпѣ сѣго добра, нѣ
 вѣшѣдѣ вѣ своѡ сѣсѣдѣи, начатѣ мѣногѣи вѣздвиѣзати, глаголаѡ имѣ:
 не славѣтъ са богѣ о сѣмѣ; аште бо би юмоу сице годѣ вѣило, то не
 би ли моглѣ сѣтворити, да биша и сѣи испрѣва писмѣнѣи пишѣште
 бесѣдѣи своѡ славили бога? нѣ три ѡзѣикѣи ѣстѣ тѣкѣмо избѣралѣ :
 Евреѣискѣи, Грьчѣискѣи и Латѣнѣискѣи, имиже доистѣтъ славѣ боугоу
 вѣздаѣти. бѣхѣ же сѣ глаголаѣшѣте Латѣнѣисѣи сѣпричѣастѣици,
 архѣиереѣи, иереѣи и оученици. бравѣ же са съ нѣими, ѡко Давѣидѣ
 съ иноплеменѣникѣи, кѣнѣжънѣиими словесѣи побѣждѣ ѡ нарѣче ѡ
 трѣѡзѣиѣникѣи (и Пѣлатѣнѣи), ѡко Пѣлатоу тако напѣсавѣшоу
 на тѣтлѣ господѣнѣи. не тѣкѣмо же сѣ єдино глаголаахѣ, нѣ

и иномоу бештьстью оучаахъ, глаголюште, яко подъ землиѣ живѣтъ чловѣци велеглави; и въсь гадъ дѣволиа тварь юстѣ; и аште кзто оубыѣтъ змыѣ, .Ѡ. грѣхъ избеждѣтъ того ради; аште чловѣка оубыѣтъ кзто, .Г. мѣсаца да пѣтъ въ дрѣвѣнѣ чаши, а стѣклѣнѣ са не прикасаѣ; и не браниахъ жрьтез творити по прѣвоуемоу обзичаю, ни женитез бештьстѣнзихъ творити. въсе же се яко и трѣнье постѣкз словесѣнзинмь огнѣмь попали, глаголю: пророкоу глаголюштоу о семь: пожри богоу жрьтеж хвальнѣж, и въздаждь възвѣнѣмоу моу(л)итези твоѣ; жензи же юности твоѣѣ не отзпоусти; аште бо ѣ възненавидѣвъ отзпоустиши. и покрѣѣтъ нечьсть похоти твоѣ, глаголютъ господь въседрьжителѣ; и сзхраните са доухомь вашимь, и да не оставитъ кзждо васъ жензи юности своѣѣ, и си, ихъже ненавидѣхъ, творѣасте, яко богъ сзвѣдѣтелѣствова между тобоѣ и между женоѣ юности твоѣѣ, ѣже ѣси оставилъ, и та обѣщѣница твоѣ и жена завѣта твоѣго; и въ ѣвангѣльи господь: слѣшасте, яко речено бѣистъ дрѣвѣнѣимъ: не сзтвориши прѣлюбзи; азъ же глаголю вамъ, яко въсякъ, иже възврѣтъ на женѣ сз похотѣж, юже прѣлюбзи юстѣ сзтворилъ сз нѣѣж срьдѣцемь своимь. и пакзи: глаголю вамъ, яко иже поуститъ женѣ своѣ, развѣ словесе любодѣнаѣго, творитъ ѣ прѣлюбзи дѣѣти, и иже отзпоуштѣнѣж отъ мѣжа поѣмлютъ, прѣлюбзи дѣѣтъ. и апостолъ рече: иже юстѣ богъ сзчѣталъ, чловѣкъ да не разлѣчитъ. .М. же мѣсаць сзтворѣ въ Моравѣ иде сватитъ оученикз своихъ. прѣѣтъ же и идѣшть Коцьль, кзназь Паноньскзи,

и възлюбѣ вѣлми словѣньскѣ кнѣгѣ, наоучити сѧ имѣ, вѣда
до .н. оученикѣ оучити сѧ имѣ. и вѣльж чѣсть юмоу сѣтворѣ мимо
проводѣ и. не вѣзатѣ же ни отѣ растислава ни отѣ коцѣля ни злата
ни сребра ни иноу вѣшти, положѣ ювангельскоу слово и бѣс пишта,
нѣ тѣчѣя плѣньникѣ испрошѣ отѣ обою .ѿ. сѣтѣ отѣпоустѣ ихѣ.

1.10 Život Metodějův

Ukázku z nejstaršího dochovaného cyrilského rukopisu, z tzv. Uspenského sborníku (12.–13. stol.) uvádíme podle edice A. A. Šachmatovova (Šachmatov, A. A. – Lavrov, P. A.: Сборник XII века московского Успенского собора. Выпуск первый. s'Gravenhage 1957 – photom. nachdruck, ed. D. Čiževskij, s. 152–153).

[Fol. 105a]

при

ЛОУЧИ ЖЕ СА ВЪ ТЪИ ДНИ РО-
 СТИСЛАВЪ КНАЗЪ СЛОВѢ-
 НЬСКЪ СЪ СТОПЛЪКЪМЪ.
 ПОСЪЛАСТА ИЗЪ МОРАВЕЪ КЪ
 ЦРЮ МИХАИЛОУ. ГЛЮЩА
 20 ТАКО. ЯКО БЖИЮЮ МЛТИ-
 Ю СЪДРАВИ ЮСМЪ. И СОУТЬ
 ВЪ НЪИ ВЪШЬЛИ ОУЧИТЕЛЕ
 МНОЗИ КРЪСТИЯНИ ИЗЪ БЛА-
 ХЪ И ИЗЪ ГРЪКЪ. И ИЗЪ НѢМЪЦЪ.
 ОУЧАЩЕ НЪИ РАЗЛИЧЬ. А МЪИ
 СЛОВѢНИ ПРОСТА ЧАДЪ И НЕ
 ИМАМЪ. ИЖЕ БЪИ НЪИ НА-
 СТАВИЛЪ НА ИСТИНОУ И РА-
 ЗОУМЪ СЪКАЗАЛЪ. ТО ДО-
 БРѢИ ВЛДКО ПОСЛЪЛИ ТАКЪ
 МОУЖЬ ИЖЕ НЪИ ИСПРАВИ-

[Fol. 105b]

тѣ вѣсакоу правѣдоу. тѣгда
 црѣ миѣхилъ рече къ фило-
 софѣу костантиноу. слѣ-
 шиши философе рѣчь
 сию. инъ сего да не може-
 тѣ сѣтворити развѣ тебе.
 тѣ на ти дари мнози и по-
 имъ братъ свои игоуменъ
 меѣедини иди же. вѣи бо ю-
 ста селоунина. да селоу-
 10 нане вѣси чисто словѣнь-
 скѣи бесѣдоуютъ. тѣгда
 не сѣмаста са ѿрещи. ни
 бѣ ни црѣ. по словеси стго
 апла петра. ꙗкоже рече бѣ
 бонтеса црѣ чѣтѣте. нъ вѣ-
 ли«кж» слѣша вѣша рѣчь. на мо-
 литѣоу са наложиша и сѣ
 инѣми иже бѣахоу того-
 же дѣла. ꙗкоже и си. да тоу ꙗ-
 20 ви бѣ философѣу. словѣнь-
 скѣи книгѣи. и дѣи оустро-
 ивѣ писмена и бесѣдоу сѣ-
 ставѣ. поутѣи са ꙗтѣ мо-
 равскаго поимъ меѣео-
 дѣи. начатѣ же пакѣи
 сѣ покорѣмъ повинѣи

СА СЛОУЖИТИ ФИЛОСОФОУ
И ОУЧИТИ СЗ НИМЪ. И ТРЬ-
МЪ ЛѢТОМЪ ИШЪДЗШЕМЪ.
ВЗЗВРАТИСТАСА ИЗ МОРА-
ВЪ. ОУЧЕНИКЪИ НАОУЧЬША

[Fol. 105c]

ОУВѢДѢВЪ ЖЕ ТАКОВА МОУ-
ЖА АПОСТОЛИКЪ НИКОЛА.
ПОСЪЛА ПО НА ЖЕЛАНА ВИ-
ДѢТИ Я ЯКО АНГЛА БЖИ-
Я. СТИ ОУЧЕНИЕ ЮЮ. ПО-
ЛОЖЬ СЛОВѢНЬСКОЕ ЕВА-
НГЛИЕ НА ОЛТАРИ СТГО
ПЕТРА АПЛА. СТИ ЖЕ НА
ПОПОВЬСТВО БЛЖНАГО.
МЕФЕДИЯ. БААХОУ ЖЕ
10 ЕТЕРА МНОГА ЧАДЪ. ЯЖЕ
ГОУЖАХОУ СЛОВѢНЬСКЪИ-
Я КНИГЪИ ГЛЮЩЕ. ЯКО
НЕДОСТОИТЬ НИКОТОРО-
МОУЖЕ ЯЗЫКОУ ИМѢТИ
БОУКОВЪ СВОИХЪ. РАЗВѢ
ЕВРЕИ И ГРЬКЪ И ЛАТИНЪ.
ПО ПИЛАТОВОУ ПИСАНИЮ.
ЮЖЕ НА КРЪСТѢ ГНИ НА-
ПИСА. ЮЖЕ АПОСТОЛИКЪ
20 ПИЛАТЪНЪИ. И ТРЪЯЗЪИ-

ЧЬНИКЪІ НАРЕКАЪЗ ПРОКЛА-
 ТЬ. И ПОВЕЛѢ ЮДИНОУМЪ
 ЕППОУ ИЖЕ БѢ ТОЮЖЕ ІАЗЕ-
 Ю БОЛЬНЪ. И СТИ Ѡ ОУЧЕНИ-
 КЪ СЛОВѢНЬСКЪ ТРИ ПОПЪІ.
 А .Б. АНОГНОСТА. ПО ДНЬХЪ
 ЖЕ МНОЗѢХЪ ФИЛОСОФЪ
 НА СОУДЪ ГРАДЪІИ. РЕЧЕ КЪ
 МЕТОДИЮ БРАТОУ СВОЕ-
 МОУ. СЕ БРАТЕ БѢ СОУПРОУ-
 ГА БАХОВѢ. ЮДИНОУ БРА-

[Fol. 105d]

ЗДОУ ТАЖАЩА. И АЗЪ НА
 ЛѢСѢ ПАДАЮ СВОИ ДНЬ СЪ-
 КОНЬЧАВЪ. А ТЪІ ЛЮБИШИ
 ГОРОУ ВЕЛЬМИ ТО НЕ МОЗИ
 ГОРЪІ РАДИ ѠСТАВИТИ
 ОУЧЕНИИ СВОЮГО. ПАЧЕ БО
 МОЖЕШИ КЪІМЪ СПСЕЪЗ
 БЪІТИ.

1.11 Frizinské zlomky

Ukážku z rukopisu psaného latinkou (10.–11. stol.) uvádíme v transliteraci (levý sloupec) podle edice Brižinski spomeniki. Znanstvenokritična izdaja. Ljubljana 1993, s. 60–64.

Cyrilský text rekonstruovaný do klasické stsl. (pravý sloupec) otiskujeme podle edice M. Weingarta a J. Kurze (Weingart, M. – Kurz, J.: Texty ke studiu jazyka a písemnictví staroslověnského. Slovanský seminář Karlovy univerzity, Praha 1949, s. 158–160).

[Fol. 160b]

	Iaz ze zaglagolo	ІАЗЪ СѦ ЗАГЛАГОЛѦ
	Zlodeiu, i uzem iego	ЗЛОДѢЮ И ВЪСѢМЪЗ ІЕГО
	delom, i uzem iego	ДѢЛОМЪЗ И ВЪСѢМЪЗ ІЕГО
	lepocam. Tose uue-	ЛѢПОТАМЪ. ТО ЖЕ ВѢ-
5	rui u Bog uzemo-	РОУѦ ВЪ БОГЪЗ ВЪСѢМО-
	goki, i u iega Zin,	ГѢЩИН И ВЪ ІЕГО СЪИНЪ
	i u Zuueti Duh, da ta	И ВЪ СВАТЪИН ДОУХЪ, ДА ТА
	tri imena <sunt> edin Bog,	ТРИ ИМЕНА ІЕДИНЪ БОГЪ
	Gozpod zuueti,	ГОСПОДЪ СВАТЪИН,
10	ise z[t]uori nebo i z-	ИЖЕ СЪТВОРИ НЕБО И
	emlo. Tose izco ie-	ЗЕМЛѦ. ТО ЖЕ ИСКЪ ІЕ-
	ga milozti, i sancte	ГО МИЛОСТИ И СВАТЪИНЪ
	Mariae, i sancte Mic-	МАРИНЪ И СВАТЪІЕГО
	hahela <=haela>, i sancte Pe-	ХАЕЛА И СВАТЪІЕГО
15	tra, i useh bosih zil,	ПЕТРА И ВЪСѢХЪ БОЖЬИХЪ СЪЛЪ
	i uze h bosih mose-	И ВЪСѢХЪ БОЖЬИХЪ МЪЧЕ-
	nic, i useh bosih za-	НИКЪ И ВЪСѢХЪ БОЖЬИХЪ
	connic, i useh zuetih	ЗАКОНЬНИКЪ И ВЪСѢХЪ СВАТЪИНЪ
	deuuiz, i uze h bosih moki,	ДѢВИЦЪ И ВЪСѢХЪ БОЖЬИХЪ МОЩИНЪ,
20	da mi rasite na pomoki	ДА МИ РАЧИТЕ НА ПОМОЩИ

- biti ki Bogu moih gre-
chou, da bim cisto iz-
pouued ztuoril i od-
puztic ot Boga priel.
- 25 Bogu uzemogokemu
izpouuede uze moie
greche, i sancte Marie,
uzeh nepraudnih del
i nepraudnega pomislenia,
- 30 ese iezem uuede ztuor-
ril ili ne uuede, nudmi
ili lubmi, zpe ili bdê,
u zpitnih rotah, v lisnih
resih, v tatbinah, u znicistvę,
- БЪІТИ КЪ БОГОУ МОИХЪ ГРѢ-
ХОУЪ, ДА БИМЪ ЧИСТО (п. -ж) ИС-
ПОВѢДЪ СЪТВОРИЛЪ И ОТЪ-
ПОУСТЫКЪ ОТЪ БОГА ПРИЯЛЪ.
БОГОУ ВЪСЕМОГЩЮЮМОУ
ИСПОВѢДѢ ВЪСА МОЮ
ГРѢХЪІ И СВАТѢИ МАРИИ
ВЪСѢХЪ НЕПРАВЪДЫНИХЪ ДѢЛЪ
И НЕПРАВЪДНАЮГО ПОМЪІШЛЕНЬЯ
ЮЖЕ ЮСМЪ ВѢДА СЪТВО-
РИЛЪ ИЛИ НЕВѢДА, НЪДЪМИ
ИЛИ ЛЮБЪМИ, СЪПА ИЛИ БЪДА,
ЕЗ СПЪІТЫНИХЪ РОТАХЪ, ЕЗ ЛЪЖЪНИХЪ
РѢЧЪХЪ, ЕЗ ТАТЪБИНАХЪ, ЕЗ *СЪНИЧЪСТЕѢ,

[Fol. 161a]

- 35 u lacomztue, v lichogedeni,
v lichopiti, u uzmaztue
i u uzem lichod[e]iani. Ese
iesem ztuoril protiuiu
Bogu od toho dine,
- 40 ponese cristen bih, dase
do diniznego dine, togo
uzego izpouueden bodo
Bogu i sancte Marii i sancto
Laurenzu, Gospodi,
- 45 i uzem zuetim, i tebe,
bosi rabe. Caiu ze
- ЕЗ ЛАКОМЪСТЕѢ, ЕЗ ЛИХОДѢЕНЬИ,
ЕЗ ЛИХОПИТЫИ, ЕЗ *ЕЗМАСТЕѢ
И ЕЗ ВЪСЕМЪ ЛИХОДѢЯНИИ, ЮЖЕ
ЮСМЪ СЪТВОРИЛЪ ПРОТИЕЖ
БОГОУ ОТЪ ТОГО ДЪНЕ,
ПОНЕЖЕ КРЪЩЕНЪ БЪІХЪ, ДАЖЕ
ДО ДЪНЪШНЯЮГО ДЪНЕ. ТОГО
ВЪСЕГО ИСПОВѢДЪНЪ БЪДЪ
БОГОУ И СВАТѢИ МАРИИ И СВАТѢОУЮМОУ
ЛАВРЕНЦЮ ГОСПОДИ (dat. sg.)
И ВЪСѢМЪ СВАТЪІМЪ И ТЕБѢ,
БОЖИИ РАБЕ. КАЖ СА

- moih grechou i rad ze
 chocu caiati, elicose
 zimizla imam, eche
 50 me, Bose, postedisi. Dai mi,
 Bose Gozpodi, tuuoiu
 milozi, da bim nez-
 ramen i neztiden
 na zudinem dine
 55 pred Tu[o]ima osima
 ztoial, igdase pri-
 des zodit siuuium
 i mrtuim, comusdo
 po zuem dele. Tebe,
 60 Bose miloztivui,
 poruso uza moia
 zlouuez[a], i moia
 dela, i moie pomis-
 lenie, i moie zridze,
 65 i moie telo, i moi
 suiuot <=siuot>, i moiu dusu.
 Criste bosu Zinu,
 ise iezi razil na zi

МОИХЪ ГРѢХОУЪ И РАДЪ СЯ
 ХОЩУ КАЯТИ, ЕЛИКОЖЕ
 СЪМЪЗІСЛА ИМАМЪ, ЕЧЕ (stslov. аще)
 МА, БОЖЕ, ПОЩАДИШИ. ДАЖДЪ МИ,
 БОЖЕ ГОСПОДИ, ТВОЮ
 МИЛОСТЬ, ДА БИМЪ НЕ-
 СРАМЪНЪ И НЕСТЪІДЪНЪ
 НА СЪДЪНЪЕМЪ ДЪНЕ
 ПРѢДЪ ТВОИМА ОЧИМА
 СТОЯЛЪ, ЕГДАЖЕ ПРИ-
 ИДЕШИ СЪДИТИ ЖИВЕИМЪ
 И МРЪТЕЧИМЪ, КОМОУЖДО
 ПО СВОЕМЪ ДѢЛѢ. ТЕБѢ,
 БОЖЕ МИЛОСТИВЕЦИ,
 ПОРЪЧУ ВСЯ МОЯ
 СЛОВЕСА И МОЯ
 ДѢЛА И МОЕ ПОМЪШ-
 ЛЕНІЕ И МОЕ СРЪДЦЕ
 И МОЕ ТѢЛО И МОИ
 ЖИВОТЪ И МОЖ ДОУШЪ.
 ХРЪСТЕ, БОЖИ СЪІНОУ,
 ИЖЕ ЕСИ РАЧИЛЪ НА СНИ

[Fol. 161b]

- zuuet priti, gres-
 70 nuke isbauuiti ot
 Zlodeine oblazti,

СЕБѢТЪ ПРИИТИ ГРѢШ-
 НИКЪІ ИЗБАВИТИ ОТЪ
 ЗЛОДѢИНИИ ОБЛАСТИ,

uchraňi me ot uzega

zla i zpazi me

v uzem blase.

75 AMEN.

Amen.

ОУХРАНИ МА ОТЪ ВЪСЕГО

ЗЛА И СЪПАСИ МА

ВЪ ВЪСЕМЪ БЛАСѢ.

АМИНЬ.

АМИНЬ

1.12 Pražské zlomky hlaholské

Ukázku z hlaholského rukopisu (11. stol.) v transliteraci do cyrilice uvádíme podle edice F. V. Mareše (Mareš, F. V.: *An Anthology of Church Slavonic Texts of Western (Czech) Origin*. Fink Verlag, München 1979, s. 44).

[Fol. 1b 17–27]

: ((СВѢ : АПОСТ–
 ОЛА ПЕТРА : ((((((
 ОБЛАСТЬ ОТЪ БА ПРИМЪША
 СТАѢ АПОСТОЛА ПРѢМОУД–
 РАѢ • ПЕТРЕ КАМЕНИ • ВѢРЪ
 ПАВЛЕ МИРОУ • ОУТВѢРЪЗЕНИ(Е)
 ДЪВОНЦЕЮ СВѢТНОСЪНАѢ
 РИМЪСКА ПОХВАЛО : СВѢ : НА
 ПРѢСТАВЕНИЕ : БЦѢ : (((
 ПРѢСТАВИ СЯ ОТЪ ЗЕМЉА
 НА НЕБЕСА МАТИ БЖИѢ

[Fol. 2a 20–2b 24]

КАѢ ТА КЪЗНИ ЮДО НАОУСТИ ПРѢ–
 ДАТИ СПАСЪ ЕЗА ЛИКА АПО–
 СТОЛЪСКАГО ТѢ ОТЛОУЧИ
 ЕЗА ДАРА ЦѢЛЕНИЕ ТѢ ЛИШИ
 ЕЗА СЪ ОНѢМИ ВЕЧЕРѢВЪ <Т>А
 ОТЪ РИ^{ТРА}Н^П(ОУ)ЕЗНИ¹ ОТЪРИ(Н)ОУ <ЕЗА>

1 Sic! = ОТЪ ТРАПЕЗНИ (opraveno písařem).

онѣмъ нозѣ оумзиевъ те(он прѣ)–
 зрѣ : ѡ колика блага не (п)ом(ъ)–
 нѣ твоѣ же бесхвалзнаѣ во–
 лѣ обличат(ъ) тѣ а того не–
 мѣрноє ^милоср(ъ)ди проповѣ–
 стъ сѣ и велиѣ ^милости :•
 Блаженна : глас : . . . : Г :
 дрѣва ради ад(а)мъ раѣ въ(стъ)
 :• исѣл^{ен}ъ² дрѣвѣмъ же крижъ–
 :• нѣмъ разбо(ин)никъ и въ рани
 :• въседли (с)ѣ овъ бо въкоу–
 :• шъ заповѣд^ъ прѣстоупи съ–
 :• творъшаго и а дроугзи проп(ѣ)–
 :• тѣ сѣ бѣ тѣ исповѣдаше тѣмъ–
 :• цаг(о) сѣ : помѣни мѣ сп^ссе егда
 :• придеши въ цѣсарѣствие свое :•
 Творъца законоу отъ оученика
 коупиша прѣвѣднаго и
 ѣко безаконѣникъ и пилат–
 тови на с(оу)дишчи постави–
 ша въ(п)зюце распѣни мѣнѣ–
 ноую нас(ъ)ицъшаго сиѣ въ поу–
 стѣини мѣи же прѣвѣд(ъ)–

2 Sic! = **ИСЕЛЕНЪ** (opraveno písařem).

1.13 Život sv. Václava

Vajs, J. (ed.), Sborník staroslověnských památek o sv. Václavu a sv. Lidmile.
Česká akademie věd a umění, Praha 1929.

A) ÚVOD LEGENDY V RŮZNÝCH REDAKCÍCH (PARALELNÍ TEXTY KE KOMPARACI)

CHARVÁTSKOHLAHOVSKÁ REDAKCE

– v transliteraci do cyrilice podle rukopisu Novljanského (15. stol.) s vybranými variantami z breviáře Lublaňského (L, konec 14. stol.), Římského (R, r. 1387) a Moskevského (M, r. 1443).

[Fol. 420b]

Н(А) С(ВѢ)ТОГО ВЕЩЕСЛ(А)ВА ИС(ПОВѢДЬНИКА)

СЕ НИИЕ З'БИСТ СЕ ПРОЧСКОЕ

СЛОВО, ЕЖЕ И СМЬ ГЬ НШЬ ИС-

ОУХЬ РЕЧЕ. БОУДЕТ' БО РЕЧЕ

В' ПОС'ЛѢД'НЕЕ Д'НИ, ЕЖЕ М'НИМЬ

НИИЕ СОУЩЕ, ВС'ТАНЕТЬ Б'РАТЬ Н-

А БРАТА, СНЬ НА ОЦА, И ВРАЗИ Ч-

ЛВИКОУ ДОМАШИ ЕГО. ЧЦИ БО СБ-

Ѣ БОУДОУТЬ НЕМИЛИ, И В'ЗДАС'-

ТЬ ИМЬ БЬ ПО ДЕЛОМЬ ИХЪ. БИС-

И¹ ЖЕ К'НЕЗ ЕТЕРЬ В' ЧЕСѢХЬ

ИМЕНЕМЬ ВРАТИС'ЛАВЬ, ЖЕНА

ЖЕ ЕГО НАРИЦАЕМА ДРАГОМ-

1 БИСТ' (L), БИ^С (R).

ира. и родша² снѣ с'вои прѣѣна-
 цѣ, [и] кр'сти'ста и, и нарѣс'та
 имѣ емоу. вѣщеславѣ. вѣ'ра-
 ст'шоу же емоу³ ѣко⁴ по^астрици
 и, призва вратиславѣ оцѣ е-
 го на подстрижение бискоуп-
 а⁵ именемъ нотаѣ, и с клирики
 его [и] в'спѣв'шимъ же имъ маш-
 оу [емоу] вазамъ бис'коупъ отрок-
 а постави и на крилѣ [црѣк-
 ве] степенънѣ^е мѣ предъ олт-
 аромъ, и пѣви⁶ и рѣки: ги [вѣ] исоу-
 хѣ, бѣви отрока сего, ѣкоже бѣ-

[Fol. 420c]

ави⁷ в'се прѣдники твоѣ; сице
 же з'⁸ бѣниемъ подѣс'трижень
 бистѣ. тѣмъже м'нимъ ѣко бѣ-
 лниемъ бис'коупа того прѣдн-
 аго и мѣтвами его начѣтъ⁹

2 рожд'ша (L), родивши (RM).

3 вѣ'драстѣ же (M).

4 ѣко бѣ (LRM).

5 Var. бѣниго бискоупа (LRM).

6 бѣви (LRM).

7 бѣвилъ еси (LRM).

8 с' (LRM).

9 начѣ (L).

отрокъ расти благодѣтию бжїею хранимь. навиче же к'ниг-
и словѣн'скіе и латин'ски-
є добрѣ.

VOSTOKOVOVA REDAKCE

– podle Toržestvenniku z knihovny Rumjancovského muzea v Moskvě
(16. stol.).

[Fol. 54b]

мѣа септєврїа вѣ. кн. днѣ ѡбъ-
ѣніе стго вачєслава кназа
чєська. ги блѣи ѡ чє.
се ннѣ свѣса прѣчєское словѣ
еже глше гъ нашъ нашъ ісз хъ. вѣдѣ
бо рече в послѣднѣа дни. ѡакѡ
мнимъ суща. вѣстанѣть бо
братъ на брата своѣго и снъ
на ѡцъ своѣ, и врази домашнїи.
члєци бо себѣ не мили вѣдоу

[Fol. 55a]

да вѣзрасть имъ вѣ по дѣлѡ.
ихъ. бѣ же кназь великъ сла-
вою в чєхѡ живыи именемъ
боротиславъ. и жена его доро-
гомиръ, родиста же снѣ перь-
вѣнца. и ѡакѡ крѣстиста и наре-

коша ѿма ѿмѹ вачеславѹ. ѿ въз-
 зрасте ѿтрокѹ ѿако бы оѹѿати
 ѿмѹ волосѹ. ѿ призва ворти-
 славѹ кназь ѿппа ѿтера сѹ всѣ^м
 клиросѣ. ѿ пѣвшимѹ литѹ-
 ргию въ цркви стѹѿ мриѿ.
 ѿ въземѹ ѿтрока постави на
 степени прѣ ѿлтарѣ. ѿ блѣни
 ѿ се рекѹ гѣ ісѹ хѹ блѣни ѿтроѿч
 се блѣнениѹмѹ. ѿмѹже блѣл
 ѿси вса праведники твоѿа.
 ѿ постригоша кнази ѿни тѣ-
 мже мнимѹ. ѿако оѹбо влѣе-
 ниѹмѹ ѿппа того. но млтва-
 ми блговѣрными. нача ѿтро-
 кѹ рости блгѣтью бжиѹю хра-
 нимѹ. ѿ вѹда ѿ баба своѿа лю-
 дмина (!) оѹчити книгамѹ словѣ-

[Fol. 55b]

ньскимѹ. по слѣдѹ поповѹ ѿ на-
 выче разѹмѹ добрѣ. ѿсадѿ^ж коро-
 тиславѹ в вѹдѹчь. ѿ нача ѿ-
 трокѹ оѹчитиса книгамѹ ла-
 тыньскимѹ. ѿ наоѹчиса добрѣ.

MINEJNÍ REDAKCE

– podle rukopisu Minejí Sofijské knihovny (16. stol.) s variantami Mineje Miljutinské (MM, pol. 17. stol.), Mineje Tulupovské (MT¹ – rkp. č. 664; MT² – rkp. č. 665, obojí z pol. 17. stol.) a Sborníku lávry Trojicko-Sergijevské (LSb., konec 16. stol.).

[Fol. 445 bβ]

В ТОИ ЖЕ ДНЬ. ЖИТІЕ БЛАЖЕНАГО КНАСА ВАЧЕСЛАВА БЗІВШАГО¹
СЕ НЫНѢ СЗБЫСТЬСА ПРОРОЧЬСКОЕ СЛОВО. ЕЖЕ ГЛАШЕ ОУСТЫ ГА НАШЕГО
ІВ^с ХА. БОУДЕТЬ ВО РЕЧЕ В ПОСЛѢДНАА ДНИ. И НАЖЕ МНИМЪ НЫНѢ СОУЩ
А ВОСТАНЕТЬ ВО БРАТЪ НА БРАТА СВОЕГО И СЪНЪ НА ШЦА СВОЕГО. И БРАЗИ
ЧЛКОУ ДОМАШИННИ ЕГО. САМИ СЕБѢ НЕМИЛИ БОУДѢТЬ. ДА ВО^зА² ИМЪ БЪ
ПО ДѢЛОМЪ ИХЪ. БѢ ЖЕ НѢКТО КНСЬ ВЕЛИКЪ И СЛАВОЮ ЧЕСТЬНЪ. ВЪ
ЧЕХЕХЪ ЖИВЫИ. ИМЕНЕМЪ БРА-

[fol. 447aα]

ТИСЛАВЬ.³ И ПОДРѢЖІЕ ЕГО ЗОВОМО ЕСТЬ • ДРАГОМИРЪ⁴ • И РОДИСТА
ЖЕ СЪНЪ СОБѢ ПРЗВОРОДНЫИ И НАКО КРЕСТИША И. И НАРЕКОША ИМА
ЕМОУ ВО СЪМЪ КРЕЩЕНІИ. ВАЧЕСЛАВЪ. СИЦЕ БѢ ЗОВОУЩІИМЪ ПО
СВОЕМОУ ШБЫЧАЮ ДѢТИЩЕ И ВОЗРАСТЕ ШТРОКЪ. И АКО БЫСТЬ ШЦЮ ЕГО
БРАТИСЛАВОУ ПОСАДИТИ ШТРОКА НА СВОЕМЪ СТОЛѢ. САМЪ БѢ СТАРЪ
ЧААШЕ СМРТИ СЕБѢ. И ПРИЗВАВЪ БРАТИСЛАВЪ. КНАСИ ИЖЕ БѢ ТОГДА ВО
СВОЕИ ШБЛАСТИ І ЕПИСКОПЫ. И ВСЬ ПРИЧЕТЪ ЦРКВНЫИ. ДОБРЫИ ЖЕ И

1 Реконструкция *ЧЕШЬСКАГО.

2 Var. ВЪЗ^зАСТЬ (LSb.).

3 Var. БРАТИСЛАВЬ (MM, MT²), БРАТИСЛАВЪ (LSb.).

4 Var. ДРАГОМИРЬ (LSb.).

б̄лговѣрныи еп̄п̄з и нотар̄їи.⁵ со всѣмъ клиросомъ ѿпѣвше стоѹю
 литургію въ цркви. пр̄тыа вл̄аѣница нашаа б̄ца и приснодѣви
 мр̄їа. и возвешѣ ѿтока поставиша на степени пр̄ѣ ѡлтаремъ. и б̄лви
 его еп̄п̄з сице рекъ гь б̄з ї̄с̄ х̄с̄. б̄лви ѡтроча сие имже б̄лвилъ
 еси вса праведники твоя. авраама їсаака. ѡкова. и вѣнчалъ еси
 правовѣрныѣ црєи равныѣ ап̄л̄омъ константина ї еленѹ. сице же
 ркшю б̄лговѣрномѹ томоѹ епископоѹ. и молитвами его начатъ
 ѡтрокъ⁶ и б̄лодатию б̄жїею х̄р̄нимъ и вѣда его баба своа люdmила
 оучити его книгамъ словескымъ. послѣдоѹа оучителю своему
 добръ. и навѣче разоѹмоѹ всемоѹ въ борзѣ.

5 Var. инатар̄їи (MM, MT¹).

6 Var. + расти (LSb.).

REKONSTRUKCE M. WEINGARTA

Weingart, M. – Kurz, J.: Texty ke studiu jazyka a písemnictví staroslověnského. Slovanský seminář Karlovy univerzity, Praha 1949, s. 193–194.

1 се нѣинѣ сѣвѣистѣ са пророчьскоѣ слово, ѣже глагола самѣ господѣ нашѣ исѣѣсѣ хрѣстѣ.

2 »бѣдетѣ бо, рече, въ послѣднѣѣ дѣни, ѣже мѣнимѣ нѣинѣ сѣща, вѣстанетѣ братѣ на брата своѣго и сѣинѣ на отѣцѣ свои, вѣрази чловѣкоѣ домашни ѣго.»

3 чловѣци бо себѣ бѣждѣтѣ немилѣ, и вѣздастѣ имѣ богѣ по дѣломѣ ихѣ.

4 вѣистѣ же кѣназѣ етерѣ вѣ чѣстѣхѣ имѣнѣмѣ братиславѣ, жена же ѣго нарицаѣма драгомира.

5 и рождѣша сѣинѣ свои прѣвѣнѣцѣ и крѣстите и и нарѣсте имѣ ѣмоѣ вѣщѣславѣ.

6 вѣздрѣстѣшоѣ же ѣмоѣ ѣко постриѣши и, призва вѣратиславѣ, отѣцѣ ѣго, на постриженѣе вѣскоѣпа етера, имѣнѣмѣ нотара, и сѣ клирикѣи ѣго.

7 вѣспѣвѣшемѣ же имѣ мѣшѣ ѣмоѣ «вѣ цѣркѣви свѣтѣиѣ марѣи», вѣзъмѣ вѣскоѣпѣ отрока, постави и на крѣлѣ стѣпенѣнѣѣмѣ прѣдѣ олтарѣмѣ и благослови и рекѣи:

8 »господи бже, исѣ хрѣсте, благослови отрока сѣго, ѣкоже благословиѣ ѣси вѣса правѣдѣникѣи твоѣ.»

9 сиѣ же сѣ благословѣнѣѣмѣ постриженѣ вѣистѣ.

10 тѣмѣже мѣнимѣ, ѣко благословѣнѣѣмѣ вѣскоѣпа того правѣдѣнаѣго и молитѣами ѣго нача[тѣ] отрокѣ расти, вѣлодѣтъѣж бжѣѣж хранимѣ.

11 навѣичѣ же кѣнѣгѣи словѣнѣскѣиѣ и лѣтинѣскѣиѣ добрѣ.

В) VYPRÁVĚNÍ O VÁCLAVOVĚ ZAVRAŽDĚNÍ

– v transliteraci do cyrilice podle rukopisu Novljanského (15. stol.) s vybranými variantami z breviáře Lublaňského (L, konec 14. stol.), Římského (R, r. 1387) a Moskevského (M, r. 1443).

[Fol. 421a]

Пришад'шоу
же д'неви¹ [—]стого Имьрама,² к' нем-
оуже бѣ обѣтань Вещеславъ,
и веселешоу се емоу в' та дань,
ти зали врази³ призваше Боле-
с'лава, [—]сть т'ворахоу неприѣ-
знии ш'нимъ о братѣ его Вещ-
ес'лавѣ, ꙗкоже Иудѣи прѣе о
[—]гѣ ншѣмъ Исоу[—]хѣ. Бивающимъ же
с'вещениемъ ц'рѣк'венимъ в [всѣ-
хъ] градѣхъ, Вещеславъ ѣзде-
ше⁴ по в'сѣхъ градѣхъ: в'нид-
е же в' Болеславаль градъ в' не-
дѣлю же бив'шоу праз'д'никоу Коу-
з'ми и Дом'ѣна, послоушавъ
маше,⁵ ^то прави се домоу⁶ пон-
ти въ Прагъ. Болеслав' же оу-

1 приде же дн (L).

2 абрама (R).

3 пси зали (R).

4 ѣзде (LR).

5 мисе (R).

6 домоу (L).

с'тави и с'кверньнымъ оумомъ реки:
 По ч'то ѿходиши в'ратѣ, ибо
 и пиво цело имамъ. Са же не о-
 т'рече врата⁷ на в'сѣдъ на конь⁸
 начеть играти⁹ са с'лоугами
 с'воими. Тоу же мнимъ да¹⁰ пѣдѣш-
 є емоу рекоуше,¹¹ ѣко хошеть те ѣра-
 ть Болѣславъ оубити; са же не в-
 ерова томоу, на на ба в'зложь с-
 не. Пришадъши же ноши, савраше
 се ти зали врази¹² на дворь є-
 тера врага Гнѣвисе, и призв-
 аше же Болѣслава, оутврдише ш'
 нимъ ти¹³ неприѣзини сть о вра-
 тѣ его. Ёкоже во и прѣ¹⁴ с'нидош-
 є се Жидове на Ха мислеши
 тко ти зали в'рази¹⁵ сашад'ш-
 є се сть с'творише, како би оуб-
 или га своего кнеза Вещес'-
 лава. Рѣше же: егда поидеть н-
 а ютрню, таг' да латимъ¹⁶ его.

7 се в'ртоу (L), се братоу своему (R).

8 коня (R).

9 наче играти (L), играше (R).

10 ёко (L).

11 и рѣше емоу (R).

12 п'си místo зали врази (R).

13 та (L).

14 дрѣвле (L).

15 п'си (L).

16 ланмъ (L), оубиём' (R).

[Fol. 421b]

Ютроу же бив'шоу звонише
 на ют'рню. Вещеслав' же сл-
 ишавъ з'вонъ рече: х'бла¹⁷ тебѣ
 ги, иже даль еси доживити¹⁸
 до ютра сего, и вствѣ поиде¹⁹ н-
 а ютрию. Абие же састиг'ноу и²⁰ Бо-
 леславъ ва братѣхъ,²¹ Вещ-
 еслав' же озрѣ се к'немоу и реч-
 е: брате добарь бѣ нмѣ с'лоу-
 жав'никъ в'чера. Болеславоу
 же приник'шоу д'ѣлоу ва оух-
 о,²² и развр'зшоу²³ срце его, да из-
 влѣкъ мечъ обеща к'немоу реки²⁴
 : нинѣ тебѣ хошоу оуни бити;²⁵ си-
 е же рекъ оудари и по глави мече-
 мь. Вещеславъ обрашѣ се к'немоу
 и рече: ч'то еси оумислилъ б'р-
 атѣ? и емь²⁶ под'вр'же и на змю. Т-

17 С'бла (L).

18 дожити ютра (LR).

19 иде (R).

20 састиге и (LR).

21 Prid. цркв'нихъ (L).

22 в срце (R).

23 раз'враш'шоу (L); раш'шоу (R).

24 рече (R).

25 оубити místo оуни (L, R).

26 ѣмь (L); ѣмь и (R).

оужа²⁷ же етерь притекъ, [и] оуте²⁸
 Ве̑слава по роуцѣ. Са же вѣрѣ-
 ждень роукою, поушь брата²⁹ поб-
 ѣже в' ц'рѣкавь. Злодѣѣ же
 б̑ рекома Тира и Час'та оуби-
 ста и ва вратѣхъ црѣк'венихъ.
 Гнѣвиса³⁰ же [етерь]³¹ припадъ³²
 ребра емоу³³ проводе мечемь. Ве-
 щеслав же авиѣ ис'поустѣ д-
 оухъ с'вои реки : В роуцѣ т'вои ги
 предаю дхъ мои.

27 слоуга (L); и е̑ръ д'роужа (R).

28 оудри (R).

29 братра (L).

30 болеслѣ' (R).

31 етерь vynesch. L, R.

32 пришадъ (L); притек (R).

33 в гнѣвѣ místo ребра емоу (R).

1.14 Remešský evangeliář

Ukázku z cyrilského rukopisu (11. stol.) otiskujeme podle edice L. Legera (Leger, L.: L'Évangélaire Slavon de Reims dit texte du sacre. Fr. Řivnáč – F. Michaud, Praha–Reims, 1899).

МТ 2,13–23

НА ОУТРИА РОТѢА Х^ЖБА.
 СЫНАТИЕ СТѢ БЦИ. Е^АУ^Ѣ ОТ МА^Ѣ
 ОШЬДЫШЕМ—
 Ъ ВЛЪХВОМЪ.
 СЕ АНГЛЪ ГНЬ. ВЪ
 СЫНѢ АВИ СА И—
 ОСИФОВИ ГЛА. ВЪСТАВЪ П—
 ОИМИ ОТРОЧА И МТРЬ Е—
 ГО. ИЖИ ВЪ ЕГУПТЬ. И БЖ—
 ДИ ТЖ ДОН^{АЕ}ЪЖЕ ТИ РЕКОУ.
 ХОЩЕТЬ БО ИРОД^Б ИСКАТ—
 И ОТРОЧАТЕ. ДА ПОГЖБИ—
 ТЬ Е. ОНЪ ЖЕ ВЪСТАВЪ ПО—
 А ОТРОЧА И МТРЬ ЕГО ПО
 НОЩТЬЖ. И ОТИИДЕ ВЪ Е—
 ГУПТЬ И ВѢ ТЖ ДО ОУМ—
 РЫТВѢА ИРОДОВА. ДА СЪБЖ—
 ДЕТЬ СА РЕЧЕНОЕ ѿ ГА
 ПРКМЪ ГЛЖЩЕМЪ. ѿ Е—
 ГУПЬТА ВЪЗЪВАХЪ СНА
 МОЕГО. ТЫГДА ИРОДЪ ВИД—
 ЪВЪ АКО ПОРОУГАНЬ Б^СІ
 ѿ ВЛЪХВЪ РАЗГНѢВАВЪ

са зѣло и посълавъ и збѣ-
 и вса младѣнца сжѣ-
 шаа въ вифлеомѣ
 и въ вѣсѣхъ прѣдѣлѣхъ ег-
 о. и ѿ дѣвож лѣтѣхъ и ныжѣ-
 е по времени. еже испы-
 та ѿ влѣхъ. тѣгда събы-
 сть са реченое прѣркмъ и-
 юремиемъ глѣшмъ. гла
 въ рамаѣ слышанъ бысть.
 плачь и рѣданіе и выплѣ-
 ь многъ. рахыли плачѣ-
 щиса чадѣ своихъ. и не
 хоташе оутѣшити са
 ако несжѣть. оумрьшѣ
 же иродоу. се анггль гнь
 ави са носифоу въ егѣ-
 пытѣ гла. вѣставъ пон-
 ми отроча и мѣтръ его. и
 иди въ землоу иѣлевоу.
 слышавъ же ако архела-
 и црѣвѣть въ иждѣи. вѣ-
 ь ирода мѣсто оца своего.
 и оубоавъ са тамо ити.
 вѣсть же при^имъ въ сѣ-
 нѣ. отиде въ странѣ
 галилѣискѣ. и приши-
 дѣ вѣсели са въ градъ
 нарицаемый назарѣ-

Remešský evangeliář

ФѢ. ДА СЪБЖДЕТЬ СЯ РЕЧЕ-
НОЕ ПРѢМѢ АКО НАЗА-
РАНИНѢ НАРЕЧЕТЬ СЯ.

1.15 Hlaholský misál Vojtěcha Tkadlčíka

Tkadlčík, Vojtěch (ed.): Rímský misál povelěním svjatého vseljenského sena vatikanského druhého obnoven i oblaatu Pavla papeža šestého izdan. Mešníj čin s izbranými mšami vlaška češského v slověnskýj jazyk přeložen. V Olomuci 1992.

A) UKÁZKA Z ČÁSTI „VLAŠČE O SVJATYCH“ (PROPRIUM DE SANCTIS), MEŠNÍ FORMULÁŘ KE CTI SV. KLIMENTA (TKADLČÍK 1992, S. 117–118)

TEXT V HLAHOLICI:

ሆጻ ሌጻዎጻ ፡፻፶፫. ያጸላታልሁኑ
 ጸላታሎቼን ከጌሃጽጋዎቼ ገቢላላኩ፣ ገብላኩል ጽ
 ጽጋላላኩን

ገቢላኩሆጻ ከጻ ገቢላጽጋላኩን ልጌሃ ጸላኬ. ፡፻፶፫.

ገጸሎቼን ታጽጌጻ ጌጸገጌጻ ልብላሎጻ ጽላኩ
 ጽ ከጻታላጻ ጸጋላላኩ ጽ, ሌቱ ለጸላኩ ታጽጌጻ
 ጸጋላኩን ሌጸጋላኩን ጸጋላኩን ሆጻ ሆጻ፡፻፶፫.

ጸጋላላኩን

ሆጻ, ጽጋ ታጸጌ ሌጸላኩ ጸጋላኩን
 ለጸላኩን ከጌሃጽጋዎቼ, ጸጋላላኩ ለጸላኩን
 ጽ ገብላኩ, ጸጋላኩ ሆጻ ጸጋላኩ, ጸጋላኩ
 ጸጋላኩን ሆጻ, ሌቱ ታጸጌጻ ጸጋላኩ ጸጋላኩን,

ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢ.
 ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ, ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ
 ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ, ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ
 ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ, ᚱᚢᚱᚢᚱᚢ,
 ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ.

ᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ

ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ, ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ, ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ,
 ᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ,
 ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ, ᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ
 ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ.
 ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ, ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ ᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢᚱᚢ.

TEXT PSANÝ LATINKOU (S UPLATNĚNÍM TZV. ČESKÉ LITURGICKÉ VÝSLOVNOSTI):

Pozn.: Části textů psaných latinkou, které jsou uvedeny v originále červeným písmem, zde i níže přetiskujeme kurzívou.

V den 23 novembra
 SVJATAHO K L I M E N T A PRVAHO,
 PAPEŽA I MUČENIKA

Pripěv k pristupu

Zri Sir 45, 30

Postavi jemu Hospod zavět mira
 i kňazem stвори i, da budet jemu
 jerejstva dostojenstvo ve věk.

Sbornaja

Boh, iže ny lěta ohrjaduca
blaženaho Klimenta, mučenika tvojeho
i papeža, čstiju veseliši, podaz
milostivyj, da jehože čest čstim,
siluju ubo mučenija jeho naslědujem.
Hospodem našim Jisu Christem, Synem tvojim,
iže s toboju živet i cěsarit
v jedinstvě Ducha svjataho, Boh,
ve vše věky věkov.

Nad prinosy

Rovanije, Hospodi, prinesenyje svjati,
i chodatajacu blaženumu Klimentu,
mučeniku tvojemu, sim ny ot hrěch
skvrnostij našich očisti.
Christem, Hospodem našim.

B) UKÁZKA Z TZV. PRVNÍ EUCHARISTICKÉ MODLITBY – ŘÍMSKÝ KÁNON (TKADLČÍK 1992, S. 29).

Ke komparaci otiskujeme paralelní text z českosl. textů sestavených Josefem Vajsem (Vajs, J.: *Služebnik'. Čin i Pravilo Mši Misala Rimskago Slověnskym Jazykom i Mša Svätcem Vlašča Čěškago*. Praha 1922) a text z charvátskohlaholského misálu Illirico 4 (Vajs, J.: *Kánon charvátsko-hlaholského misálu vatikánského Illir. 4. Protějšek hlaholských listů Kyjevských*. Časopis pro moderní filologii 25 (č. 4), 1939, s. 113–134).

TEXT V HLAHOLICI:

[illegible]

TEXT PSANÝ LATINKOU:

Pomjani, Hospodi, raby i rabyně svoje *J. i J.*
Stisnet rucě i pomolit sja několiko za ty,
za něže moliti naměnil jest.
Za těm rasproster rucě,
poslědujet:
 i vše okrest stojaceje, jichž tebe věra
 znajema jest i vědomo obětovanije,
 za něže tebe prinosim:
 ili již tebe prinosjat siju žrtvu
 chvaljenija, za sebe i za vše svoje:
 za izbavljenije duš svojich,
 za upvanije spasenija i zdravija svojeho:
 tebe že vzdajut oběty svoje
 věčnumu Bohu, živumu i jistinnumu.

VAJS, J. (1922, S. 31):

Pomeni, Gospodi, raby i ra-
 bynja svoja *I. i I. stisnet*
rucě pomoliv sä několiko za
těh za njihže mnoliti naměnil jest:
po tom rasprostr rucě poslědu-
jet: i vsä okrست stojacäja, jihž
 tebe věra znajema jest, i vědo-
 mo blagočestije, za njaže tebe
 prinosimo, ili iže tebe prinosät
 siju žrtvu hvaljenija, za sebe i

za vsā svoja : za izbavlenije duš
svojih, za upvanije spasenija i
zdravija svojego ; tebě že vzdajut
oběti svoja věčnomu Bogu,
živomu i istinnomu.

MISÁL ILLYRICO 4 (VAJS 1939, S. 123–124):

[Fol. 166a]

ПОМЕНИ ГИ

РАБИ И РАБИНЕ ТВОЕ. ТОУ ПОМЕНИ
ИМЕНΟΥЕ ЖИВИЕ ЕЖЕ ХОЩ'
И ВСЕ ОКР'СТ' ПРѢСТОЕЩЕЕ И
ВСЕ ВѢРНИЕ КР'СТ'ѢНИ, ИХЖЕ
ТЕБѢ ВѢРА ЗНАНА ЕС-
Т' И ВѢСТНО ОБѢТОВА-
НИЕ, ЗА НЕЖЕ ТЕБѢ ПРИНОС-
ИМ', ИЛИ ИЖЕ ТЕБѢ ПРИНОСЕ-
Т' СИЮ ЖР'ТВОУ ХВАЛЕНИѢ

[Fol. 166b]

ЗА СЕ И ЗА ВСЕ СВОЕ, И ЗА ИЗБАВЛЕНИЕ
ДШЬ СВОИХЪ, ЗА ОУПВАНІЕ СПСЕНИѢ И
ЗДРАВИѢ СВОЕГО, ТЕБѢ ЖЕ ВЗДАЮТ'
ОБѢТИ СВОЕ, ВѢЧНОМОУ БОУ
ЖИВОМОУ И ИСТИН'НОМОУ.

2.1 Zakládací listina kapituly litoměřické

Text z poč. 13. stol. otiskujeme podle edice Havránek, B. – Hrabák, J. a kol.: Výbor z české literatury od počátku po dobu Husovu. Nakladatelství ČSAV, Praha 1957, s. 775.

TEXT V TRANSLITERACI

Pauel dal gest Ploscouicih zemu. Wlah
dal gest Dolas zemu bogu i suiatemu
Scepanu se duema dusnicoma Bogu-
cea a Sedlatu.

TEXT V TRANSKRIPCI

Pavel dal jest Ploskovicích zem' u, Vlach
dal jest Dolas zem' u bogu i sv' atému
Ščepánu s dvěma dušníkom a, Bogu-
čeja a Sedlatu.

2.2 Slovo do světa stvoření

Text z druhé poloviny 13. stol. uvádíme podle edice B. Havránka (Havránek, B.: Vývoj spisovného jazyka českého. In: Československá vlastivěda, II. řada, Praha 1936, s. 18).

A) TEXT V TRANSLITERACI

[Z]louo do zveta ztwarene
v boštui zhowano,
ieř pro Euino zreřřenie
na zuet pozlano.

Devcie dreue porozenie
ieřt zweřřowano,
z Daidoua pocolenie
bořki wzchouano.

Ot nehofe nařře ckrenie
imenem nazuano,
pro drahe nařře zpazenie
řydom prodano.

I pro nařře uicupenie
na zmirt prodano,
iehoř nam zlaune wzcreřřenie
wezele dano.

B) TEXT V TRANSKRIPCI

Slovo do světa stvoření
v božství schováno,
jež pro Evino shřešení
na svět posláno.

Dievcě dřéve porozenie
jeřt zvěřřováno
z Davidova pokolenie
božsky vzchováno.

Ot něhože naše krřčení
jmenem nazváno,
pro drahé naše spasenie
řidóm prodáno.

I pro naše vykúpenie
na smirt prodáno,
jehož nám slavné vzkřiešení
vesele dáno.

2.3 Legenda o apoštolích

Text podle tzv. Šafaříkova zlomku (poč. 14. stol.) uvádíme podle edice J. Cejnara (Cejnar, J.: Nejstarší české veršované legendy. Nakladatelství ČSAV, Praha 1964, s. 72–82).

TRANSLITERACE

[Pag. 1a]

- Potom pak prsille do asie
 Iat byl prseliutym pohanem
 Cziezzarsem domicianem
 Tet gho chtye muchzity wzzady
 5 W oley wruczi w pylney cady
 Gdys ozzta bez wllie bolezzty
 Bez -----any gmu wylezty
 Then byw siw dewiet let ke zztu
 Bohem dany siwot z -----tu
 10 Gdes iedne chwile nochabil
 Piffie as gho boh powabil
 Rska wiesz s budelf wzat w nedyliu
 W to bydlo w nems zzie nedyeliu
 Od twe bratsie hi od tebe
 15 Chtye tye gmiety podle zzebe
 W tey rozcoffi obieczaney
 Tobie hi wlliem zzbosnym danej
 W toms pak uzzlyflaw hlazz bosj
 Na modlitwie zzie polosj
 20 K zzmýrtýe hotow zza dozzpiele
 By den the zzwatthe nedyele
 Gdys ius zzwýmí uchzennyky
 Rozmluwíw gich zztaw wšeliký
 Pozzlednyu radu gie darsie

TRANSKRIPCE

[Pag. 1a]

potom pak přišed do Azie,
 jat byl přelútým pohanem,
 ciesařem Domiciánem.
 Tet jho chtě mučiti, vsadi
 v olej vrucí v pilnéj kádi.
 Gdyž osta bez všie bolesti,
 bez <všie r>ány jmu vyléztí.
 Ten byv živ devět let ke stu,
 bohem daný život <zvěs>tu,
 gdež jedné chvíle nóchabil
 píšě, až jho böh povábil
 řka: „Věz, ž' budeš vzat v neděl'u
 v to bydlo, v němž se neděl'u
 od tvé bratřie hi od tebe,
 chtě tě jmieti podlé sebe
 v tej rozkoši oběcaněj,
 tobě hi všem sbožným daněj.“
 V tomž pak, uslyšav hlas boží,
 na modlitvě se položi,
 k smirt<i> hotov sa dospěle.
 By den té svaté neděle,
 gdyž juž <s> svými učenníky
 rozmluviv jich stav všeliký,
 poslednú radú jě darě,

- 25 Rozzkaza podle^e oltarsie
 ZZwemu rowu dol wytýetý
 Pochzem zzam zzwatu mšlŕu pŕetý
 Doconchzaw pak tu mšlŕu owšŕem
 Wšŕie zzwe mluwy zzlowŕie po wšŕem
 30 Gdyŕto ŕuse w then dol zztupŕ
 Takay gho zzwŕethlozzt ozztupŕ
 Iacose prsi blzzketu takem
 Nelzŕe by tam hnutý zrakem
 Po wšŕem cozztelu w ephesŕie
 35 Taks mnýecze by tu byl lesŕe
 Gdys pak ona zzwŕetlozzt mŕnu
 Lŕud zzŕie oy gho rowŕie zzwŕŕnu
 Nali nenye czo zahrsezztý
 Cromŕe s w rowŕie by nalezztý

[Pag. 1b]

- 40 Mannu na dnye po wšŕem rowŕie
 Iakŕto coli gdyŕto w nowŕie
 Pŕiezzek zztudnye gdyŕto bywa
 Se zzŕie zz wodu zzmŕiezzŕiw wzplywa
 MMathias apoŕtol zzwathy
 45 Lozzem yudy mŕiezzto wzaty
 Yudy rsku ŕens na zzwu šŕcodu
 Zradyl boha zzwu hozzzzpodu
 Ten ŕens gdys wŕizzal w ozzidle
 Prsiewelike newiery dle
 50 Nemoha drobow zzydysŕietý
 Muzzil zzŕie u poly rozdrsietý
 Aby zzlych uzzt chzezst w tom zzechowal
 Gŕmŕs byl boha czŕielowal
 By tyeche azz tak nepoŕŕkwyrnyl
 55 Nebo byl hŕ to prowŕnyl
 By gho duŕŕŕe neŕŕla tady
 Iadys zzzlowem zle proradý
 W czŕielowanyu dal znamenýe
 Hrsŕieŕŕney duŕŕŕ na ztraczenýe
 60 Pro neŕto zzwe droby prolil

roskáza podlé oltářě
 svému rovu dól vytieti,
 počem sám svatú mšu pieti.
 Dokončav pak tu mšu ovšem,
 všie své mluvy slově po všem,
 gdyšto juže v ten dól <s>stúpi,
 taká jho světlost ostúpi,
 jakože při blsketu takém
 nelžě by tam hnúti zrakem
 po všem kostelu v Efežě,
 takž mniece, by tu byl ležě.
 Gdyž pak ona světlost minu,
 ŕud se o jho rově svinu:
 nali nenie co zahrěsti,
 kromě ž' v rově by nalěsti

mannu na dně po všem rově,
 jakšto koli gdyšto v nově
 piesek <z> studně, gdyšto bývá,
 že se s vodú smiesiv vzplývá.
 Matyáš, apoštol svatý,
 losem Judy miesto vzatý,
 Judy řku, jenž na svú škodu
 zradil boha, svú hospodu.
 Ten, jenž, gdyž visal v osidle
 převeliké nevěry dle,
 nemoha drobův sdiržeti,
 musil se v poly rozdržeti,
 aby zlých úst čest v tom schoval,
 jimiž byl boha čeloval,
 by těch as tak nepoškvírnil
 Nebo byl hi to provinil,
 by jho dušě nešla tady,
 jadyž slovem zlé prorady
 v čelováňu dal znamenie
 hřiešnéj duši na ztracenie;
 pro něšto své droby prolil,

Se w nychs zzwe zradye powolil
 Tey chziuff zradýe iufto zzkutyl
 ZZ angely weffczen zzwíet zzmutil
 Protos prsí nych zzíe nezzmíezztyl
 65 Ale k nymfto zzíe prsíchziezztyl
 Prsí tyechs zzconchzal iezzty w tom
 bydle
 Gdefto zli duchowe bydle
 W tohos míezzto apoštola
 Mathias iezzty dozzahl zztola
 70 Na nems po welikem trudýe
 ZZiede lúdzke wíný zzudye
 Then mathias mnohe zdawíw
 Mnohe lúdy hrsiechow zbawíw
 Pozzadyl ge u bosíem lonýe
 75 Bral zzíe pak do macedonýe
 Gdes gmu pítye dano bylo
 Gímfto mnoho lúdy zbylo
 Napíwffe zzíe zzweho zraku

[Pag. 2a]

Pro neftowichznu powlaku
 80 Tos gmu take dano píty
 Chtyeczey gho gím ozzlepítý
 Wffaks íe pil netbagíe o nýem
 Hí dal opíet wffíem zrak onyem
 Potom trsí dný gho hledawffe
 85 Tu gdes prsí ných bywal zawffe
 Nalezty gho nemohucze
 As pak zzam dal zzíe gím w rucíe
 Tus ínhed byl ot nych zzwazan
 A w selars wzzadyty kasan
 90 Tehdy ty gís nan nazztali
 Tu gdes prsíed selarsem zztali
 Zemí uzzta zzwá rozdrsiewffi
 Pochytla gíe wffe posrsiewffi
 Szzwatý marek chzazza zzweho
 95 Tyrpiel mnoho protywného

že v nichž své zradě povolil,
 tej čúš zradě, jušto skutil,
 s anjely vešcken svět smútil,
 protož při nich se nesmiestil,
 ale k nimšto se přičestil,
 při těchž skončal jest v tom
 bydle,
 gdešto zlí duchové bydlé.
 V tohož miesto apoštola
 Matyáš jest dosáhl stola,
 na němž po velikém trudě
 sěde, ľudské viny súdě.
 Ten Matyáš mnohé zdraviv,
 mnohé ľudí hříechów zbaviv,
 posadil je v božíem lóně.
 Bral se pak do Macedonie,
 gdež jmu pitie dáno bylo,
 jímšto mnoho ľudí zbylo,
 napivše se, svého zraku,

pro neštovičnú povlaku.
 Tož jmu také dáno píti,
 chtiece jho jím oslepiti.
 Všakž je pil, netbajě o něm,
 hi dal opět všem zrak oněm.
 Potom tři dni jho hledavše,
 tu, gdež při nich býval zavše,
 nalésti jho nemohúce,
 až pak sám dal se jim v rucě.
 Tuž ínhed byl ot nich svázán
 a v želář vsaditi kázán.
 Tehdy ty, již naň nastáli,
 tu, gdež před želářem stáli,
 zem(ě), usta svá rozdrěvši,
 pochytla jě, všě požřevši.
 Svatý Marek časa svého
 tirpěl mnoho protivného,

Bydle u penthanapolí
 Potom prsiſſloŷ gmu tu k woli
 S chtyel do alexandrie gítŷ
 A gdys zzieŷ gmu tu da býťŷ
 100 ZZwu krwíu mnoho duſſ pocupi
 Se zzebrawſſe zzie bizzcupí
 Toho líuteho pohanzztwa
 Mínuwſſe mocz zzweho panzztwa
 Wlachzili ieho po miezztu
 105 Wſſady krwíu cropiece cziezztu
 An obachz czoy gmu toho dle
 Dal duſſiu bohu zzie modle
 Potom pak chtyewſſe gho zzseczí
 Mohli wíekem prechz uteczí
 110 Pro zztrach welike hrsímóthŷ
 Pro bursiu hrozzne blyzzcothy
 Gíes zzie byli tako leklí
 Iaks casdy iams mohl utekli
 Tus gho pohrseblí krsezzťene
 115 Potom paky benathchzene
 Tyelo ieho odtad wzemſſe
 A zz welicu chzctyu prsígemſſe

bydle u Penthanapoli.
 Potom přišlo jmu tu k wóli,
 ž' chtěl do Alexandrie jíti.
 A když sě jmu tu da býti,
 svú krv'ú mnoho dűš pokűpi,
 že sebravše sě biskupi
 toho l'útého pohanstva,
 minuvše moc svého panstva,
 vláčili jeho po městu,
 všady krv'ú kropiece čěstu,
 an obáč, co jmu toho dle,
 dal dušu bohu sě modle.
 Potom pak, chtěvše jho sžéci,
 mohli věkem přeč utěci
 pro strach veliké hřímoty,
 pro búru hrozně blýskoty,
 jiež sě byli tako lekli,
 jakž každý, jamž mohl, utekli;
 tuž jho pohřebli křestěné.
 Potom paky Benátčené
 tělo jeho odtad vzemše
 a s velikú čt'ú přijemše,

[Pag. 2b]

Do benatek ie prsíenezzlí
 Pro nes zzu wíecze prohlezzi
 120 Ieho kozztola drahotu
 A naywíecze zzwatozzt pro tu
 Gies zzie gim mnoho dozttawa
 Se ktos z ných na morsí plawa
 Achz íezzt gde w které^m nechzazzu
 125 Wzdada prozzbu zzweho hlazzu
 W ktereys kolí prací bude
 The ieho pomocíu zbude
 Szzwathy philipp ſzezzehe dne
 prsíed zzwu zzmŷrtyíu chwile hodne
 130 zzezaw zzbór sacowzztwa zzweho
 Czos bylo z bizzcupzztwa ieho

do Benátek je přenesli.
 Pro než sú více prohlesli
 jeho kost^ela drahotú
 a najvíce svatost pro tu,
 jiež sě jim mnoho dostává,
 že ktož z nich na moři plavá,
 ač jest gde v kterém nečasu,
 vzdada prosbu svého hlasu,
 v kteréžkoli práci bude,
 té jeho pomocí zbude.
 Svatý Filip šestého dne
 před svú smirt'ú chvíle hodné,
 sezvav sbor žakovstva svého,
 což bylo z biskupstva jeho,

W yerapolim toho miezzta
 Rsekl dyetczie to iezzt rsiechz zzwiezzta
 S mne boh ieffchze iezzt posschziedyl
 135 ffezzt dný bych walf zztaw zporsiedyl
 Protos proffiu by w tom zztali
 W nems byffte zzie bohu wz dali
 Iazt zzie ot wazz k nýemu blisíu
 Rsek to by rozpat na krsísíu
 140 W tohoy gmeny o nems казал
 Hí prons zzwoy síwot pozzazal
 Szzwatý petr po mnozie zzkutcziech
 Hí po neiednakych zzmuthcziech
 W nýchfto wfldy byl uplacagie
 145 Na tu chwíliu wzpomínagie
 W nyeyfto zzie byl odrsekl boha
 ZZotnýe zzobu wlazzty moha
 Mdlobu hi pozztem welikym
 Hí zzwým naboszztwem wfelikym
 150 Ieftoy gmíel bosie dle lazzky
 Iaks po íeho líczíu wrazzky
 Placaným byly tak zzwadlŷ
 Hi tak zzuchotu opadly
 Iacos po wfšem íeho líczíu
 155 Hi placaným hi pak tffchzícíu
 Byla wfšie pleth íeho zprahla

v Jerapolim toho města,
 řekl: „Dietče, to jest řeč zvěstá,
 ž' mne böh ješče jest poščiedil
 šest dní, bych váš stav zpořiedil.
 Protož prošu, by v tom stáhli,
 v němž byste se bohu vzdali.
 Jázt' se ot vás k němu blížu.“
 Řek to, by rozpat na křížu
 v toho jmeni, o němž kázal
 hi proňž svůj život posázal.
 Svatý Petr po mnoze skutciech
 hi po nejednakých smutciech,
 v nichšto všdy byl uplákajě,
 na tu chvíliu vzpomínajě,
 v niejšto se byl odřekl boha,
 sotně sobú vlásti moha
 mdlobú hi postem velikým
 hi svým nábožstwem všelikým,
 ješto jměl božie dle lásky,
 jakž po jeho lícu vrásky
 plakáním byly tak svadly
 hi tak suchotú opadly,
 jakož po všem jeho lícu
 hi plakáním hi pak tščicú
 byla všě plet jeho zprahla

2.4 Legenda o Jidášovi

Text podle tzv. Muzejního zlomku (první pol. 14. stol.) uvádíme v transliteraci podle edice J. Cejnara (Cejnar, J.: Nejstarší české veršované legendy. Nakladatelství ČSAV, Praha 1964, s. 168–172).

[Pag. 1a]

- Had zzie rozhnýewaw w zwey chlipie
 Puzztý zzie nan welmí zzípie
 Nemoh zzamomu nýcz zzdýetý
 Zgiedowí gmu gehu dýetý
 5 Wzplaca otecz wzkuíeli matka
 Vízse kasdý kak iezt wratka
 Zzeho zzwíeta chzezt hi chwala
 Kak iezt na male pozztala
 Chzaka ścaríotczke^e wlazztý
 10 Znamenaymý prsí tom zwlazztý
 Ies zzie zztalo w chzechach nenýe
 Gdes prsíwuzných kralow nenýe
 Pochznucz ot prsíemýzzla krale
 Kak ho zzýn kak wnuk na male
 15 Zzieý zzů zzbýlí na zzem zzwíetýe
 Pozzledný býł gefchze dýetýe
 Pochzen zzie śchzedr hí udaten
 Aý zza zzwým liude^m pozztaten
 Wśfaks nemohl toho usity
 20 Muzzíl u mladých dnech zznýtý
 Kaks koli býł wśfie^m powolil
 Wśfaks newínnýe zzwů krew prolil

- Wšfe pro tye proradne^e plemě
 Puzzthý zzů negedný zemíe
 25 Zrado viedye s nýcz nemineš
 Wšfaks zama potom oplýneš
 take^es mohu rseczi ýudýe
 Viedýě wšfeho zzwíeta líudyě
 Kak ie zztlal zzwu wiecz z daleca
 30 Wšfdý zzie horšlím horšlímš peca
 Ke ztratýe dušlī na wíeký
 Prsiebýl morse zemíe rsieký
 Bera zzie k iherusalemíu
 Odnads pošfe^el w tuse zemíu
 35 Gdes herodes býl chzctý zbawen
 A pilat w nýeý zza pozztawen
 Dýrsal wšfe wlazztý okolnýe
 Wlada wšlím sidowztwem wolnýe
 Magie mocz pomoczi zzilne^e
 40 A zlý k zlemu íako prsilne
 Neb czos íezzt podobno k chzemu
 To wšfdý iako prsilne k nemu

[Pag. 1b]

- K temus chczíu tu rsiechz prsíwezty
 Yudas chzlowíek wšfe^e prsielezty
 45 Pýrwe^e cziezztugíe neprsiezzta
 Ielise zzie dobra míezzta
 Prsibraw zzie k nemu prsí nocí
 A pilat tu we wšfeý moczí

- Zlý zzie zze zlým bŕrzo zzprsíese
 50 Rownŕ k rownemu zzie tŕese
 Neb zzen hi on bŕl pozzoffen
 K zle^emu iaks na rukŕ noffen
 Taks íaks nahle w rsiechzi bŕfta
 Oba zzobie zzie zzlíubífta
 55 Hí bŕ yudas moczen dworu
 Wlada wŕŕíŕ geho komorŕ
 Magie zztrsiepnŕu o wŕŕem zztatczie
 Iaks hí powiedŕe na kratczie
 Bŕ geho wŕŕíŕ wieczíŕ wlada
 60 Yakfto dworu tak poclada
 Mezi tŕem zzie to pak uda
 S wŕŕŕyede pilat hi yuda
 Zz mohem ludŕ kratŕt chwíle
 A tdŕ íus owocze wchzile^e
 65 Na ŕŕchzepiech w krokot dozzpielo
 Íaks k tomu zzwoy chzazz íus míelo
 Kaks pak iezzt w tu dobu laczno
 Wŕŕaks íezzt pro nowínu wzaczno
 Nebo wŕŕelikŕ nowína
 70 Líubŕŕí iezzt nesli wiecz gínŕ
 Donads ŕŕchziepow neotrsazzŕ
 Prsihodŕ zzie toho chzazzu
 Wchzie pilat na ŕŕchziepŕ zrsiety
 Iakfto gdŕs zzie chce czo zzdŕetŕ
 75 To zzie wesdŕ ŕŕekak zzklade
 Taŕ gmu sadozt na mŕzl wzpade
 Gíefto zznad neygmíewal w roczíe

Wzzchotýe zzie íemu owoczie
Hi rozkaza ýudýe zziezzty
80 rskay dy kas yablek natrsieztý
Netasey gmu rseczi býrse
As zzie ýudas prsiezz zed wýrse
Wnýus ten iens ma mýžl wyzzoku
A hozzpodye zzlusí k °oku

2.5 Legenda o sv. Jakubovi Menším

Text podle tzv. Klementinského zlomku (poč. 14. stol.) otiskujem podle edice J. Cejnara (Cejnar, J.: Nejstarší české veršované legendy. Nakladatelství ČSAV, Praha 1964, s. 182–185).

A) TRANSLITERACE

[Pag. 1]

- Stařta za morzem na myele
 S trsmie řthy korabow dořpiele
 Cromye honnycz hy gallegy
 Sen hy on řtrachu dalegy
 5 Ges wfleccky plny rytterstwa
 A řilnych liudy wytierzřta
 S nymys na brzieh wyřtupywfře
 Dořty řebe pokirmywfře
 Lehu wobecz wfřtzy řpaty
 10 Chtyecze odtad rano wfřtaty
 Bywfřy nocz by znaty zorzie
 A řluncze řie wzdwyh od morzie
 Puřtylo papirřlky yařne
 Daw powietrze owřřem czařne
 15 Inheds oba ta dwa krale
 Sylne woyřlky ne v male
 Wzdwyzeta řie przed řye w zemřu
 Chtyecze tam k řheruzzalemřu
 A gdys yus przed řie potahu

- 20 Zporziedywšfe wšfu šwu drahu
Ktos pak potom patrzyl na to
Podywil šie ande zlato
Od odyenye hy ot šczytow
Hy ot przedrahych kuršýtow
25 Wšfady wnius horzielys polych
W dolech na horach a w rolych
Azze w nebe puštyw zarzie
W oney yašney letney wzparzie

[Pag. 2]

- Powiešť yus wšfady prošlula
30 Se ta mocz morzie przeplula
A chtyeczý twrze obleczy
Pobiehu chtyecze wteczy
Sydowštwo k myštom na hrady
Kdez ly ktera twrze kady
35 Strucze wšfady iakšto platno
Gdes mos czo bity vdatno
Taku wynu na ššye pobdye
Po tey rzieczy iakšto yob dye
Acz bych kady mohl na nebe
40 Tu my nelzie zbity tebe
Pakly tam štupiu do pekla
Nykdye mne twa mocz nutekla
Takes ony kadys byezzie
Kam ly šie kolywiek wštyezie
45 Wšfaks nelzie nykaks wteczy

- Byezy liud obratyw pleczy
Zdaly by fie kde sebrawffe
Neb toho czo znaty dawffe
Gehos fie na nye domnyeno
50 Czos o gich wiefty pomnyeno
Iaks czaſto kdas bogie braly
A w tych owſſem twrdye ſtaly
Gdas za machabeei yudy
Za ſampſona gens wladl ſudy
55 Za yozue przed yerycho
Ges wffe gich bylo nelycho

B) TRANSKRIPCE

- stasta za mořem na měle
 s třm<i> sty korábóv dospěle
 kromě honnic hi gallejí,
 sen hi on strachu dálejí,
 5 jež vsecky plny rytierstva
 a silných ľudí vítěžstva,
 s nimiž na břeh vystúpivše,
 dosti sebe pokirmivše
 lehu vóbec všitci spáti,
 10 chtiece odtad ráno vstáti.
 Byvši noc, by znáti zořě,
 a slunce sě vzdvih od mořě
 pustilo papirslky jasné,
 dav povětríe ovšem časně.
 15 Inhedž oba ta dva krále
 silné vojsky ne u mále
 vzdvižeta sě před sě v zěmu,
 chtiece tam k Jerusaleému.
 A gdyž juž před sě potahu,
 20 zpořiedivše všu svú dráhu,
 ktož pak potom patřil na to,
 podivil sě, ande zlato
 od oděnie hi ot ščítóv,
 hi ot přědrahých kuršítóv
 25 všady vňuž hořel<o, v> polích,
 v dolech, na horách a v rolích,
 aže v nebe pustiv zářě

v oněj jasněj letňěj vzpařě.
 Pověst juž všady proslula,
 30 že ta moc moře přěplula
 a chtieci tvrže obléci.
 Poběhu, chtiece utéci,
 židovstvo k městóm, na hrady
 kdež-li která tvrže kady,
 35 strúce všady jakšto plátno,
 gdež móž co býti udatno.
 Takú vinu na sě pobdie,
 po tej řeči, jakšto Job die:
 „Ač bych kady mohl na nebe,
 40 tu mi nelzě zbýti tebe;
 pakli tam <s>stúpu do pekla,
 nikdie mne tvá moc nútekla.“
 Takéž oni, kadyž běžie,
 kam-li sě kolivěk vstěžie,
 45 všakž nelzě nikakž utéci.
 Běží ľud obrátiv pleci,
 zdali by sě kde sebravše
 neb toho co znáti davše,
 jehož sě na ně domněno,
 50 což o jich věsti pomněno,
 jakž často kdás bojě brali
 a v těch ovšem tvrdě stáli,
 gdas za Machabéi Judy,
 za Sampsona, jenž vládl súdy,
 55 za Jozue před Jericho,
 jež vše jich bylo nelicho

2.6 Milíčovský sborník modliteb

Ukázky uvádíme podle rukopisu Národní knihovny ČR v Praze, sign. XVII.F.30 (80. léta 14. stol.).

A) OTČE NÁŠ

[Fol. 85r–85v]

Otcze náš genz gfy w nebefyech of-
wyet sye gmye twe przyd kralew-
stwye twe bud wola twa yakoz w neby
y w zemy Chleb nas wezdayšy day nam
dnes y otpušt nam dluhy nášye yako
y my otpuščyemy dluznykom našym
y nevwod nas u pokušfenye ale zbaw ny
ot zleho Amen

B) SVATÝ VÁCLAVE

[Fol. 96r]

Swaty Waczlawe,
wewodo czeške zemye,
knyeze naff,
pros za ny boha,
fwateho ducha!
Kyryeleyfon!
Nebelket geft dworftwo krafne,
blazye tomu, ktoz tam poyde,
w zywoť wyeczny,
ohen yafny
fwateho ducha!
Kyryeleyfon!
Pomoczy twe zadamy,
fmyluy fye nad namy,
vtyeff fmutne,
otzen wffe zle,
fwaty Waczlawe!
Kyryeleyfon!

C) HOSPODINE, POMILUJ NY

[Fol. 96r]

Hořpodyne, pomyľuy ny!
 Yezucryľte, pomyľuy ny!
 Ty, řpase wřřeho myra,
 řpafyz ny y vřlyřřyz,
 hořpodyne, hľařřy nařřye!
 Day nam wřřyem, hořpodyne,
 zyzzn a myr w zemy!
 Krleřř! Krleřř!

REKONSTRUKCE F. V. MAREŠE

Mareř, F. V.: Hospodine, pomiluj ny. In: Cyrilometodějská tradice a slavistika. Torst, Praha 2000, s. 434.

Gospodine pomilui
 Izu Kriste pomilui
 Šřpase vřřěgo mira
 Šřpasi ny i uslyři
 Gospodine glasy nařř
 Dai¹ namъ Gospodine
 Žiznъ i miřъ vъ zemi
 Kъřlyěřъ, Kъřlyěřъ

1 Var. *Dazb.*

2.7 Olomoucký evangeliář

Ukázky z rukopisu z druhé poloviny 14. stol. uvádíme podle edice F. Černého (Černý, F.: *Evangeliář Olomoucký. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1901, s. 146–147).*

[Fol. 211a]

Na welikei Mšy Cztenye f. Jana.
(Joan. I. 1–14)

1. NA poczzatku bilo flowo a flowo byessie v boha a buoh biešsie slowo. 2. To bišsie na poczzatku przy boze 3. Wšliczkný wyeczi škrze nen vczzynyeny gfu A bez nyeho vczzinyeno gešt nycz, Czšozz vczzynyeno gešt. 4. w nyem zzywot biešsie A zziwot biešsie šwietlošt lidška; 5. A šwietlošt w temnošti šwyti a tmy gehu nepopapadli 6. Byessie czzłowiek poľlan od boha, gemvzz gmye byessie yan. 7. Tenprzišiel našwiedeczty, abi šwiedeczti šwiedczził o šwietlošti, abi wšliczkný wyerzili škrze nyeho. 8. Nebiessie on šwietlošt, ale abi šwiedeczti šwiedczził o šwietlošti. 9. Biessie šwietlošt prawa, genzz ošwieczuge wšielikeho czzłowieka przichazegicziho na tento šwiet. 10. na šwietie biešsie a šwiet škrze nyeho vczzynyen gešt A šwiet gehu nepoznal. 11. Mezy wlaštný przišiel a šwogy gehu neprziyali; 12. Ale kolikzz gich przigeli gehu, dal gym mocz šyny bozzymy byty [211b] tyem, gešto wyerzi w meno gehu, 13. Kterzyzzto ne ze krwyew any z wuole tieľešenšty any z wuole mvzzłkei, ale z boha narozeny gfu. 14. A flowo tieľo vczzynyeno gešt y przyebiwal o nas y wydieli šmy šlawu gehu, šlawu yakzzto gednorozeneho ot otcze, plna mylošti y prawdi.

[Fol. 210a]

Na prwey mšly na bozzy narozeny Czztenye f. Lukaffye.

(Luc. II. 1–14)

1. Vlgdyde wyrzczeny od tyefarzye augušta, abi popšan bil wešken fwyet. 2. To popšany prwe štalo fye gešt od šudcze fyrškeho czyryna. 3. I gdychu wšfyczkni, abi [210b] šie kazzdi vkažal w šwem myeštie. 4. Tehdi gide take y iozeph od galilee z myešta nazaretu do Judea myešta dawidowa, genzz šlowiše bethleē. Protozze byeše z pokoleny a z czeledi dawidowi, 5. abi šie vkažal f maryi, oddanv šobie zzenv tiehotnv. 6. I štalo fye gešt, kdyzz biechu tam, doplnyeny gfu dnyowe, abi porodila. 7. I porody fyňa šweho prworozeneho. A w ruchi gey obynvla y wložila gey w gešle; nebo nebiše gemv myešta w hoštynyczy. 8. A paštari biechu w tom kralowštwi, bdyecze a štrzehucze czzařuow nocnych nad štadi šwymy. 9. A ay angel bozzi štaše podle nych a šwietlošt bozzi obkliczila gich y bachu šie štrachem weliký. 10. I wecze gym angel: Nerodte fye bati. Wizte, zzet zwištugy wam radošt weliku, genzz bude wšfymv lydu; 11. Nebo narodil šie gešt nam dnes špařytel šwyeta, genzz gešt křiřtus pan, w myeštie dawidowie. 12. A to wam znameny: Naleznete dytie w plenki obynvte a položzene w gešlech. 13. A brzo vczzyneno gešt f anelem mnořřtwi rzyřřye nebeřkey, chwalecze boha a rzkucze: 14. Chwala v wyřřty bohu a na zemy myr lydom dobrej wole.

2.8 Dalimilova kronika

A) UKÁZKY Z DIPLOMATICKÉHO VYDÁNÍ RUKOPISU CAMBRIDGESKÉHO (POL. 14. STOLETÍ)

Diplomatické vydání – Mourek, E.: *Kronika Dalimilova podle rukopisu cambridgeského. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1910², s. 1–7.*

[Fol. 1a]

Poczynafye k

ronyka czeška

(M) nozy powyeſty

hledagy -: Ale ze

5 fwe zemye netbagy -: w tō

mudrzîe ydwornye czynîe

Tyem ſwoy rod ſproſten

ſtwym wynye - *Neb by ſie*

donych ktere czty nadyely

10 fwe by zemye knyhy gmy

ely -: *Znychz by ſwoy rod weſſ*

poznaly -: Odkud gſu przyſ

ly wzwyedyely - yaz tych

knyh dawno hledagy awez

15 dy toho zadagy *By ſye w*

[Fol.1b]

to nyekto mudry uwazal -

wſſe czeſke ſkutky wgyed

- no swazal - A *dotad* sem to
 ho zadal - *donyd* sem toho þ
 5 wye nezbadal - w to fye ny
 kte nechcze otdaty - Proto
 fye sam wtu dyrbu uwaza
 ty - ale wyez zet wfylno yest
 tuto - Kronyku pfaty zet
 10 dirbu zrozlycznych gednu
 fhledaty Neb to zagifte *po*
 wiedie - zed nykdyez cziele
 kronyky newyedye - nebt
 gegie wfly pyfarzy - newel
 15 my fu fnazny byly - proto

[fol. 2a]

- fu gie mnoho opuŝtyly Ged
 no ofwem kragy agyneho ==
 malo mluwyecze - gyneho ==
 mnoho opuŝtyecze - a tyem þ
 5 wy fled tratyecze Nalez kro
 nyku vknyeze ŝtareho w Bo
 leŝlawy - ta wfŝeczky gyne of
 lawy - Ta my gifcie wlaŝtyn
 ne *bogie* zprawy - mnoho ne
 10 znameho wyprawy.

[...]

[fol. 3b]

6 *Odbalilōfke wieze*

Kdyz weſken lyd pſwu
 wynu ·: *Kromye ofmy*
 wodu zhynu ·: *Ty gîf*
 10 to byechu oſtaly ·: otwzchodu
 ſluneczneho wſtaly ·: *Kupo*
 ledny wzdy fye brachu ·: ne
bo bychu plny ſtrachu ·: *Po*
 topy fye wzdy *bogyecze* ·: ſa
 15 my ſoby w tom newyerzye

[fol. 4a]

cze *Kdyz* na yednom *polly* by
 echu ·: *gemuzto* ſennar dye =
 chu †: *Tu* nemudru radu w
 zyechu ·: *aprawye podobnu*
 5 *kſmyechu* ·: *Rzkucz poſtawy*
 my weyzy ſoby ·: ta bud w
 zwyſſy az *donebe* ·: *A* kdyz tu
 weyzy dyelachu ·: *twrdymy*
 czyhlamy gy ſkladachu - *Kly*
 10 *myeſto* wapna *gmyegyechu* †
wſſyczkny gednu rzyecz mlu
 wyechu ·: *Bohu* gych dyelo
 fye neſmyly ·: *ygych* yazyky
 tako ſmyly ·: *Bratr* bratru
 15 *neurozumye* ·: *ale wſſelyky*

[fol. 4b]

- fwu rzyecz gmye *Tu fweho*
 dyela przyeſtachu -: adruh ot
 druha fye brachu : *Kazdy ty*
 ech ſobyę właſt uſtawy -: ody
 5 ech fye wznyechu rozlyczne nra
 wy -: *Ty ſobyę oſobychu zem*
 ye -: *yakz ydneſ gma każda f*
 we gmye -: *Mezy gynymy flo*
 wyene -: *tu kdezto bydle rzeko*
 10 we -: *Podle morzie fye wſadî*
 chu -: *az dorzynia fye wzplody*
 Hl. II. chu -: *o poczatczye naſſeho yazi*
Wfyrbskem *ka wczzechach*
 yazyku yeſt zemye -: gî
 15. eſto Charwaty yeſt gmye -:

[fol. 5a]

- Wtey zemy byeſſe lech -: *gemuz*
 to gmye byeſſe czech -: *Ten*
 muzoboyſtwa fye *doczyny - p*
 nyez fwu zemy *pwyny -: Ten*
 5 czech myegyieſſe bratrow ſteſt
 pronyez myegîeſſe mocz yczelſt
A otnych mnoho czeledy -: yuz
 gedne noczy czech oſledy -: *Yw*
 ybra fye ſewſſym zſſemye -:

- 10 gîeyz dyechu Charwaty gmîe
 ybra fye lefem *doleffa* -: dyet
 ky fwe napleczy neffa -: *Ak*
 dyz dluho leffem *gyde* -: *kwely*
 kemu hwozdu *przide* -: *Tu*
- 15 fye ſteſte czeledy gehu -: we

[fol. 5b]

- cze czech ach byeda geſt ſkutka
 meho - Ze *p*mye gſte wteyto -
 nuzy - ayſu promye waſſy *domo*
 we - huſty luzy - ywecze czech
- 5 kſwemu *ſboru* - *podeydyem pod*
 tuto horu - Dyetem ſkotu od
 poczynem - aſnad fye tu ſtuhu
 mynem - Zagytttra uprawe
 zorzye - by czech ſam ſedmy
- 10 natey horzie - Snyeŝ wſſycz
 ku zemy ohleda - adale gym
 gyty neda - Rzka gmamy
 zemy *poſwey* woly *z* budu nā
 zte plny ſtoly - Zwyerzy pta
- 15 kuow ryb wczel *doſty* - otne

[fol. 6a]

 przatel twrda *doſty* - Yakoby
 fye dneſ napuſczy ſtalo - *kdez*

- by gym nycz neprzyekazalo - =
 Ste hory nazemy zrzyechu - p
 5 to tey horzye rzyp przyewzdye
 chu Prwe chleba nemyegye
 chu - maffo aryby gedyechu -
 Prwe leto laz wzkopachu - a
 druhe leto radlem zorachu -
 10 Ale ze gych starostye Czech die
 chu - pron zemy Czechy wzdie
 chu - Ty lydye welmy wyer
 ny byechu - wffe *šbozie obecz*
 no gmyegyechu - Komu fie
 15 czo *nedof* anyeffe - v druha

[fol. 6b]

- yako fwe gmyegieffe -: *Geden*
 obyczyey zly gmyegyechu -: ze
 manzellstwa nedrziechu -: *Teh*
 dy îgedna zena muzem gyfta
 5 nebyeffe -: *yeden* muz zen mno
 ho gmyeffe -: *Prawye* lkotf
 ky bydlechu -: przyebywachu
 nawflak weczer noweho mā
 zellstwa hledachu -: *Sudczie*
 10 ygednoho nemyegiechu -: ne
 bo foby nekradyechu -: *Pa*
 kly fye kdy ftala ktera fwada
 vftarzieyffyecho byla rada -:

15 Aby prawo vczynily -: pra
wemu škody *polepšyly* :-

[fol. 7a]

*Mynu let tomu welmy mno
ho -: ze fye drzye ten lyd obycz
yegie toho*

B) UKÁZKA Z TEXTU V TRANSKRIPCI

Daňhelka, J. - Havránek, B.: Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila. Nakladatelství ČSAV, Praha 1958², s. 28–29.

KAPITOLA 8

O válčě dievčiej

- Pak skončě život Libušě,
pohřebu ji ve vsi, jenž slóve Libušě.
Po ní jejie knieně válku počěchu
a právě podobnú k smiechu.
- 5 Neb tomu za právo chtiechu
i na to všěckny tiehniechu,
aby takéž dievka zemi vládla
a mužie sě držěli rádla.
Chtiece své řeči užiti,
- 10 jěchu sě hradu stavěti.
Děvín dievky hradu vzděchu
a Vlastu za knieni vzěchu.
Ta po vši zemi k dievkám posla posly
řkúc: „Podbíme pod sě ty bradaté kozly.“
- 15 Neb sě tehdy pohansky jmějjechu
a mužie dlúhé brady nosiechu.
Vecěť Vlasta: „Kterát' leží na nich moc?
Zpíjejít' sě na každú noc.
Když nad nimi svítězímy,
- 20 co chtiece z nich učinímy.“

- Pro tu řeč mnoho sě dievek k Vlastě obra,
a na šest set sě jich do Děvína dobra
Jako holubi letie z kotcív,
takež sě dievky bráchu ot otcív.
25 Když bieše mužóm toho brániti
a každému svú dcerku býti,
dvorno jim to bieše viděti
i jechu sě tomu smieti,
že dievka na koni okročmo sedieše
30 a druhá za ní prázdný kón vedieše.
Mužie z smiecha nemúdrého
dojidu smutka velikého.
Mohúc to zlé slovcem staviti,
i dachu velikému zlému vzhóru jíti.
35 Snad sú byli nepomněli,
že múdří sú za příslovie jměli
řkúc: „Kto chce v domu škody zbýti,
ten nedaj jiskře uhlem býti.
Neb uhel často ohněm bývá,
40 proňž bohatý zbožie zbývá.“
- Tak mužie mohúc slovem obrániti,
dachu z mála vojsku býti.
Kněz Přemysl chtieše toho brániti,
páni řecechu: „Pokusme toho, co mohú učiniti!“
45 Vecě Přemysl: „Viděch ve sně dievku krev ločice
a po vši zemi jako vzteklú běhajíce.
Pro ten sen boji sě mnoho zlého.“
Páni na smiech obrátichu sen knězě svého.

C) UKÁZKA TEXTU V TRANSLITERACI

Podle vydání rukopisu Cambridgeského od E. Mourka (bibl. údaj viz výše); v hranatých závorkách se uvádějí opravy, lomenými závorkami se vyznačuje atheteze, ve špičatých závorkách jsou rozvedeny abreviatury.

[Fol. 43a]

Od Borzywogye, pyrweho krzyeřtanřkeho knyeyzete

Knyez Hořtywyt poto<m> řnyde,
Borzywoy na otcow řtolecw wznyde.
Tehdy Swatopluk v morawye kralemy byeřře,
knyez czeřky gemu řluzyeřře.

[43b] Gyednu knyez Borzywoy || k kralowu dworu,
kral mu vczyny welyku wzdoru.

Kaza gyemu zařtolem nazemy řyeyřty
a rzka: „řluřřye tobye to wyedyeti.

Czty neřluřřye pohanu
zarowen byty krzyeřřtanu.

Syed ře přřy, tot yeyř twe prawo,
ne knyeyze, ale nemudra hlawo,
ze netbařř na tworczye řweho,
magye za buoh wyra uřřateho.“

Knyez to uřřlyřřaw řye zapole.

A yakz brzo by po řtole,
přřy krzyřřta Borzywoy
ot Swatopřluca, krale morawřkeho

[44a] a ot Mytydyegye, arczybuřřkupa weleh||radřkeho.

Ten arczybyřřkup Ruřřyn byeřře,

mŕŕy fwu ſlowynſky ſluzyeſſe.
Ten welehradye krzŕŕyl Cze/ſ/cha prweho,
Borzywogye, knyzeze czeſkeho,
leta ot narozenye ſyna bozyeho,
po ofmy [ſ]et¹ po dewyetydchat ctwrteho.
Kdyz knyez Borzywoy tak ſław ſwoy ſmyeny,
ſwyet potupyw, w ſwatoſt ſye promyeny,
almuzny welyke czynyechu
a domy bozye ſlawyechu.
prwy koſtel w Hradczy poſtawy,
ſwatemu Klymentu gye oſlawy,
[44b] druhy ſwate Marzye na Pra||zye,
ot welykych wrat ynhed na dworzye.

Od Swatopluka morawſkeho krale

[T]²uto muſŕy do morawſke kronyky malo zagyti,
abych mohl k ſwey czty y rzyecy ſlyczney przygyti,
kako geſt korona z Morawy wyſla,
powiedyet, kako yeſt ta zemye k Czecham przyſla.
Kral morawſky czyeſarzowu ſeſtru za ſebu myegyeſſe,
tey welmy naſylen byeſſe.
A proto nan czyeſarz gyde
a kral morawſky ſ czyeſarzem v boy wnyde.
[45a] Poh||rzyechu tu kral boy ztraty,
zaloſtywye ſye do Welehrada wraty.

1 V rukopisu *let*.

2 V rukopisu iníciała P (sic!).

Czyefarz za nym do zemye pogyde,
 kral hanbu v puſczy wnyde,
 rzka: „Radyegy chczy conurſſem byty,
 nez kraleſm a ſ neprzately ſye nebyty.“
 Proto w leſſe przyebywaſſe
 a za obczyey ſ puſtennyczky motyku kopafſe.
 Po ſedmy let kral ſ dluhu bradu
 gyede przyed czyefarzowu radu.
 Gye ſye na czyefarzye zalowaty,
 rzka: „Knyezata, raczte poſluchaty,
 [45b] mu my ze||mi otyal bezprawa
 a ma zena gyeſt w gyeho dworzye yefcie zdrawa.“
 Czyefarz tyey rzyeczy gye ſye ſmyety,
 czoz mnych mluwyefſe, gye ſye przyety.
 Mnych tako poczye mluwyty,
 toho chce ſwym meczem dolyczyty.
 Knyezata mnych neznagyechu,
 awſſak gemu powyedyechu:
 „Kdyz ſy ſmyel tu rzyecz na czyefarzye mluwyty,
 muſyſſ toho ſam ſwy<m> meczem dolyczyty.“
 Mnych tey rzyeczy poczye profyty roka,
 [46a] czyefarz nan wywrzye || ſweho ſoka.
 Pogyde czyefarzow ſok w kray/ſu/ a zpyewagye
 a na mnych nycz netbagye.
 Mnych doſah meczye ſyedaczyeho,
 przyetye ſoku ſtyt y gey ſameho.
 Czyefarz pozwaw mnych do ſweho dworu,
 gyde gemu u pokoru.
 Kral Swatopluk da ſye kralyu poznaty,

czyefarz gye fye we wšlyem znaty.
 Wraty gemu zemyu y kralowštwie
 y da Morawye wšfe fwobodenštwye.
 A czoz by mohl uherške zemye dobyty,
 da gemu mocz k fwey zemy ofobyty.

- [46b] W krat||czye kralyu fwatoplukowy zena ſnyde
 a kral woygenſky na Uhry gyde.
 Vhrzy krale tu pobychu
 a mnoho mu lyudy zbychu.
 Kral pozawaw knyezye czelkeho,
 przyed czyefarzem poštupy yemu kralowštwye ſweho.
 Opyet yeho Vhrzy pobychu
 a Morawan mnoho zbychu.
 Tyem fye poczye kral welmy ſtydyety
 a hanbu nefmye k ſwym /nefmye/ gyeti.
 Y gyedye taynye na puſczy
 y by do ſwe ſmrty w tom huſczyu.
 Y dneſ na tom myeſtye czerny mnyſſye pyegy, ||
 [47a] klaſteru w Uhrzyech Zabor dyegy.

Ot Wratyſlawy, otczye ſwateho Waczlawy krale

Potom Borzywoy ſwyeta ſnyde
 a [ſ] knyezſtwa kralowštwye wyeczneho /ne/dogyde.³
 Potom Zbyhnyew przygye ſtolec otczye ſweho.
 Ten nebyeſſe żywota ſylneho,
 vrmrzye za wyeka mladeho,
 oſtawyw knyezem Wratyſlawy, bratra ſweho.

³ V rukopisu *nedogyde*, *ne-* označeno třemi tečkami a dvakrát přeškrtnuto (sic!).

Ten pogye zenu z Stodor, dczerz hrabyete czelkeho,
tey dyechu Drahomirz z kragye zateczlkeho.

[47b] Ta knyeny poha⟨n⟩||ka byesse,
dwa fyny krafna myegyesse.
Starzyeyflyemu dyechu Boleslaw
a mlazflyemu dyechu Waczlaw.
Ten tyche nrawy myegyesse,
pronyez wflyem lyudem myl byesse.
Protoz gyey po otczy knyezem zwolychu,
Boleslawa Boleslawe⟨m⟩ otdyelychu.
Ale ze yesczye knyez Waczlaw mlad byesse,
zemye oprawyty /nerodi/⁴ nemoziesse,
poruczyw gyey fwatey Lydmylle,
bohu y wflyem lyudem myle.

Ta yest byla zena Borzywoyowa

[48a] a hrabyenka ze Pfo||wa,
Yemuz tehdy Pflow dyechu.
Neb przyed Myelnykem hrad byesse,
ten sobye Pflow gmye myegyesse.
A pod myestem potoczek tecze,
ten sobye Pflowa rzyecze.
Knyeny Lyudmylle Drahomirz zawydyesse,
neb sam[a] zawlasty chtyesse.
Ta pozwa Tymye a Komonye,
flyby gyma strzyebro y konye,
aby Lyudmyllu zabyla,
neb taynye gyu zadawyla.
K nye fye chtyesse przyfluzyty,
flyubyta to uczynyty.

4 V rukopise označeno podtržením červenými tečkami.

O fwyetyey Ludmylle, prwey krzyestanczye

[48b] Swata Lydmyl||la knyezem wladnyesse,
dworem w Tetynye fedyesse.

Protoze fwata Lyudmylla
mnohu lyudem byesse myla,
yedny krzyestanke dyety
tu rzyecz dachu gyey wyedyety,
czo Drahomyrz vmluwyla,
czolyſta ta dwa gyey ſlubyla.
Znamenawſſy fwata Lydmylla,
czo gyey zla newyeſta myenyla,
gye fye k ſmrty przyprawyety.
Prwe ſyrotkom ſlyuby poplaczyety,
kdyz w nabozenſtwy wy przyebywaffe,
ſmrty dobrowolnye zdaffe. ||

[49a] Tym a Komon przygydeſta
ſie przyed dworem poſadyſta.
Knyeny to wyducz, ze gyu chcza zabyty,
kaza gyma przyed ſſye gyty,
na ſwe newyeſty zdrawye wztaza
a gych potreby gyma dati kaza.
Toho dne gye fye zpowyedyty,
ſmrty nabozyne czakaty.
Te noczy ta zla na nyu komnatu wyrazyſta,
tu ſwatu knyeznu zawogyem zadawyla.
Tak ta pohany czertu fye doſtaſta
a ſwatu Lydmyllu k bohu poſlaſta.
[...]

[Fol. 54b]

Bratr yeho gye fye yemu zawydyety,
y myfleſſe, kak by mohl zemyu obdrzyety.

Nemohl/a/ mu gynak vczynyty ſkody,

[55a] pozwa yeho || do Boleſlawye na hody.

Krzeſt ſwemu ſynu zamyſly,
maye welyku złoſt na myſly.

A kdyz knyiez Waczlaw u bratra przyebywaſſe,
gyeden bohoboyny kuon gemu dawaſſe,
rzka: „Wſkuoczye na kuon, zen prycz w ſkorzye,
dobydlyſſ fye u ſweho bratra horze,
gyz tye chce twoy bratr zabyty,
by mohl ſam knyezyetem byty.“

K tomu gmu knyiez odpowyedye:

„Tot yaz ba to dobrze wyedye.

Z twe wyery dyekugyu twey myłoſty,

[55b] ale gyuz/s/ ſem byl || zyw przyelyſſ mnoho.

Pro buoh nemohu nycz trpyety

a ſ[v]atu ſmrt p<ro> meho tworczye chczyu myle przygyety.

Wypyem czyſku tu na czeſt mychalu ſwatemu,

by naſſye duſſye przyneſl kralowſtwyu nebeſkemu.“

A tu czyeſſyu on myenyeſſe,

o nyeyz ſyn bozy mluwyeſſe:

„Mozete-ly z te czyeſſye pyty,

gyuz czaſ mnye wſſyu wypyty.“

Rzek to, poczie odpuſczenye braty,

rzka „Wyecz my was zde newydaty“.

[56a] Wſław na modlytwy k czyerek||wy dyeſſe

a tu Boleřlaw řwymi yeho řtrzyezyeřře.
Kdiz knyez Waczlaw vzrzye bratra řweho,
poczye yemu dyekowaty z kwafu czneho.
Tehdy mu Boleřlaw wecze,
potrřna z noznycz řweho meczye:
„Ba to yaz tobye wzdy rad řluzyu,
nynye takto ty pořluzyu,
budet yuz konecz twym rzyeczem.“
Yda gemu uwrch meczem.

Taka hroza Boleřlawy podgie,
ze gedwa bratru kuozye dogie,
[56b] wřřak vtye ucho řwatemu Wa||czlawowy
a ynhed mecz wipade ř ruky Boleřlawowy.
Swaty knyez wzem mecz, poczye mluwyty,
řzka „Bratr, tot bych mohl odplatyty,
ale tolykot my yeřř moy tworzech myřř,
ze bych twe krwe pro weřř řwyet neprořřyl.“
Řzka to, ten mecz bratru wraty.
„Czoř poczał, racz dokonaty.“
Y klecze u czyereq<ue> na prazye,
Boleřlaw řye k bratru przyrazye,
gye řye nalyudy uolaty,

[57a] by gyey zabyty cħtyel, gye řye zalo||waty.
Kdyz u czyereque na prazye kleczyřře,
řwu duřřy bohu poruczyeřře.
Knyeze a yeho bratrye przyřkoczychu,
tu řwatu duřřy ř tielem rozdyelychu.
To řye řřa ot narozenye leta bozyeho
po dewyety řet po dwudczat ořmeho.

2.9 Legenda o sv. Prokopu

Staročeská veršovaná Legenda o sv. Prokopu je součástí tzv. Hradeckého rukopisu (14. stol.). Ukázky v transliteraci přetiskujeme podle edice A. Paterý (Patera, A.: Hradecký rukopis. Matice česká, Praha 1881, s. 4–6; 10–14; 66–68).

[Fol. 1b]

- Swaty prokop gest. flowenske|ho roda.
 10 Nedaleko otczeřkeho | broda.
 Tu wes dobrzie buoh | rozplodyl.
 wnyeyz fye ten swat|y urodil.
 Awfak dobrzie powie|dieti řmyegy.
 Tey wfy gmye | chotun diegy.
 15 wnyeyzto bydl(e)|ře řtary kmet
 Ten řobie gm(ie)|ře mnoho let.
 Swu zenu řl(e)|chetnu gmyeřře.
 Snyzto ma(n)|zeřřtwo drrzieřře.
 Przatel ny | prrwyh ny pořřednych.
 [2a] ale || [wfbozy wfę pořřtrziednych.
 Iako řalomun zaeřře.
 Tak fye tyem manzelom řtařře.
 Tito fye boha bogiechu.
 Azprawnye wzdy ziwı byechu.
 Prokop otdyetınřtwie řweho.
 By chowane welmı cřřneho.
 Pobozye tworczy tuzyeřře.
 Swyetřku řlawu potupieřře.
 Pocze fye cřřnořřmı trzpytyeti.
 Welyke przyednořřti gmyeti.

Mezi ťpoluwyeky ťwymı.
 Obczowaffe nrawy czťnymı.
 Wezdy ťye boha bogieťťe.
 Swoge roditele cztyeťťe.
 [2b] Rozkofi myeťta nedaffe.
 Wezdy upokorzye ťtaťťe.
 Agak zrzyet nageho tyele.
 Tak byeťť ťbozny wmyťťlı czele.
 Wıducze to roditelı.
 Iakeho ťynaczka gmielı.
 Wzachu mezi ťobu radu.
 Chtyecz gey ťlati kwyťťehradu.
 Kmyťtru naťlowo wzatemu.
 By gey uczıl czteny wťťemu.
 Kdez ťlawne uczenye byeťťe.
 Wťlowenťkem ıazyczye ktwyeťťe

[...]

[Fol. 4b]

Naleze mny|cha ťtareho.
 Kewťyey czťnoťtı po|dobneho.
 Ipoczıe yeho proťtytı |
 5 Chtie tyze zakon noťťytı.
 Tehdy | ten mnych duchowny.
 wıda | ze geťť człowiek rowny.
 Ipoczıe | mluwıtı knemu.
 Prawıe yako | kťynu ťwemu.

- 10 Rzka procz ty | zakona zadas.
 aty weliku czeſt | lbozym ymas.
 Wfwateho bene|dichta zakonye.
 Muſſys gmiet(1) | utrрпиyenye.
 Kromye przatel p(rz)|iebywatı.
- 15 Swyma rukama d(1e)|latı.
 Swaty prokop gemu p(o)|wiedie.
 arzka wfak gaz dobrzı(e) | wiedie.
 Ze geſt to waſſe uſtaw(e)|nye.
 yakoz ſwiedczy ſwate czte|nye.
- [5a] Aby nycz wlaſtneho nie ney||mıeli.
 Apoſluſſenſtwie drrzıelı |
 Abychom wfecho prodałı.
 Awe|gmie bozie rozdałı.
 Wteyto mie | proſbie nemeſkay.
- 5 Proſſym ſwa|ty mnye zakon day.
 Tdy ſtary | mnych gfa wtey myerzie.
 wida | gey wuſtawney wierzie.
 pro | proſb ſwateho ducha.
 poda ie|mu mnychoweſcho ruſha.
- 10 Pak | dotawad ſnym tu bydłı.
 Az ſye | dobrze zakonu nauczył.
 Potom | gıde doſweho kragie.
 Taynye | ſobie bydla ptagie.
 Neproto | aby przately wıdıel.
- 15 Gedno kde | by napuſczy ſediel.
 Tukde by by|lo mieſto ſliczne.
 aboſu ſluzıtı | ſluſne.
 I bra ſye dogedneho le|ſſa.

Sffobu wfy potrzebu ne|fa.

[5b] Takz pak potey pufczy || chodie.

prziblizy fye kgedney wo|die.

Ta woda fazawa flowe.

Ye|sto idnes podlafter plowe.

Nech|tie prziestu rzieku dale.

5 Shrrnu fye | przigedney skale.

Ta skala sta|ffe wtey chwili.

Otkurzymye | zadwie myli.

[...]

[Fol. 6b]

Knyez oldrzich fye nelekg(ie.) |

A wruku luczisce gmagie.

Za|strzieliti gielen chtieffe.

[7a] Genz || przednym nedaleko teczieffe. |

Newelmy przednym chwatagie |

yedno iako gmu rozum dawacie |

Aprziebiehna chwili malu.

5 Ista|wi fye nadtu skalu.

Nanyeyz|to fwaty prokop dielaffe.

wty | czaffy dub offyekowaffe.

zalko|czy zaffwateho prokopa nohy

Aobratiw knemu rohy.

10 Mezy | rohy krziz gmiegieffe.

Knyez | oldrzich to dobrze widieffe |

Inhed zruku luczisce wrze |

- Akonye fweho potrrze.
 Wida | to zwierzie przedworne.
- 15 Am|nycha twarzy pokorne.
 Ta|zati knyez mnycha poczie.
 Al|hynſta fye dolow boczie.
 Kto | gfy yeſto nateyto pufczy bydlis ||
- [7b] Kakot diegi aczo tu czynys |
 Swaty prokop hned te chwile |
 Odpowiedie gemu mile.
 Yaz | bydlym wtom pokogy.
- 5 Hrzeſ|nyk a prokop my diegy.
 Podza|konem benedichta fwateho.
 za|otplatu kralowſtwa nebeſkeho |
 Knysz oldrzich ſkoczy ſkonye |
 Swynu plaſcz hlau poklonye |
- 10 Otcze zpowieday myehrzeſne|ho.
 Proti bohu zawynyleho |
 Swaty prokop gyey zpowieda |
 Pozpowiedí pokanye da.
 Potō | poczie knysz oldrzich mluwiti |
- 15 Arzka chce my fye pití.
 Rozehl | ſem fye biehem welikym.
 Na|poymye weczye pitym twym |
- [8a] Swaty prokop . gynehot pitie || neymam.
 Nez tu wodu gızto | piem ſam.
 Wzem giſtıcıy ſrdcē | wzdechna.
 Swu ruku wodu | pozehna.
- 5 Podaw knyezy pití | kaza.
 Napiw fye oldrzich otaza |

- Dıwı fye tak flechetne wyno | gmas.
 nateyto puřczy kde ge | chowas.
 Wemnozye fem ze|myech byl.
 10 Nıkda fem lepfieho | nepıl.
 Tak fye byefe tu uczyny|lo.
 Iako naoney řwatbie bylo |
 Geřto bieřfe hořpodyn řam.
 Ta|kyze dıw uczynyl tam.
 Kdyz | bieřfe wkana galılee.
 15 Tu wen | wierzıchu apořtole.

[...]

[Fol. 25b]

- 5 Ale řlys czo fye | potom uczyny.
 Swateho prokopa | proroczřtwie fye řplny.
 Vmrzie kniez | brziezıřlaw mylořtwy.
 By knyezem | zbyhnyew nelaskawy.
 Ten toho kla|řtera nemyłowaffe.
 10 Nebo mnohych | řokow pořluchaffe.
 Ty gemu newier|nye řoczıechu.
 Atakto knyezy mluwie|chu.
 Knyeze gřut zde kaczys řlowıene |
 Gmagıt kakas pıřmo gyne.
 Czynıet | proroczřtwie pıřiemnoho.
 15 Knyeze | neprziepuřczyey gym toho.
 řluzyet | řlowenřkym řlaholem.
 řtogıecze |pıřzedbozym řtolem.

- Wież ez kaczierz|łkyt fye obchodie.
zet zde taku | fluyzbu plodie.
- [26a] To ıgyne naknye||ze witoſſye mluwiechu.
A nawfye | bratrzy geſto ſnym biechu.
Tak gye wel|my opſſowachu.
Az gie ottud ywyh|nachu.
- 5 Witos opat ſbratrzy fye ſhlu|cziae
Swatemu fye prokopu poruczie |
I gide douherłkeho kragie.
Aweliku | zaloſt gmagie.
Tehdy to mieſto da|chu gynym nyemczom.
Otkuds ka|kymś czuzozemcziem.
- 10 Ty nyemczy | latynnyczy biechu.
Arady tu prze|bywatı chtiechu.

2.10 Legenda o sv. Kateřině

Ukázky v transliteraci podle tzv. rukopisu stockholmského (druhá polovina 14. stol.) otiskujeme podle edice F. Spiny (Spina, F.: Die alttschechische Katharinenlegende. Der Stockholm-brünner Handschrift. Einleitung. Text mit Quellen. Wörterbuch. Taussig & Taussig, Prag 1913, s. 6–9; 63–65).

[Fol. 3b]

- 145 W tom czaſſu ſie ſta obnowa:
 wzwoľychu ſyna Maxenczowa
 cziefarzem pro ti diedyni,
 neb mu bieſe ſyn gedyny.
 Tyem ho wiecz⟨e⟩ miľowalſie,
 150 wzdy na to vſiľowalſie,
 chtie giey ozeniti mladnie.
 Y rozeſla poſli rzadn⟨i⟩e
 we wſe kragie, na wſe ſtrani,
 do wſech zemy v pohani,
 155 we wfeczky wlaſti, do wſech dal,
 bi ktery cziefarz nebo kral
 gmiel dczer krafnu z plodu ſweho,
 gez bi doſtoyna ſina gehu
 bila, abi mu gi daly.
 160 Tak ſie wfady pilnie ptaly,
 rownie gemu neznagicze.
 Z tiech poſluow gedny ptagicze
 w Allexandrzy ſie ſtawichu
 a tiem mieſczanom wſprawichu,
 165 czeho ptagi, ktoz gie zene.
 Tehdi ty gyſti mieſczene

- gechu šie prawiti o tom
 a rzkucz: „Zgezdiecz weľ swiet po tom,
 hori, wodi y na morzy,
 170 panny tak czerwenej zorzy
 [4a] y bielofiti tak weľlyke,
 rozkofnei krafy wfeľike
 wy nikdie neuhledate
 ani gyz piekniefyte gmate,
 175 nez geľt Katerzina űkrowna,
 naűie flechetna kralowna.
 Na uczeni, v mudroűty,
 w lepotie y w flechetnoűti
 rownie giej nikte newydaľ“.
- 180 Tiem poűlom yako by przydaľ
 wűiem vtiechi y weűfele.
 Nicz nepomeűkawűe dele
 tyech mieűczanuow potazachu;
 ty gim na hrad vkazachu.
- 185 Tamz y gydu podle rady
 panny cziefarzi w ohlady,
 ale gynemu nykomu.
 Kdiz bichu w kralowie w domu,
 űtrzetnu fye ű giegie materzy,
- 190 ana gde ű tu zadnu dczerzy,
 giez tak w drahey kraűi ktwieűe.
 Tiemto poűlom fye to zdieűe
 za weliky diw nad dywi;
 rzechu k űobie: „Nikte ziwy
- 195 nam, czoz o tei kraűie diemy,

- o niez obak nepowiemí,
 yakz geſt przifnie, neuwierzi“.
 Taynie rzechu k gegie materzi,
 abi gich w tom poſluchala
 200 a tei panny nedawala
 y zaducziem uziwemu,
 ez gy rodu cziefarzkemu
 chtie za zenu vſnubiti.
 To gim kralowa flibiti
 205 muſſi. Otpuſzczenie wzzechu,
 k tiefarzowi ſie wzpodgechu
 a prawiecie ti nowyny.
 Cziefarz inhed w ti hodiny
 ſezwa wfeczky naimudrzeiſie
 210 radcze y [ze wfech] nayvczenieyſie
 y poſla gie na tu czeſtu
 k Alexandrzi k tomu mieſtu.
 Vczynichu <z> potazanie
 tiefarzowo rozkazanie;
 215 giedu tam ſ weliku pichu.
 A kdyz w Alexandrzi bichu,
 gydu na hrad przed kralowu,
 zdawagicz giey chwalu nowu.
 Podle nyei gegie dczy ſtaſie.
 220 Zdaſe ſie gim, bi nycz kraſſie
 na wfem ſwietie nefwitalo
 any w kwietu prokwitalo
 nez ta panna. Staſie w flufe,
 k tomu bieſe w takim ruſie,

- 225 yakz gehu bohatei myeny
 nykte newiediefe czeny.
 [5a] Takz w tei chwy|ly, iakz tu ťachu,
 dele nicz nepomeſkachu.
 Geden radcze z nich wiſſoky
 230 odfed ſ kralowu wze roky
 tomu, gyltie kdy przigeti
 a tu pannu domuow wzieti
 ſ weliku czti, owſem ſlawnie,
 tak yakz by ſluſalo ſprawnie
 235 dczerz mocneho krale weſti
 ⟨a⟩ za tieſſarze gi neſti.
 Z toho kralewa gim nela,
 ale bi [na]ſilnie weſſela,
 gfuczi tomu welmi rada.

[...]

[Fol. 38b]

- Miſtrzy rz[ecz]echu: „Panno myla,
 powiez nam, kdiz [giz] gieſt z mrtwich wſtal,
 dyablu, dies, czlowieka otyal
 1980 a ſobyge gehu gmyeti chtiel,
 kamoſ fye on yeſt potom dyel?
 geſczely na ſſwietie chody zde?“
 Kateryna wecz k nym: „Ne,
 po ſwem wzkrziefeny wſelyky
 1985 zde byl czaſſek newelyky,

- w nyemz k apoštolom prichazal,
 kdyz <gye> vczył; pak gym kazal
 ruozno po wfem fwietu gity
 wieru kazucze a krzřtity
 1990 we yme occze nebeskeho,
 fyna y ducha fwateho,
 wfę gednoho hospodyna,
 a rzka: Ktoz z wyerneho czyna
 wam wierzy a krzczen bude,
 1995 ten wieczny vzdrawen bude.
 Potom pak wfłupyl na nebe
 a ofławyl myeřto febe
 nam fwe tielo y krew fwatu,
 abychomy giemu za tu
 2000 fluzyly w † řazney obiety,
 gehu muky na pamyety
 gmyely, diekugucz mu proto,
 ze fye ten przezaduczy o to
 raczil gieti, ze vzdrawyl
 2005 ny a wyeczney řtrařty zbawyl.
 [39a] Tu on fedy | na řtoliczy
 v occze buoha na prawiczy;
 o<d>nadz byl wfel, tamez wznyde,
 a odtowad opyet przyde
 2010 zařřie hroznych hnyewuow budyt,
 řem zywich y mrřthwich řudyt
 w gehoz przyřtu k gehoz dworu
 muřye wfřichny lude wzhuoru
 řwymy tiely z mrtwich wfřaty

2015 a z swych diel odpowiedaty.
 Tu fye ftane zaloſt hrozna
 nad tiem kazdym, ktoz ſie pozna,
 ze neplnyl wuole geho.

Ten bude odfuzen wfeho
 2020 dobreho y wfiey vtiechy,
 poydet a neſſa ſwe hrziechy
 f hroznym krzykem na lewyczy
 do pekla, kdez wiecznu czticzy
 nekoneczne bude gmyety.

2025 A dobrzy fye budu ſmyeti,
 diekugicze z toho bohu,
 ez gfu yeho wuoly mnohu
 plnyly, na ſwietie bywfie,
 bludney wiery fye pokrywfie,

2030 doſluzyly ſie zadoſti

[39b] geho buduczie radoſti. |
 Ty nebudu gmyeti ſmutkuow,
 ale dle ſwich dobrych ſkutkuow
 geho prawey ruky doydu,

2035 f nymz v wiecznu radoſt poydu.“

Miſtrzi rze[cze]chu: „Panno krafna,
 bohu lyba y wiehlaſſna!

Powiedz nam to z twej myloſty,
 ktore gfu pak potrebnosti

2040 to? Czoly ſie wyklada tyem,
 ez gie tak z mrtwich wſtaty wfyem
 a gity na pofuzenie?
 Procz giz na tom doſty neny,

kdyz czlowek bude smrty strzen,
2045 by byl scowan neb odfuzen,
a nebera na fie znova
tyela a wstawanie z rowa?“

2.11 Staročeský hlaholský Comestor

Ukázky z hlaholského rukopisu (přelom 14. a 15. století) uvádíme podle edice L.. Pacnerové (Pacnerová, L.: Staročeský hlaholský Comestor. Slovanský ústav AV ČR – Nakladatelství Euroslavica, Praha 2002).

A) HLAHOLSKÝ TEXT (V TRANSLITERACI DO LATINKY)

[Fol. 9bα 26]

Dav(i)d

prziemože filisteos' pohani . d⁽⁵⁾

Uslišiev'se filistei.
že david' kralue nad'
izrahel' zdvižechu sie
všic'kni. abi hledali

davida. i budovachu sie v u-
dole rafaim'. nedaleko ot eruz-
alema. I vistupi k nim' davi-
d' b(o)žim' przikazanim'. i pobi e.
a roz'dieli e u bieh' i siem' i ta-
m'. I proto to místo naz'vachu
baal'farazim'. točiš' roz'die-

[Fol. 9bβ]

lenie mužov'. Aneb' t⟨u⟩ utieka-
jic' i ostavichu tu m⟨o⟩dli sv-
e. a ti vzie david' i spusti
e. točiš' sli. Pak' opet' vzd-

vižechu sie filistei v' udo-
 l' rafaim'. a položichu <mod>l<i>
 sve pod' hruškovim'. <I> vecie
 b(oh)T k davidovi. Nechod proti nim
 ale okolo s'zadu p<o>d hruš'-
 kovi. Žid' ma. plačicich'. točiš'
 modl' ešte jsu dostoini pla-
 čie. a jich' stroicie k vieč'němu
 plači tah'nu. A kdiž anj(e)l' bo-
 ži. chodie na vrchu hruš'kovie.
 zvuk' činieše. teh'di sie da-
 vid' na nie rziti. i pobi e až'
 do gazer'. **O navraceni a<r>chi. do er-**

Pak' david' **uzalema. .ē.** ⁽⁶⁾
 učini chram' vedle domu
 sveho. a položi <v ni>em' a<r>-
 chu. a stare kober'cie. a ds'ki
 a slupi. a pod'vali drzev'ni<e>
 schova. I jide david' se .j̄. ⁽³⁰⁾
 tisici mužov'. i vloži ar'chu
 na novi voz'. vzem'se ji z' domu
 aminadab' v' gabaa. točiš' na
 pahr'bu podle kariatia<r>im'
 A tuto gabaa. nenie jmeno mi-
 es'ta. ani míesta. ale pod-
 le vikladanie sveho pahrb'
 vzní. A dva sini aminadab'
 hnaš'ta voz'. aiot' naprzied'
 jdieše. a oza po niem'. a davi-

d' a veš'ken' izrahel'. s<lavie->
 chu przeid' archu. v nadob<i> pr<zi->
 prav'nem' k hud'bie. A kdiž <przi->
 jidu k mieščišči nach<or>' <vrtrachu>
 volove. a ar'cha sie nachili

[Fol. 10aα]

a oza ruku svu z'tieže i dr'žie
 ji i u<s>chnu mu pravicie eho jižto
 archu miel nesti. ěkož mu eho o-
 t(e)c bil przikazal. i umrze.
 I nazvachu to miesto uraz' oze
 Pravi jozefus že e poražen'
 proto že sie dotekl' archi ne-
 isa kniez'. Jini pravie že e po-
 ložil archu na voz'. a miel' ji
 na ramena<ch>' nesti Žide pravie
 že e te noci spal s svu ženu
 I baše sie david' obratiti
 archi k sobie i položi ji u prz-
 ied' <mie>sti v domu levite
 obet' sina edom jetei i bi
 tu trz<i mie>siecie I požehna
 b(oh)T domu <obet> Totot' est' bi-
 la pož<eh>nanie ěkož' pravie
 žide <že> ženi eho. i ženimi. ro-
 dili <dvoe p>acholiki a dobitek'
 dvoi plod Uslišev' to da-

v⟨id⟩ i jide abi przivědl
 archu do miesta davidova
 s radosti a prziepasav' sie
 david efot' plat'nienim sl-
 av' ⟨nie z⟩pievaše przied' archu
 na va⟨rhani⟩ech przivazav' k ra-
 menu neb' ěkož niekterzi die-
 ji že su varhani s vodu že
 ne⟨vznieji⟩ edno kdiž na dno
 vodi ⟨n⟩aliji ti slovu idr-
 aul⟨ju⟩m I vzrzie michol' oknem'
 david⟨a⟩ huduc a slaviec
 a vzhrda jim na srdci svem ⟨a⟩
 ⟨kdiž⟩ položi archu na svem mi-
 estie i obietova david ob-
 ieti mi⟨r⟩ne a podiekova li-
 du a podieli ⟨pokrut⟩u č(lově)ku ka-

[fol. 10aβ]

ždemu a pečenje masa buvol-
 veho čest'. a žemli oleem škv-
 arzenu. A kdiž sie vrati da-
 vid' do domu sveho posmieva-
 jici sie michol' vecie O kak
 slav'ni bil' dněs kral izra-
 hel' ob'naženi. ěko eden' z' mls'-
 nich' I vecie david tak mi b(oh)T
 živi pomahai hrati budu

a budu pokornieji przed pane-
 m' b(o)hem' enž mie est' zvolil'
 radieji než'li otcie tveho
 A proto michol neurodi sie sin
 až' o porozeni snide. aneb až'
 do dně smrti sve ěkž sie za-
 tvorzietie čte točiš. až' po
 porodu umrze aneb' otvorzit-
 ie točiš nikdi. A tež pravi
 jozefus že z davida neuro-
 dila sina nežli z toho muž-
 ie ešto ji bil otec ei da-
 l vz⟨em⟩ ji davidovi .ḁ. ⁽⁵⁾ si-
 nov' ⟨miela⟩ rozumiei. przivo-
 lenich ⟨neb kdi⟩ž merob' sestra
 ejie u⟨mr⟩zie. .ḁ. ⁽⁵⁾ sinov ejich
 ⟨michol s⟩obie przivoli za sini

[...]

B) HLAHOLSKÝ TEXT A TEXT PSANÝ LATINKOU KE KOMPARACI

Ukázku z hlaholského textu transliterovaného do latinky (Comest H) přetiskujeme podle edice L. Pacnerové (viz výše), ukázku textu psaného původně latinkou z tzv. rukopisu Cerroniho (Comest C) podle edice J. V. Nováka (Novák, J. V.: *Petra Comestor-Manducator Historia scholastica. Sbíрка pramenův ku poznání literárního života v Čechách, na Moravě a v Slezsku. Skupina 1, Památky řeči a literatury české. Řada 2, č. 9. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha 1910, s. 415–416*) bez uvedení variant z dalších rukopisů.

COMEST H (ZLOMKY TŘEBOŇSKÉ)

[fol. 21aß]

**O achab'. a o jezabel'
a o heliašovi proroku.**

k(a)p(i)t(ola) .ži. ⁽¹⁷⁾

I kraloval' achab' nad'
izrahel' .ī.ḅ. ⁽²²⁾ let'. Vš(a)k
jozefus' die .ī. ⁽²⁰⁾ a dva
miesiece. I nemiel' na
tom' dosti. bi bil' chodil'
po ciestach' jeroboam'. ale
uvede ešče modli pohanske
do izrahel'. A poe ženu jez-
abel'. dceru mechabal' krale
sidonie. I udiela v samarii
chram'. a ol'tarz' modle baal'.
a modli sie mu. A v' eho dnech'
opravi jahel' z betel' jer-
icho. a kdiž zaklad' kladie-
še. tehdi mu umrzie sin' eho

COMEST C

[fol. 181a 1]

O kraly Achab a Gezabel a Elya.

I kralowal achab nad
Ifrael dwamezidcietma let. wślak
Jozefq die dwadcieti a dwa
meśiece. I nemyel na
tom doſti, bi bil chodil
po cieſtach Jeroboam, ale
vwede geſſcze modli pohanſke
do Ifraele, a pogie zenu Jezabel,
dceru mechabal, krale
ſidonye, I vdiela w ſamarij
chram a oltarz modle baal,
a modli ſie mu. a w geho dnech
opravi Jahel z betel Jericho.
a kdiz zaklad kladieſſe,
tehdi mu vmrzie syn geho

abia prvorozeni. A kdiž' bra-
ni hradiěše. umrze mu sěb-
ul' posled'ni eho sin'. podle.
proklinanie jozue. I posla b(oh)T
heliam'. tes'bitem' z bidl-
cov' galaad' k' achab' králi
a rz'ka. Ěko b(oh)T živ' est' prvi-
ed' ehož obličeem' stojí. že
nebude tiech'to let'. ani dešč
ani rosa. edno podle slova
ust' mich'. I hledaše achab'

[fol. 21ba]

dušie elie. a on' uteče przika-
zanim' b(o)žim'. a tajieše sie u
bistrzini charib proti jor'da-
nu. a havranove nosiechu mu chle-
b'. a mas'so rano. i večer' a vodu
z bistrziny pijieše. A po chvi-
li przies'chnu potok. že bieše
dešč nešel' na zemi. I vecie b(oh)T
k' eliam'. Jdi do sarep'ti sid-
onskich'. neb' sem' tu przikaza-
l' ženie vdovie. abi tie kr'-
mila. A bieše sarepta mies-
tečko male. mezi tirem' a si-
donem'. a les' bieše podle to-
ho miesteč'ka. tomu take sa-

Abiram prvorozeny. a kdiz brany
hradiěše, tehdi vmrze mu segub,
posledny geho fyn, pod
zaklynanye Jofue. I posla boh
heliam celbitem z
ga[181a2]laad k Achab králi
a rzka: Jako boh zyw gest, przed
gehoz obliczegem stogi, ze
nebude tiechto let any deščcz,
any rofa, gedno podle flowa
vft mych. I hledaše achab

dušie helie. a on vtece,
a bozym przikazany tagieše sie v
bistrziny charib proti Jordanu,
a hawranowe nosiechu mu chleb
a mafo, rano I wecer, a wodu
z bistrziny pieše. a po chwili
przieschnu potok, ze bieše
deščcz nessel na zemy. I wecie boh
k eliam: gdi do sarepti sidonyorum,
nebt sem tu przikazal
wdowie, abi tie krmyla.
a bieše sarepta myesto
male mezi tirem a sidonem,
a les bieše podle toho
myesta ; tomu take sarepta

rep'ta diechu. A kdiž' przi-
 de eliaš' k miest'skei branie.
 ukaza sie žena vdova. zbie-
 rajic' trzieščki. i poprosi u nie
 malit'ko vodi. a take abi mu
 przinesla skivku chlěba. Ona
 vecie. bi nemiela. edno s hr's-
 tku muki. ve č'banie. a malit'-
 ko olee. abi jie pokropila.
 a chlěb' bi sobie učinila. abi
 s' sinem' sniedla. a potom' kd-
 iž' nebude. abich'vie umrze-
 la. Vecie k niei eliaš'. Neboi
 sie. učin' mnie naipr've chlěb'.
 pod'popel'ni. a potom' tobie
 a sinu svemu učiniš'. Neb' to-
 to die pan' b(oh)T. Mukit' ve č'ba-
 nie neubude. ani v lahvici o-
 lee sie umen'si. ažt' dešč da
 b(oh)T na zemi. a bil' e eliaš' u
 te v'dovi drah'nu chwili. Po-
 tom' umrze sin' vdovi te. a
 ona vecie k' eliam'. Proč' si v-

[fol. 21bβ]

šel' ke mnie muži b(o)ži. abi mi
 sie me hrziechi rozpomanuli
 točiš' viece zievili sie

diechu. a kdiz przigide
 helias k myesczkei branye,
 vkaza fie zena wdowa, fbieragicz
 trzielki. i poprofi v nye
 malitko vodi, a take abi mu
 przynesla take fkibku chleba. ona
 wecie, bi nemyela gedno f hrstku
 muki we czbanye a malitko
 olegie, abi gie pokropila,
 a chleb bi sobie vczynyla, abi
 s fynem fnyedla, a potom, kdiz
 nebude, abichwie vmrziela.
 wecie helias: neboi
 fie, vczyn mnye naiprwe chleb
 podpopelny, a potom tobie,
 a fynu vczynylf potom. nebt toto
 die pan boh: mukit we czbanye
 neubude, any w lahwici
 olegie fie vmenfli, Azt deffcz poide
 na zemy. A bil [181b 1] ge helias v
 te wdowi drahnu chwili. potom
 vmrze fyn wdowi te; a
 ona wecie k heliam: procz fi w-

ffel ke mnye, muzi bozi, abi my
 fie me hrziechi rozpomanuli,

opač'nie zasie tve prav'di. a
 tudi abi mi moi sin umrzi-
 el'. I položi eliaš' to die-
 tie na ložie sve. v svrch'ni-
 ei sieni. i z'tieže sie na niem'
 trzikrat'. a zavola ku panu
 b(oh)u. i oži dietie A vzem'si
 ta žena dietie i vecie. Ji-
 žt' sem poznala že j'si mu-
 ž' b(o)ži. Pravie žide. bi to
 dietie bilo jonas' prorok'. a
 prav'da est'.

a tudi abi my moi fyn vmrziel?
 I položi helias to dietie
 na lozie gehu w fwrchneyei
 fieny, I ztieze fie na nyem
 trzikrat, a zavola ku panu
 bohu, y oži dietie. a wzemfi
 ta zena dietie wecie: gize
 sem poznala, ze fi muz
 bozi. Prawie zide, bi to
 dietie bilo Jonas prorok, a
 prawda gest.

Kyjevské listy, fol. 4b

Німчук, В.В.: Київські глаголичні листки. Найдавніша пам'ятка слов'янської писемності, Наукова думка, Київ 1983.

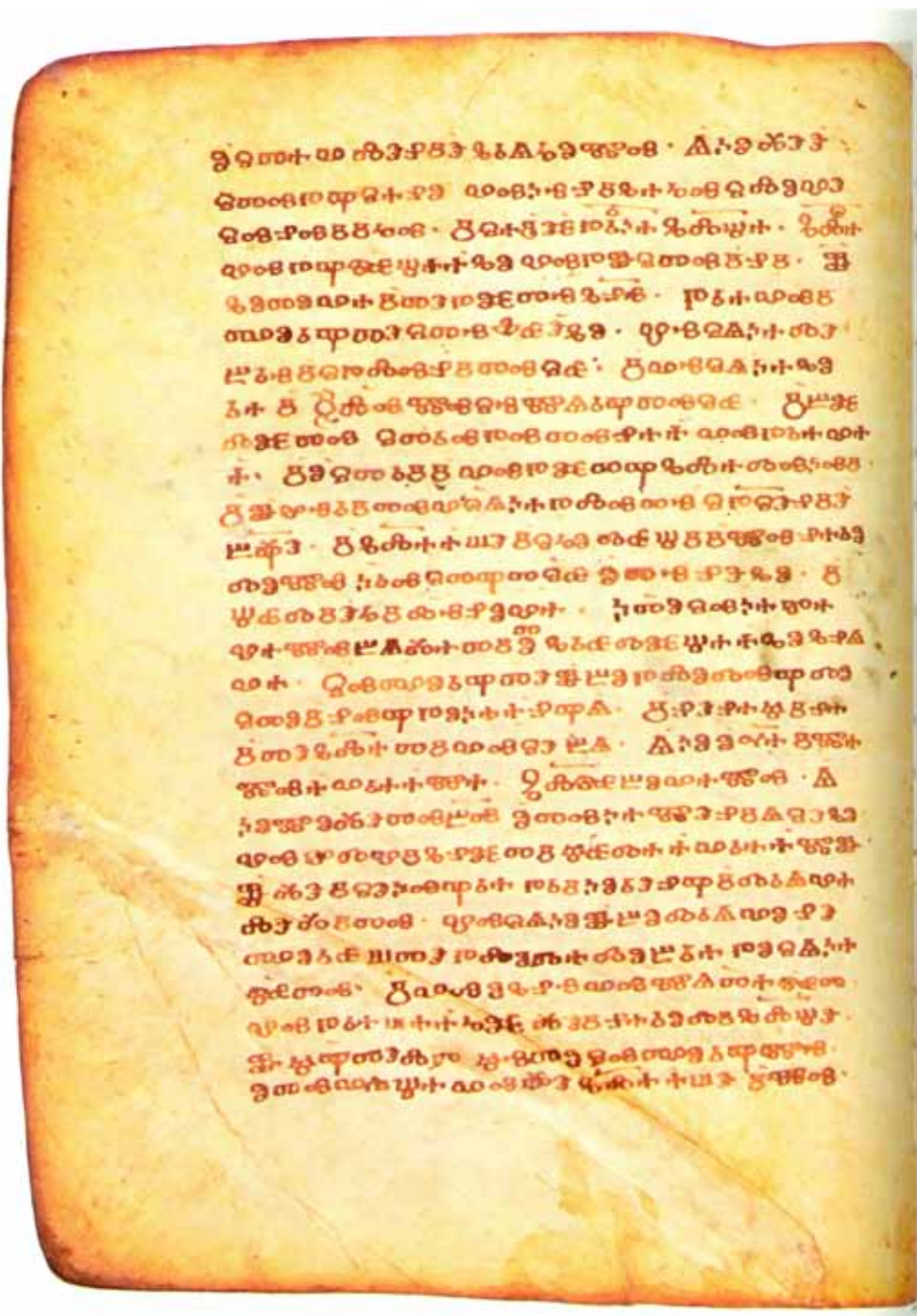
Kyjevské listy, fol. 5b

Німчук, В.В.: Київські глаголичні листки. Найдавніша пам'ятка слов'янської писемності, Наукова думка, Київ 1983.

Pražské zlomky hlaholské, fol. 1b

Reichertová, K. – Bláhová, E. – Dvořáková, V. – Huňáček, V.: Sázava. Památník staroslověnské kultury v Čechách. Odeon, Praha 1988, s. 323.

Assemanův evangeliář, fol. 138b

Асеманиево евангелие. Факсимилно издание. Наука и изкуство, София 1981.

Staročeský hlaholský Comestor, zlomek Třeboňský II, 5, fol. 9b αβ
Pacnerová, L.: Staročeský hlaholský Comestor. Slovanský ústav AV ČR –
Nakladatelství Euroslavica, Praha 2002, s. LI.

МѢСЛОУГА ННЖЕ
 АЩЕ ХОЩЕТЬ ВЪ
 ВАСЪ БЫТИ СТА
 РѢН ДА БѢДѢТЬ
 ВЪ СЕМЪ РАБЪ Н
 БОСНЪ УЛУЬСКИ
 Н Н ПРНДЕДА ПО
 СЛОУЖАТЬ ЕМОУ
 НЪДА ПО СЛОУЖИ
 ТЬ НДА ТНДША
 СКОІА НЗБАВЛЕН
 НННЗАМЪНОГЪ
 ✕ СЖ С СТАГО ПОСТА
 : ЕВА ѿ НОАНАГЛА СД
 ѿБРѢМА О
 НО БѢНДН
 НЪБОЛАЛА
 ЗАРЬОТЪ

БНѢАННІА ГРА
 ДЬЦАМАРННА
 НМАРѢ СЕСТРЫ
 КІА КѢЖЕМАРН
 ІА ПОМАЗАВЪ
 ШНІА ГАМУРЪ
 МЪ НОТЪРЪШН
 НОЗЪЕГОВАЛА
 СЪСКОНИНІА
 ЖЕБРАТЪ АЗА
 РЬБОЛѢАШЕ ПО
 СЪЛАСТѢЖЕ
 СТРЕГОКЪНН
 МОУ ГЛѢЩНГН
 СЕГО ЖЕ ЛЮБН
 ШНОЛНТЬ
 СЛЫШАВЪЖЕ Н
 ІСРЕЧЕ СНОЛѢ

Ostromirův evangeliář, fol. 136b

Савинков, И. К.: Остромирово евангелие 1056-1057 г. Второе фотолитографическое издание. С. Петербургъ 1889.

Hospodyne pomiluy my / vezucy Cix
 ste pomiluy my / ty spase wileho
 mra / spasy / my / vyclisly / hospodyne
 hlasty nassve Day nam wssvean hospo
 dyne zozu amir wzemy / ~~kyrvelson~~ ~~kyrvelson~~ Cx
Swaty wacław / weiwod zekke
 zenye / kuyze nassve zany
 boha / swateho ducha / ~~kyrvelson~~ ~~kyrvelson~~ Nebe
 sket gest diworstivo / krasnoblawe tonu
 kto; tam powde / wzwot wyczyn / ohen
 pasny / swateho ducha / ~~kyrvelson~~ ~~kyrvelson~~ Mo
 moztive zadamy / smiluy se nad na
 my / vtycl smrtne / otzen wse zlo swaty
 wacław / ~~kyrvelson~~ ~~kyrvelson~~ boh wssemolny Cx
Boh wssemolny / wstal z mrtw /
 zaduzy / chwal me; boha / swatm
 tot nam wssom / pyfno wely / ~~kyrvelson~~ ~~kyrvelson~~
 Lezal / rzydu / wbiobvedal / probny
 sobye / boh / nuyce / nozyc obve / naspale
 uwe / tobye / ~~kyrvelson~~ ~~kyrvelson~~ ~~kyrvelson~~ ~~kyrvelson~~
 wstall / m / napy / bhad / dalszyet
 nam / sm / m / wstall / ~~kyrvelson~~ ~~kyrvelson~~

waty ~~kyryleu son~~ Maria zaductye
znebes rozve stwucye pros zamy
hospodynasiveho myle syna ~~kyryleu~~
Dane nass vezvly vslyš swogy rzvly
nas hrzvešne přestane protive swate
rany ~~kyrye~~ Swate marzve synu ot
puš hrzvešnym wynu pane vezučište
gemly wital zaguste ~~kyrye~~ O kraly
nebesky vslyš swoy lvd řecke z baw
nas mzye teto day nam dobre leto
~~kyrye~~ Vlyš nassye day pokoyne
čassy vezučište kraly at tve twoy
lvd čhvaly ~~kyrye~~ Otpušt nassye
zlosly wlyvech nas bludow pzošty
day nam pzošwu dobirotu swate čer
pwe gednotu ~~kyrye~~ Wlyš činy swyety
pzošty nam nam toho čuomozte
bych swamy bydyly vezučišta čhwa
ly ~~kyryleu son~~

Obsah

0.1 Úvod	3
0.2 Tabulka hlaholice a cyrilice	5
0.3 Tabulka stč. spřežkového pravopisu	7
1.1 Kyjevské listy	11
1.2 Assemanův evangeliář	13
1.3 Staroslověnský text modlitby „Otče náš“	19
1.4 Zografský kodex	23
1.5 Mariánské čtveroevangelium	39
1.6 Sinajské euchologium	41
1.7 Savvina kniha	45
1.8 Staroslověnské evangelium v rekonstruovaném znění	49
1.9 Život Konstantinův	51
1.10 Život Metodějův	55
1.11 Frizinské zlomky	59
1.12 Pražské zlomky hlaholské	63
1.13 Život sv. Václava	65
1.14 Remešský evangeliář	77
1.15 Hlaholský misál Vojtěcha Tkadlčíka	81
2.1 Zakládací listina kapituly litoměřické	87
2.2 Slovo do světa stvoření	89
2.3 Legenda o apoštolích	91
2.4 Legenda o Jidášovi	97
2.5 Legenda o sv. Jakubovi Menším	101
2.6 Milíčovský sborník modliteb	107
2.7 Olomoucký evangeliář	111
2.8 Dalimilova kronika	113
2.9 Legenda o sv. Prokopu	131
2.10 Legenda o sv. Kateřině	139
2.11 Staročeský hlaholský Comestor	147
Přílohy	157

Miroslav Vepřek

ISKONI BĚ SLOVO

Texty ke studiu diachronní slavistiky
a bohemistiky

Antologie vznikla v rámci projektu
Bohemistika: obor pro III. tisíciletí.

Tento projekt je spolufinancován Evropským
Sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Vychází ve studentské edici Günther jako svazek č. 1

Sazba: Miroslav Vepřek
Technická redakce: Lenka Pořízková
Návrh sazby: Jitka Kratochvílová
Návrh obálky: Jitka Kratochvílová, Lenka Pořízková
Výkonný redaktor: Jiří Lach
Odpovědná redaktorka: Jana Kreiselová

Oponenti: doc. PhDr. Helena Bauerová
doc. PhDr. Karel Komárek, Ph.D.

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
www.upol.cz/vup
e-mail: vup@upol.cz
č. z. 2011/403

1. vydání

Olomouc 2011

ISBN 978-80-244-2837-6

NEPRODEJNÉ